

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Katedra historie

ANTON VON TSCHURTSCHENTHALER (1888 – 1967), VELITEL
6. ROTY 2. PLUKU TYROLSKÝCH CÍSAŘSKÝCH MYSLIVCŮ
V PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLCE

Magisterská diplomová práce

Autor: Bc. Tereza Sisrová

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.

Olomouc, 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci, dne 2. 5. 2019

Bc. Tereza Sisrová

Poděkování:

Velice děkuji paní prof. PhDr. Janě Burešové, CSc. za pomoc při vedení diplomové práce a vstřícnost během konzultací. Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům Válečného archivu ve Vídni, Zemského archivu v Bolzanu (jmenovitě panu Gustavu Pfeiferovi) a zaměstnancům vídeňské Národní knihovny za jejich pomoc a ochotu při hledání pramenů a literatury. Dále bych chtěla poděkovat panu Oswaldu Mederle z Tirolergeschichteverein in Brixen za poskytnuté kontakty a především paní Michaela Prantl, vnučce Antona von Tschurtschenthalera, za její ochotu a informace. Velké poděkování si rovněž zaslouží má rodina za vynikající podporu.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá osudem Antona von Tschurtschenthalera, velitele 6. roty 2. pluku tyrolských císařských myslivců, v první světové válce. Práce se zaměřuje na jeho předválečný život, dále pak sleduje jeho válečné začátky spojené s účastí v bitvách na východním bojišti. Největší prostor dostává líčení bojů na italské frontě, kde se tento rakousko-uherský nadporučík podílel se svou jednotkou na obraně hory Col di Lana proti italskému nepříteli. Po italském podminování vrcholu v polovině dubna 1916 a následné explozi byl Tschurtschenthaler odveden do zajetí. Na konci roku 1917 byl vyměněn za zajatého italského důstojníka a znovu se zapojil do válečného dění. Závěrečná část práce se stručně věnuje jeho životu po první světové válce.

Klíčová slova: první světová válka, Anton von Tschurtschenthaler, 2. regiment tyrolských císařských myslivců, Halič, Col di Lana

ANOTATION

The diploma thesis deals with life story of Anton von Tschurtschenthaler, commandant of the 6th battalion of the 2nd Royal Tyrolean Jäger-Regiment, in the First World War. At first this thesis deals with his pre-war life, then it describes Anton's war life on the Eastern front, in district of Galicia. The main part of the diploma thesis is about fights on the Italian front, in district of Col di Lana. Anton von Tschurtschenthaler as Austro-Hungarian first lieutenant participated in defence of Col di Lana against Italian enemies. After the detonation of Col di Lana, he was taken as prisoner. At the end of 1917 he was exchanged for an Italian officer and then he fought in the war again. The last chapter briefly deals with Tschurtschenthaler's life after the First World War.

Keywords: World War I, Anton von Tschurtschenthaler, 2nd Royal Tyrolean Jäger-Regiment, Galicia, Col di Lana

Obsah

ÚVOD	1
Prameny a literatura.....	3
I. Prameny:	3
II. Literatura:	5
1. ŽIVOT PŘED PRVNÍ SVĚTOVOU VÁLKOU	8
2. NA VÝCHODNÍ FRONTĚ	10
2.1. Wassilów.....	12
2.2. Hujcze	13
2.3. Další osud na východním bojišti	16
3. NA ITALSKÉ FRONTĚ	20
3.1. Sexten	23
3.2. Col di Lana	27
3.2.1. Italské útoky na rakouské pozice.....	28
3.2.2. „Hrdina z Col di Lana“	41
3.2.3. Přesun bojů na Monte Sief	52
4. ŽIVOT PO VÁLCE	56
ZÁVĚR	58
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	60
Prameny:	60
Literatura:	61
Další zdroje:	62
RESUMÉ	64
PŘÍLOHY	65
Obrazové přílohy	66
Seznam obrazových příloh:	92

ÚVOD

Anton von Tschurtschenthaler von Helmheim¹ je pro českou oblast téměř neznámou postavou. To však neplatí v rakouském, popřípadě severoitalském prostředí, kde je tento nadporučík z 2. pluku tyrolských císařských myslivců vyzdvihován za obranu vrcholu Col di Lana v bojích proti italskému nepříteli v roce 1916. Col di Lana ve své době představovala kontroverzní horu, o kterou byla během let 1915-1916 svedena řada krvavých střetů. Pro velké ztráty na rakouské i italské straně se do dějin zapsala pod názvem Krvavá hora. Anton von Tschurtschenthaler byl přítomen v tomto prostoru při dubnové explozi vrcholu, která přičkla do té doby nedobytnou rakouskou základnu navždy do italských rukou.

Tato diplomová práce úzce navazuje na práci bakalářskou z roku 2017, jež se věnovala bojům na italské frontě v Jižním Tyrolsku se zaměřením na osudy některých českých vojáků ze Semilsky², kteří zde jako příslušníci elitních rakouských vojenských jednotek bojovali. V rámci psaní bakalářské práce jsem se také poprvé seznámila s osudem Antona von Tschurtschenthalera, zejména s jeho rolí velitele 6. roty při obraně Col di Lana.

Diplomová práce o osudu Antona von Tschurtschenthalera v první světové válce je chronologicky členěna do čtyř samostatných kapitol. První kapitola se věnuje životu Antona von Tschurtschenthalera von Helmheim před první světovou válkou. Na základě osobních pamětí rodiny von Tschurtschenthaler a rozhovorů s žijící příbuznou, je v této části práce přiblížena historie rodu von Tschurtschenthaler. Druhá kapitola se zaměřuje na válečnou účast Antona von Tschurtschenthalera na východní frontě, především v haličské oblasti. S jeho osobou jsou spojeny zejména bitvy u Wassilowa na konci srpna 1914 a pak střet s ruskou armádou u Hujcze na počátku září 1914, který se málem stal osudným celému 2. praporu 2. pluku tyrolských císařských myslivců.

Hlavní a nejrozsáhlejší částí celé práce je kapitola o působení von Tschurtschenthalera na italské frontě, která přináší kromě samotného osudu tohoto nadporučíka komplexnější pohled na oblast fronty v Dolomitech. Zabývá se zejména tím, jaké jednotky sloužily k obraně tyrolských hranic s Itálií a jak probíhaly první válečné střety v této oblasti, zároveň je zde zkoumán význam fronty v Dolomitech, zejména role Col di Lana jako hraničního bodu na pomezí Itálie a Rakousko-Uherska. Po krátkém představení bojů v Sextenských Dolomitech, kterých se

¹ Jméno Anton von Tschurtschenthaler von Helmheim je práci často zkracováno a používáno bez šlechtického přídomku. S touto zkrácenou variantou se také setkáváme v mnoha historických dílech i v některých vojenských pramenech.

² SISROVÁ, Tereza: *První světová válka – boje v jižním Tyrolsku se zaměřením na osudy některých českých vojáků ze Semilsky*. Bakalářská diplomová práce. Olomouc 2017.

von Tschurtschenthaler účastnil po přesunutí císařských myslivců na italské bojiště v polovině října 1915, je pozornost soustředěna na oblast Col di Lana-Monte Sief. Pro bližší představení tohoto válečného úseku, který byl označován ve vojenských plánech také jako subrajon V, jsou stručně vylíčeny i boje mezi Rakušany a Italy před příchodem 2. pluku tyrolských císařských myslivců do tohoto prostoru. Od února 1916 jsou události líčeny z pohledu Antona von Tschurtschenthalera podle toho, jak si je zaznamenal ve svém válečném deníku. Události o bojích na Col di Lana jsou líčeny převážně z pohledu Rakušanů, proto nejsou v práci využity detailnější informace z italské válečné literatury či dobového tisku.

V celé práci je vyzdvihnuté zejména působení Antona von Tschurtschenthalera jako velitele 6. roty 2. pluku tyrolských císařských myslivců v bojích mezi rakouskou armádou a italským vojskem o vrchol Col di Lana. Ačkoliv v tomto bojovém úseku tento rakousko-uherský nadporučík bojoval jen od začátku února 1916 do poloviny dubna 1916, je tato kapitola z jeho válečného života tou nejzajímavější, zároveň však naskýtá mnohé kontroverzní otázky, na které se tato práce pomocí analýzy archivních pramenů a literatury snaží získat odpovědi. Jedná se zejména o otázky spjaté s významem bojů o Col di Lana. Jakou představovala úloha tato hora v Dolomitech během první světové války? Proč jí byl přikládán ve vojenských kruzích tak velký význam? V souvislosti s osobou Antona von Tschurtschenthalera je řešena otázka týkající se jeho odchodu do zajetí po výbuchu Col di Lana. U většiny autorů je velitel 6. roty označován za obranu vrcholu Col di Lana a zachránění mnoha životů císařských myslivců jako hrdina z Col di Lana, ovšem během výzkumu jsem narazila i na názory, které přisuzují nadporučíkovi von Tschurtschenthalerovi roli zbabělce, jehož vojenské chování v čase po explozi muselo být později vyšetřováno vojenskou komisí.

Práce se primárně soustředí na období první světové války, proto také závěrečná kapitola o poválečném životě Antona von Tschurtschenthalera a jeho rodiny je psána formou stručného epilogu. Toto pole tak nabízí stále mnoho nevyřešených otázek, a předložený výzkum proto nemusí představovat konečnou podobu. Další možnosti bádání se naskýtají zejména na poli druhé světové války a detailnějšího popisu role Antona von Tschurtschenthalera v rámci vojenské nacistické správy v Mnichově a později v Bologni. Nevyřešenou otázkou pak zůstává jeho odsouzení k trestu smrti na konci druhé světové války, který za nevyjasněných okolností nakonec vykonán nebyl. Tyto teze jsou však nad rámec vymezeného tématu této diplomové práce.

Součástí diplomové práce jsou také obrazové a dokumentační přílohy. Jedná se především o mapy zobrazující pro lepší představu jednotlivá bojiště, na kterých se Anton

von Tschurtschenthaler během první světové války pohyboval. Dále jsou zde také zahrnuty fotografie velitele 6. roty 2. pluku tyrolských císařských myslivců. Na závěr jsou přiloženy fotografie oblasti Col di Lana z roku 2018.

Cílem této diplomové práce je zpracování životního osudu Antona von Tschurtschenthaler von Helmheim, rakousko-uherského nadporučíka působícího ve 2. pluku tyrolských císařských myslivců, v první světové válce. Postava Antona von Tschurtschenthalera se v rakouské nebo italské historiografii objevuje zejména v souvislosti s boji o Col di Lana v italských Dolomitech, ale jeho předchozí účast v bitvách na východní frontě v počátcích první světové války, v publikacích zůstává téměř nezpracována. Jeho jméno se zde objevuje jen okrajově. Žádné dílo rovněž nenabízí kompletní pohled na život tohoto rodáka z jihotyrolské obce Klobenstein.

Prameny a literatura

I. Prameny:

Hlavním zdrojem informací pro tento výzkum je vydaný deník Antona von Tschurtschenthalera „*Col di Lana 1916. Erinnerungen des letzten Verteidigers*“³, který byl sepsán krátce po první světové válce na základě vlastních prožitků velitele 6. roty 2. pluku tyrolských císařských myslivců při obraně Col di Lana. Tištěná podoba deníku, která byla vydána nakladatelstvím Schlern-Schriften v Innsbrucku v roce 1957, obsahuje kromě osobních vzpomínek Antona von Tschurtschenthalera také předmluvu vydavatele R. Klebelsberga. Ten se mimo jiné velmi stručně věnuje i poválečnému životu von Tschurtschenthalera. Deník byl otisknut v rámci oslav 40. výročí od ukončení bojů první světové války v oblasti Dolomit. Nedílnou součástí deníku jsou i fotografie vrcholu Col di Lana a jeho okolí, ale také portréty Tschurtschenthalerových spolubojovníků, často jsou tyto přílohy vlastním dílem autora. Během výzkumu byla provedena podrobná historická i jazyková analýza zmíněného deníku. Při práci s podobným typem pramenů osobní povahy hrozí, že se jejich autoři sami vědomě či nevědomě staví do role hrdinů, proto byly získané informace následně porovnávány s vojenskými materiály z vídeňského archivu (viz níže). Zároveň však takový druh pramene představuje individuální pohled a vlastní vnímání událostí mezinárodního významu prostřednictvím konkrétního jedince. V případě Antona von Tschurtschenthalera se zde několikrát objevují pocity rezignace, ale také stížnosti na všeobecný nedostatek vojenské síly a materiálu, pomyslně adresované vyššímu

³ TSCHURTSCHENTHALER, Anton, von: *Col di Lana 1916. Erinnerungen des letzten Verteidigers*. Innsbruck 1957.

velitelství. Ale sám se ve svých vzpomínkách za hrdinu nepovažoval. Naopak několikrát vyzdvihoval válečné zásluhy svých spolubojovníků.

Dále jsou v práci využity informace z jednotlivých vojenských listů, uložených ve Válečném archivu ve Vídni, v pobočce vídeňského Státního archivu. Jedná se o kvalifikační seznamy důstojníků pro léta 1869-1918⁴, dokumenty týkající se povýšení během první světové války⁵ a částečně také fond kapitána Gasteigera⁶, který byl hlavním velitelem praporu při obraně Col di Lana v roce 1916. V tomto typu pramenů se nachází vojenská data k jednotlivým vojákům, v případě Antona von Tschurtschenthalera se zde objevují informace o jeho studium na kadetní škole, zařazení do 2. pluku tyrolských císařských myslivců, kde jsou oceňovány jeho vojenské schopnosti. Představují tak jakési „vojenské vysvědčení“. Z válečného období jsou zde záznamy o nasazení v poli, případné změny pluku či utrpená zranění. Součástí tzv. Belohnungsakten jsou pak doporučení na povýšení Antona von Tschurtschenthalera od jednotlivých nadřízených a je zde uvedeno, čím a v jaké bitvě se tento voják vyznamenal. Jednotlivá sdělení jsou ve fondu Antona von Tschurtschenthalera vícekrát opakována, vždy je však zapisovala jiná osoba a v některých okamžicích se trochu odlišují, například v datech udělené dovolené a následného návratu do pole. Ani údaje z této pramenné základny však nejsou kompletní a často se stává, že informace o daném vojákově na několik měsíců ze záznamů mizí. To je i případ Antona von Tschurtschenthalera a jeho materiálů, v nichž se o osudu tohoto nadporučíka v posledním roce války, po jeho vyměnění z italského zajetí, objevuje jen strohá informace o jeho opětovném zapojení se do válečného dění a následném povýšení na hodnost kapitána v roce 1918.

Při výzkumu bylo také pracováno s prameny osobní povahy, zejména výpovědi jednoho z dosud žijících přímých potomků Antona von Tschurtschenthalera von Helmheim. Jednalo se o telefonické rozhovory a emailovou korespondenci s vnučkou von Tschurtschenthalera, paní Michaelou Prantl. Získané rodinné materiály byly využity zejména k první, respektive ke čtvrté kapitole, které se podrobněji zabývají předválečným a poválečným životem Antona von Tschurtschenthalera.

⁴ Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv: *Qualifikationsliste für Offiziere (1869 -1918)*, AT-OeStA/KA, OBA 245.732, Nr. 339.

⁵ Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv: *Belohnungsakten des Weltkrieges 1914-1918*, AT-OeStA/BA NBA, f. 3556.

⁶ Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv: Gasteiger von Raabenstein und Kobach, Erich, AT-OeStA/KA NL 697.

Jako okrajový pramen je zde také použit dobový tisk, který v této práci má spíše doprovodnou funkci. K analýze byly vybrány články v periodikách Der Tiroler⁷ a Illustrierte Kronen Zeitung⁸ informující obyvatele Rakousko-Uherska o bojích na frontovém úseku Col di Lana-Monte Sief, především pak titulky zaměřující se na explozi Col di Lana v dubnu 1916. Hlavním cílem analýzy zvolených novin bylo zjistit, s jakým zpožděním a v jakém rozsahu se dozvídali obyvatelé habsburské monarchie o válečných střetech ve strategicky významném prostředí Dolomit. Periodikum Der Tiroler, dnes vycházející pod názvem Die Dolomiten, jsou německé, dodnes jedny z nejčtenějších novin v oblasti jižního Tyrolska. Illustrierte Kronen Zeitung bylo významným periodikem v habsburském hlavním městě.

II. Literatura:

K problematice první světové války neustále vzniká řada více či méně odborných publikací. Tento boom v posledních pěti letech ještě vzrostl, ať už v důsledku stoletého výročí od vypuknutí tzv. Velké války připomínaného v roce 2014, či oslavy sta let od jejího konce v roce 2018. Tento nárůst literatury se však netýká válečné fronty v prostoru italských Dolomit. Tato oblast zůstává současnými historiky a jinými vědeckými pracovníky zcela bez příčiny opomíjena. Řada publikací, které jsou níže okomentovány, vznikla ve 30. letech minulého století, často jsou v nich využívány vzpomínky přeživších vojáků. O něco novější publikace pak vznikaly na přelomu 80. a 90. let 20. století, v italské provenienci pak i na počátku 21. století, což dokazuje stálou aktuálnost tohoto tématu.

Obecně o první světové válce z pohledu tyrolských císařských myslivců detailněji informuje dvoudílná kniha Ernsta Wißhaupta „*Die Tiroler Kaiserjäger im Weltkrieg 1914-1918*“⁹. Tato publikace přináší podrobné informace o zapojení určitých jednotek do té či oné bitvy, sleduje pochod jednotek a jejich přemísťování na východní a později také italské frontě. Menším střetům na východní frontě, především v oblasti Haliče, v prvním roce války se věnuje publikace „*Hujcze. September 1914, zur Geschichte des 2. Regiments der Tiroler Kaiserjäger*“.

⁷ Der Tiroler, Verlag: Tyrolia, Nr. 91, Jhg. 35, den 18. April 1916, s. 2.

Der Tiroler, Verlag: Tyrolia, Nr. 91, Jhg. 35, den 20. April 1916, s. 2.

⁸ Illustrierte Kronen Zeitung, Verlag: Albrecht-Dürer, Nr. 5856, Jhg. 17, den 19. April 1916, s. 3.

⁹ WIßHAUPT, Ernst: *Die Tiroler Kaiserjäger im Weltkrieg 1914-1918. 1. Bd. Vom Kriegsausbruch bis zum Frühjahr 1915*. Wien 1936.

WIßHAUPT, Ernst: *Die Tiroler Kaiserjäger im Weltkrieg 1914-1918. 2. Bd. Vom Frühjahr 1915 bis zum Kriegsende 1918*. Wien 1936.

(1914-1918)¹⁰“, kde je na základě vojenských zpráv podrobně popsána malá bitva v okolí obce Hujcze u Lvova 6. a 7. září 1914, která znamenala zkázu pro 2. pluk císařských myslivců.

Postava rakousko-uherského nadporučíka Antona von Tschurtschenthalera se v odborné literatuře, která se věnuje tématu první světové války v Dolomitech, vyskytuje hlavně ve spojení s italským podminováním vrcholu Col di Lana a jeho následného výbuchu v dubnu 1916. Právě zde se totiž Anton von Tschurtschenthaler zapsal do rakouských dějin. Detailně popisuje boje o Col di Lana bývalý rakousko-uherský generálmajor Viktor Schemfil ve své publikaci *„Col di Lana - genaue Geschichte der Kämpfe (1915–1917) um den heißest umstritten Berg der Dolomiten, verfasst auf Grund österreichischer Truppenakten und authentischer reichsdeutscher Berichte sowie italienischer kriegsgeschichtliche Werke.“*¹¹ Schemfil se zde podrobněji zabývá jedenáctiměsíčními boji mezi Rakušany a Italy o vrchol Col di Lana, strategického bodu fronty v jižním Tyrolsku. Události líčí na základě vojenských materiálů a osobních výpovědí nejen rakouských vojáků, ale také italských. Cituje zde i z italských pramenů. Popisy jednotlivých střetů jsou vhodně doplněny nákresy a mapami. Stejnou tematikou se o něco stručněji zabývá i kniha Roberta Strifflera *„Der Krieg in Ladinien, Col di Lana 1915-1916“*¹², která však končí explozí italské miny v noci ze 17. na 18. dubna 1916 a už se nezaobírá přesunutím bojů na sousední vrchol Monte Sief. Tato publikace je jediná, která se dotýká kontroverzní otázky ohledně možného zbabělého odevzdání se posádky obránců Col di Lana po explozi vrcholu do italského zajetí. Striffler zde řeší, zda se posádka 6. roty 2. pluku císařských myslivců, v jejímž čele byl Anton von Tschurtschenthaler, nevzdala Italům zcela dobrovolně. Přichází s tezí, že byl von Tschurtschenthaler kvůli možnému obvinění krátce před svým propuštěním z italského zajetí vyslýchán, aby prokázal svou nevinu. V žádných primárních pramenech se však tato informace nevyskytuje. Striffler je tak jediný z německy píšících historiků, který Antona von Tschurtschenthalera nepředstavuje jako tzv. hrdinu z Col di Lana.

Vojenský historik Heinz von Lichem ve druhé knize svého třísvazkového díla *„Krieg in den Alpen“*¹³ boje o Col di Lana zasazuje do celkového prostoru italské fronty v Dolomitech. Z tohoto díla vychází i český autor Milan Čepelka. Účast jednotlivých pluků tyrolských císařských myslivců ve válce s Italy v bojovém úseku Col di Lana-Monte Sief pak popisuje Anton Graf Bossi Fedrigotti

¹⁰ MURRER, Ernst: *Hujcze. September 1914, zur Geschichte des 2. Regiments der Tiroler Kaiserjäger 1914-1918*. Cremona 1996.

¹¹ SCHEMFIL, Viktor: *Col di Lana - genaue Geschichte der Kämpfe (1915–1917) um den heißest umstritten Berg der Dolomiten, verfasst auf Grund österreichischer Truppenakten und authentischer reichsdeutscher Berichte sowie italienischer kriegsgeschichtliche Werke*. Bregenz 1935.

¹² STRIFFLER, Robert: *Krieg in Ladinien, Col di Lana 1915-1916*. Nürnberg 1996.

¹³ LICHEM, Heinz, vom: *Krieg in den Alpen, Dolomitenfront 1915-1918*. 2. Bd., Augsburg 1993.

ve svých dvou publikacích „*Die Tiroler Kaiserjäger am Col di Lana*¹⁴“, respektive „*Col di Lana*¹⁵“. Prvně zmíněná kniha je však spíše beletristického zaměření. Bojům v oblasti Sextenských Dolomit se věnuje monografie „*Krieg um Sexten*¹⁶“ od Petera Küblera a Hugo Reidera. Své poznatky o válečných střetech na Col di Lana sepsal také Ludwig Pengov, velitel 3. brigády pevnostního dělostřelectva se sídlem v Brixenu, který přispíval do vojenského časopisu *Militärwissenschaftliche Mitteilungen*.

O bojích o Col di Lana píšou také italští historikové, kteří střety mezi rakouskou a italskou armádou líčí zase ze své perspektivy. Jako zástupce italských děl můžeme jmenovat knihu Damiana Badiniho „*La Conquista del Col di Lana*¹⁷“ nebo monografii Corrada Pasqualiho „*Col di Lana – Col di Sangue*¹⁸“. Obě zmíněné publikace čerpají materiály převážně z italských pramenů, často citovanými zde jsou dopisy či vzpomínky poručíka Gelasia Caetaniho, který sehrál zásadní roli v italském podminování vrcholu Col di Lana.

V českém prostředí se tématu první světové války v Dolomitech již řadu let věnuje Milan Čepelka, jehož monografie „*Fronta v Dolomitech 1915-1917*¹⁹“ vyšla před dvěma lety již v osmém vydání. Čepelkova Fronta je určena spíše pro širší veřejnost. Části pojednávající o válečných bojích v pohoří Dolomit jsou doplněny až heroickými osudy některých vojáků, ale také informacemi turistického rázu. Ke zpracování této diplomové práce bylo použito sedmé vydání knihy, protože v množství německy psané literatury k tomuto tématu byly z Čepelkova díla čerpány jen obecnější údaje a ty jsou v obou zmíněných vydání této knihy stejné.

¹⁴ FEDRIGOTTI, Bossi, Anton, Graf: *Die Tiroler Kaiserjäger am Col di Lana*. Leipzig 1934.

¹⁵ FEDRIGOTTI, Bossi, Anton, Graf: *Col di Lana. Kalvarienberg dreier Heere, nacherzählt nach kriegsgeschichtlichen Unterlagen und persönlichen Aufzeichnungen*. München 1979.

¹⁶ KÜBLER, Peter, REIDER, Hugo: *Krieg um Sexten*. Bozen 1986.

¹⁷ BADINI, Damiano: *La Conquista del Col di Lana*. Řím 1924.

¹⁸ PASQUALI, Corrado: *Col di Lana – Col di Sangue*. Bolzano 2002.

¹⁹ ČEPELKA, Milan: *Fronta v Dolomitech 1915-1917*. Praha 2014.

1. ŽIVOT PŘED PRVNÍ SVĚTOVOU VÁLKOU

Anton von Tschurtschenthaler von Helmheim se narodil 23. prosince 1888 v Bolzanu do významné obchodní rodiny žijící v oblasti Sextenských Dolomit. Jeho dědeček Franz Alois von Tschurtschenthaler (*8. února 1809 - †1878) se v polovině 19. století usadil v Bolzanu, kde v letech 1868- 1871 působil jako prezident obchodní a živnostenské komory a v letech 1864-1874 jako vice-starosta města Bolzano.²⁰ Společně s jeho ženou Karolinou von Tschurtschenthaler (*17. května 1820 – †14. listopadu 1903), rozenou von Vittoreli, měli sedm dětí – pět synů a dvě dcery. Prvorozeným synem byl Hermann von Tschurtschenthaler (*14. října 1839 v Bolzanu - †27. března 1912 v Klobenstein-Ritten), otec Antona²¹. Hermannovým mladším bratrem byl Heinrich²² (*16. února 1858 – †11. února 1918), který se později stal podmaršálkem v rakousko-uherské armádě a v čele 44. zeměbranecké divize se sídlem v Innsbrucku táhl v srpnu 1914 na haličskou frontu, kde bojoval v několika bitvách u Lvova a Gródeku.²³ Všem pěti bratrům von Tschurtschenthalerům byl v roce 1893 udělen šlechtický titul von Helmheim. Od této doby mohli používat tento šlechtický přídomek za jménem i všichni jejich potomci.

Antonův otec Hermann se v roce 1860 oženil se svou první ženou Luisou Tschurtschenthaler (*30. června 1843 - †1874), rozenou Putzer von Reibegg. Byla to dcera rakouského podnikatele, majitele bolzanských železáren a pozdějšího poslance v Říšské radě za Tyrolsko Johanna Putzer von Reibegg.²⁴ Hermann s Luisou měli celkem sedm dětí, jedním z nich byl i jediný bratr Antona von Tschurtschenthalera Wilhelm, který se narodil v roce 1868. Po smrti Luisy, jež zemřela v pouhých 31 letech, se Hermann v roce 1881 oženil podruhé. Tentokrát si vzal tehdy

²⁰ osobní rozhovor s paní Michaelou Prantl, vnučkou Antona von Tschurtschenthalera, ze dne 24. 4. 2019.

²¹ Rodinná hrobka rodiny von Tschurtschenthaler von Helmheim na hřbitově v obci Klobenstein am Ritten.

²² Heinrichova vojenská kariéra začala v roce 1877, kdy po úspěšném absolvování gymnázia vstoupil do rakousko-uherské armády jako jednoroční dobrovolník. O rok později se účastnil na okupaci Bosny a Hercegoviny, ale nebyl nasazen v boji. Potom sloužil v několika vojenských jednotkách a v roce 1911 je jmenován podmaršálkem, o rok později se stává velitelem 44. zeměbraneckého pěší divize. S touto jednotkou bojoval v roce 1914 na haličské frontě. V roce 1915 převzal velení nově vytvořeného XVIII. sboru v Karpatech. Ze zdravotních důvodů byl na začátku listopadu 1916 penzionován. Na začátku října 1917 sloužil jako generální inspektor vojenského vzdělání. Za svou válečnou kariéru mu byla propůjčena řada vyznamenání – v roce 1905 Řád železné koruny III. třídy, 1914 Řád železné koruny II. třídy, 1916 Leopoldský a pruský řád. Zemřel v roce 1918 ve Vídni.

²³ Österreichisches Biographisches Lexikon und biographische Dokumentation. ÖBL 1815-1950. Bd. 14 (Lfg. 66, 2015), s. 497-498. dostupné online http://www.biographien.ac.at/oeb/oebl/T/Tschurtschenthaler-Helmheim_Heinrich_1858_1918.xml [cit. 2019-04-21]. Srov. NEDOROST, Libor: *Češi v 1. světové válce. 1. díl. Mým národům*. Praha 2014, s. 233.

²⁴ Österreichisches Biographisches Lexikon und biographische Dokumentation. ÖBL 1815-1950. Bd. 8 (Lfg. 39, 1982), s. 348. dostupné online https://www.biographien.ac.at/oeb/oebl/P/Putzer-Reibegg_Johann_1801_1892.xml;internal&action=hilite.action&Parameter=Johann%20Putzer%20von%20Reibegg [cit. 2019-04-21].

šestadvacetiletou Johannu von Putzer Reibegg, sestřenici Hermannovy první chotě. Společně měli čtyři děti, jediným chlapcem narozeným v tomto sňatku byl Anton.²⁵

Rodina von Tschurtschenthalerových se usadila v malé jihotyrolské obci Klobenstein am Ritten (viz obrázek 4). Zde prožil Anton, vychovávaný ke katolické víře, svá dětská léta. Brzy se však odtud ze studijních důvodů stěhoval. Možná po vzoru svého strýce podmaršálka Heinricha von Tschurtschenthalera totiž zahájil studium na vojenské nižší reálce v Mariboru, kterou tehdy vedl podplukovník Vilém Martinek. V letech 1905-1909 potom studoval kadetní školu pro pěchotu v Innsbrucku pod velitelem majorem Albrechtem von Putzker. U jeho jména se objevuje poznámka, že celé studium absolvoval velmi úspěšně. Ve svých 20 letech vstoupil 18. srpna 1909 přímo z kadetní školy v Innsbrucku do rakousko-uherské k. u. k. armády. Díky svému vojenskému vzdělání byl přidělen do 2. pluku tyrolských císařských myslivců. Dne 1. září 1909 byl jmenován praporčíkem. V jeho vojenských údajích je pod kolonkou „zvláštní znalosti“ také uvedeno, že byl dobrým plavcem, cyklistou a lyžařem. Rovněž oplýval znalostmi jižního Tyrolska, protože se jednalo o jeho domácí kraj. Také jsou oceňovány jeho znalosti jazyka, němčinu ovládal dokonale slovem i písmem a později mluvil také italsky. Do armády byl odveden bez vlastního majetku. Byl určen za schopného vojenské služby v případné válce. Kromě těchto schopností je oceňován i jeho vůdčí charakter a nasazení při plnění bojových úkolů v rámci výcviku či jeho taktické chápání. Antonovy dobré vlastnosti jsou již na počátku jeho vojenské kariéry velmi uznávány a díky tomu je od svých nadřízených doporučován k brzkému povýšení. V roce 1911 byl označen za vhodného kandidáta pro velitele lyžařské hlídky. U kvalifikačního listu z roku 1912 už se objevuje poznámka o jeho povýšení na poručíka s datem 1. května 1912.²⁶

V mírové době se Anton von Tschurtschenthaler se svou jednotkou účastnil několika vojenských cvičení, jedno dokonce probíhalo v okolí Col di Lana, jak později vzpomíná ve svém deníku²⁷ (viz obrázek 14).

²⁵ Osobní archiv rodiny von Tschurtschenthaler von Helmheim.

²⁶ Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv: *Belohnungsakten des Weltkrieges 1914-1918*, AT-OeStA/BA NBA, f. 3556.

²⁷ TSCHURTSCHENTHALER, Anton, von: *Col di Lana 1916. Erinnerungen des letzten Verteidigers*. Innsbruck 1957, s. 11-12.

2. NA VÝCHODNÍ FRONTĚ

Na přelomu 19. a 20. století byly mocenské vztahy na poli mezinárodní politiky napjaté natolik, až se svět ocitl na pokraji války. Jednotlivé velmoci se předháněly ve zbrojení a každý stát si chtěl pro sebe ukořistit co nejvíc na úkor druhých. V tomto čase se Evropa rozdělila na dva alianční bloky, Trojspolek²⁸ a Dohodu²⁹. Centrem napětí se na počátku 20. století stal především Balkánský poloostrov. V této oblasti došlo ke střetu zájmů mnoha států, Rakousko-Uhersko, Rusko a Osmanská říše zde usilovaly o posílení svých pozic, na druhé straně balkánské státy chtěly docílit své samostatnosti. Z balkánských států se začalo nejvíc protihabsbursky projevoval Srbsko, které usilovalo o sjednocení všech Jihoslovánů pod svoji nadvládu a vytvoření tak nového státu s názvem Velké Srbsko. Habsburská monarchie zhoršila celou situaci 6. října 1908 anexí Bosny a Hercegoviny. Celá mezinárodní evropská politika byla silně ovlivněna situací na Balkánském poloostrově. Právě zde se 28. června 1914 odehrál v Sarajevu atentát na následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este³⁰. Zavraždění rakousko-uherského arcivévody se stalo vhodnou záminkou k rozpoutání válečného konfliktu. Císařský dvůr ve Vídni reagoval na vzniklou situaci předložením ultimáta, jehož požadavky byly tvořeny záměrně tak, aby je Srbsko, zodpovědné za atentát, nesplnilo. Dne 28. července 1914 vyhlásil císař František Josef I. Srbsku válku. Ta byla s nadšením přivítaná zejména v Německu, které investovalo velké finance do svého zbrojního průmyslu a již nějakou dobu podporovalo svého spojence v protisrbské politice. Na základě uzavření jednotlivých spojeneckých smluv v předchozích dvaceti letech spustilo Rakousko-Uhersko vyhlášením války Srbsku řetězovou reakci, která způsobila, že se v krátké době ocitla ve válce nejen Evropa, ale i celý svět.

²⁸ Trojspolek = aliance mezi Německým císařstvím, Rakousko-Uherskem a Italským královstvím uzavřená v roce 1882 příchodem Itálie, která si tím zajistila podporu proti případným koloniálním sporům s Francií. Přitom smlouva mezi Německem a Rakousko-Uherskem byla podepsána už v roce 1879. Po vypuknutí první světové války s italskou neutralitou a následným přechodem na stranu Dohodových mocností v roce 1915 zanikl původní Trojspolek. Na stranu Ústředních mocností, které vznikly místo označení Trojspolek se pak přidaly Osmanská říše a Bulharsko. Podrobnější informace o vzniku a vývoji Trojspolku, viz podrobně: HLAVAČKA, Milan, PEČENKA, Marek.: *Trojspolek. Německá, rakousko-uherská a italská politika před první světovou válkou*. Praha 1999.

²⁹ Dohoda = alianční blok uzavřený mezi Francií, Velkou Británií a Ruskem. Toto uskupení sloužilo jako protiváha k Trojspolku. Dohoda vznikala podpisem několika vzájemných smluv mezi jejími členy v letech 1893-1907. Základem se stala smlouva mezi Francií a Ruskem uzavřená v roce 1893. V roce 1904 pak podepsala Velká Británie s Francií tzv. srdečnou dohodu, která měla ukončit vzájemné spory v Egyptě a Maroku. Celá aliance byla dokončena v roce 1907 uzavřením podobné smlouvy mezi Anglií a Ruskem.

³⁰ Atentát na Františka Ferdinanda d'Este a jeho ženu Žofii Chotkovou v Sarajevu spáchal bosenskosrbský nacionalista Gavrilo Princip, člen bosenské teroristické organizace Mladá Bosna, která usilovala o nezávislost Bosny. Následník trůnu se v Bosně a Hercegovině účastnil vojenských manýrů, i přesto, že byl císařský dvůr několikrát upozorňován na možné hrozby atentátu. Gavrilo Princip byl poté odsouzen na 20 let, ale v roce 1918 zemřel v terezínské věznici na tuberkulózu, kterou trpěl už od raného věku.

Carské Rusko zahájilo částečnou mobilizaci již 29. července 1914 v důsledku prvních výstřelů v Bělehradě. Všeobecná mobilizace byla vyhlášena o pár hodin později, 30. července 1914, jako reakce na provedení částečné mobilizace v Německu. V carském Rusku bylo povolání vojáků do zbraně vnímáno jako podpora slovanských bratrů v Srbsku. Jako reakci na ruskou všeobecnou mobilizaci předložilo Německo svému nepříteli ultimátum s požadavky, aby odvolal veškerá válečná opatření zaměřená proti státům Ústředních mocností. Carské Rusko odmítlo na ultimátum reagovat. V důsledku toho vyhlásilo Německo 1. srpna 1914 Rusku válku. Rakousko-Uhersko, plně zaměstnané boji na srbské frontě, provedlo vypovězení války carské velmoci až 6. srpna 1914.³¹

Válka na východní frontě se zpočátku odehrávala v prostoru Haliče a východního Pruska, tedy na území dnešního Polska a Ukrajiny. Ihned po vypuknutí první světové války čítaly vyzbrojené ruské jednotky první a druhé linie celkem 3 420 000 mužů, proti nim stálo 1 338 000 vojáků z Rakousko-Uherska a 248 000 Němců určených pro použití k bojům na východní frontě.³² Počet německých vojáků je v porovnání s těmi rakouskými o poznání menší, protože Německo poslalo hlavní sílu své armády do boje na západ proti Francii. Pro válku s Ruskem byly určeny v rakousko-uherské armádě také všechny čtyři regimenty tyrolských císařských myslivců, jejichž mobilizace probíhala od 31. července 1914 na všech stanovištích jednotlivých pluků. Těmi byly například Brixen, Bolzano, Merano, Rovereto, Mezzolombardo nebo italské oblasti Trentina. Ve dnech 7. a 8. srpna stály všechny čtyři regimenty připraveny k odchodu na východní frontu.³³ Byly zařazeny společně s 8. a 3. pěší divizní jednotkou na pravé křídlo 4. armády Moritze von Auffenberga do první ofenzivy proti Rusům a přispěly k vítězství u Komarowa.

Pro Antona von Tschurtschenthalera začala první světová válka v noci z 9. srpna na 10. srpna 1914, kdy jako poručík z I. polního praporu a velitel 2. polní rot 2. pluku tyrolských císařských myslivců byl odveden na východní frontu. Následujícího dne už se objevuje u jeho jména poznámka nasazen v poli. Jako velitel 2. polní rot 2. pluku působil do 28. srpna 1914, poté byl podle záznamů ve vojenském listě přeřazen k 29. rotě ve stejném pluku i praporu. Druhá polní rota byla nasazena v poli do bojů proti ruskému nepříteli od 12. srpna 1914.³⁴

³¹ GILBERT, Martin: *První světová válka*. Praha 2005, s. 60-62.

³² MURRER, Ernest: Hujcze: *September 1914, zur Geschichte des 2. Regiments der Tiroler Kaiserjäger (1914-1918)*. Cremona 1996, s. 10.

³³ WIßHAUPT, Ernst: *Die Tiroler Kaiserjäger im Weltkriege 1914-1918, 1. díl. Vom Kriegsausbruch bis zum Frühjahr 1915*. Wien 1936, s. 17-19.

³⁴ Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv: *Qualifikationsliste für Offiziere (1869 -1918)*, AT-OeStA/KA, OBA 245.732, Nr. 339.

2.1. Wassilów

V polovině srpna zahájily rakouské jednotky společně s německou armádou útok v okolí města Tarnopol. Anton von Tschurtschenthaler se v tomto období nacházel se svou rotou ve vesnici Kulików (viz obrázek 1,2), kde měl 2. regiment císařských myslivců svůj tábor. Dne 22. srpna se vypravil 2. pluk ze svého tábora jako posila směrem ke Lvovu, ale na cestě byl zasypán ruskými střelami a nakonec bylo rozhodnuto o jeho návratu do tábora. V odpoledních hodinách byl pluk znovu alarmován a odeslán na cestu, tentokrát směrem k Žoltaňce. V táboře zůstal jen 2. prapor jako krycí posádka. Dne 23. srpna v 17:30 hodin bylo slyšet první dunění ruských kanónů od severovýchodu. V ranních hodinách 25. srpna 1914 byl 2. pluk alarmován a brzy poté přesunut do přípravného postavení proti ruským předsunutým hlídkám na severovýchod od obce Kulików, odkud se v průběhu celého dopoledne ozýval zvuk bojů. Všichni vojáci očekávali v blízké době srážku s nepřítelem, která by uvolnila veškeré napětí předchozích dnů. Ale nakonec k žádnému střetu nedošlo a kolem poledne nechal generálmajor Stipek celý regiment, kromě předsunutých hlídek, poslat zpátky do základního tábora pluku v Kulikówě. Jednotky 1. a 2. praporu zůstaly k dispozici v prostoru Artasów, vzdáleného od Kulikówa přibližně šest kilometrů. Ani tady však k vzájemnému střetu mezi Rakušany a Rusy nedošlo. Podle slábnoucího zvuku kanónů se Rusové stahovaly k oblasti Kamionka –Strumilowa.³⁵

O tři dny později podstoupil Anton von Tschurtschenthaler první velkou zatěžkávací zkoušku v boji, když se zúčastnil boje u Wassilówa³⁶, kde se nacházela nekrytá 5. ruská armáda.³⁷ Von Tschurtschenthaler byl přítomen boji v čele 2. roty v rámci předsunuté hlídky v okolí místa Kopiczwola, kterou zasáhla odpoledne 28. srpna 1914 první vlna ruských útočníků, ale císařští myslivci se v boji díky své příkladné střelbě ubránili a zahnali ruské vojáky. Bitva však zuřila dál. Když se rakouské jednotky přiblížily k Rusům na vzdálenost přibližně 1800 kroků, zahájily jejich předsunuté hlídky palebný útok proti ruským zákopům. Do následujícího boje byly nasazeny i rezervní roty. Bojem vyčerpaná 2. rota následně odpochovala na sever do dnešní oblasti Velyki Mosty. V tomto prostoru už tábořily jednotky 3. pěší divize, která se ve stejné době účastnila menšího střetu u Krystynopolu. Během následujících hodin dorazili také vojáci 3. a 4. praporu ze 4. a 1. regimentu. Druhý den se během ranních hodin vydaly jednotlivé hlídky na pochod z tábora ve Velyki Mosty. Jednotky 1. pluku odpochovaly směrem k Dobrosinu. Jiné rakouské prapory byly přesunuty jako posily ke Komarówu, kde probíhala jedna

³⁵ WIßHAUPT, E.: *Die Tiroler Kaiserjäger im Weltkriege 1914–1918, 1. díl. Vom Kriegausbruch bis zum Frühjahr 1915*. Wien 1936, s. 38-41.

³⁶ V českých publikacích se setkáme s názvem Wasylów

³⁷ NEDOROST, Libor: *Češi v 1. světové válce. 2. díl. Na frontách Velká války*. Praha 2014, s. 97. Bojů v těchto místech haličské fronty se zúčastnily i některé české jednotky, například 88. berounský pěší pluk, 19. plzeňská pěší divize, či 4. brněnská pěší divize společně se 75. jindřichohradeckým plukem.

z nejvýznamnějších bitev v prvním roce války na haličské frontě. Tato bitva je spojena s velkým rakousko-uherským vítězstvím.³⁸

Po skončení střetu v této části východní fronty o chování poručíka Antona von Tschurtschenthalera v boji informoval jeho nadřízený major Ludwig Psenner ve svém vojenském hlášení následovně: *„Cítím povinnost obeznámit ostatní s odvážným chováním poručíka Antona von Tschurtschenthalera v bojích u Wassilowa 28. srpna 1914. Von Tschurtschenthaler, poručík 2. kompagnie mě po celou dobu boje u Wassilowa ve dne 28. srpna 1914 podporoval proti nepřítelově dělostřelecké palbě. Svým odvážným chováním působil jako příklad pro ostatní v momentu, kdy jsme se nemohli pohnout dopředu a museli jsme zůstat stát přímo před nepřítelem. Když v důsledku velkých ztrát nám na pomoc sestupovaly další jednotky, byl to poručík Tschurtschenthaler, který řídil s vynaložením všech sil pohyb jednotek. Dále se účastnil menších bojů v okolí Wassilowa až do 7. září 1914.“*³⁹ Na konci své zprávy pak major Psenner žádá pro svého podřízeného propůjčení vyznamenání. Za tento čin měl být Antonu von Tschurtschenthalerovi propůjčen vojenský záslužný kříž 3. třídy⁴⁰, ale nakonec jím z neznámých důvodů v prvním válečném roce vyznamenán nebyl. Získal ho až o necelý rok později.

2.2. Hujcze

Nejobtížnějším dnem v dosavadním průběhu války bylo pro tyrolské císařské myslivce pondělí 7. září 1914. V tento den utrpěly 1., 3. a 4. pluky těchto rakouských jednotek těžké ztráty u obce Radostow na severu od Lvova a vesnice Delatyn na jihu. Vojsko 2. pluku bylo zcela rozprášeno v boji u malé obce Hujcze⁴¹ (viz obrázek 3), která tvořila jakýsi středobod výše zmíněných oblastí. Tohoto boje se účastnil i poručík Anton von Tschurtschenthaler, který jako jeden z mála přežil jednu z nejkrutějších porážek od ruské armády na haličské frontě. Podle vojenských zpráv čítaly bojové stavy 2. pluku po této bitvě pouhých 800 mužů, 1. regiment

³⁸ WILHAUPT, E.: *Die Tiroler Kaiserjäger im Weltkriege 1914–1918, 1. díl. Vom Kriegausbruch bis zum Frühjahr 1915*. Wien 1936, s. 42-46.

³⁹ Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv: *Qualifikationsliste für Offiziere (1869 -1918)*, AT-OeStA/KA, OBA 245.732, Nr. 339

⁴⁰ Vojenský záslužný kříž, vyskytující se v pramenech pod zkratkou MVK (Militärverdienstkreuz), bylo válečné vyznamenání, které založil v roce 1849 císař František Josef I. Bylo udělováno za mimořádnou odvalu, rozhodnost v boji před nepřítelem, v případě míru pak za prokázané služby. Toto vyznamenání zaniklo společně s habsburskou monarchií v roce 1918.

⁴¹ Hujcze, vyskytuje se také pod názvem Hiiche. Jedná se o obec na Ukrajině, ležící ve Lvovské oblasti nedaleko polských hranic v okrese Rawa – Ruska. V současné době má zhruba 2 200 obyvatel.

z bojiště u Radostowa pak hlásil ještě o polovinu méně. Přitom na konci srpna 1914 odcházely do bitvy regimenty s počtem 3 300 vojáků v 1. pluku a 4 400 bojeschopných mužů ve 2. pluku.

Na přelomu srpna a září 1914 se ruské armádě, která měla obrovskou početní převahu, podařilo posílit své postavení na jihu od Hujcze v oblasti Lvov⁴². Dne 3. září musely rakouské jednotky tento prostor vyklidit a ustoupit za řeku San. Opuštění těchto pozic souviselo také s porážkou rakouské armády v jedné z prvních bitev u Lvova. Jednotlivé roty 2. pluku tyrolských císařských myslivců tvořily divizní předvoj, který měl zajišťovat přístup z lesa při přepadení ruského tábora. Kapitán Alexander von Brosch-Aarenau⁴³ měl se svými jednotkami původně dosáhnout oblasti Rzycki, ale nepodařilo se mu to a mezi tímto místem a prostorem Zaborze vznikla mezera. Rakouské vojsko ustupovalo za probíhajících bojů od Uhnova ve směru k Hujcze. O tři dny později, 6. září 1914, obklíčily rakouské jednotky prostor kolem Hujcze, jednotlivé skupiny 2. pluku měly obsadit území v Domaszówě, Korczówě a Staje, aby kryly nepřátelský postup ruské armády k oblasti Solokija. V prostoru Staje a Domaszów mělo být zřízeno telefonní spojení s velitelstvím, což se nakonec kvůli blížící se ruské armádě nepodařilo.⁴⁴ Již v dopoledních hodinách byl zpozorován pohyb ruských jednotek od severu a na velitelství přišla také zpráva, že Rusové mají silnou pěší divizi utábořenou v prostoru Grzeda.⁴⁵ Kolem 6. hodiny večer vyrazily jednotky 2. a 3. praporu tyrolských císařských myslivců jihozápadně od Domaszówa k útoku proti ruské armádě. Předsunuté rakouské hlídky informovaly velitele útoku majora von Bézarda a von Brosche, že se u Hujcze nachází ruský tábor, který vznikl teprve nedávno, a proto není dostatečně krytý. Od okraje lesa by se na něj dalo lehce zaútočit. Oba velitelé dali pokyny k přepadení ruského tábora. Čtyřem rakouským rotám se podařilo proniknout přímo do ruského ležení a 100 Rusů ihned padlo do zajetí. Podle pozdějších výpovědí ruských zajatců Rusové tento útok vůbec neočekávali, mysleli si, že výpad nepřítele bude ohlášen dělostřeleckou střelbou. Dobyť ruského tábora trvalo rakouské armádě zhruba tři čtvrtě hodiny.⁴⁶ Jedna ruská divize se

⁴² Německy Lemberg

⁴³ Alexander von Brosch-Aarenau (8. října 1870 – 7. září 1914) byl rakousko-uherský důstojník, je známý jako vojenský kancléř následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este, jeho úkolem byla příprava zahraniční a vojenské politiky na nástup arcivévody na trůn. Velitelem 2. pluku císařských myslivců byl jmenován v roce 1911 v Bolzanu. Patřil k nejvlivnějším osobnostem v okolí Františka Ferdinanda. V postavě rakousko-uherského arcivévody spatřoval jediného zachránce habsburské monarchie, po atentátu v Sarajevu rezignoval nejen na záchranu Rakousko-Uherska, ale také na svůj život. V první světové válce vedl 2. pluk císařských myslivců v bojích u Hujcze – Rawa Ruska na haličské frontě, kde také 7. září 1914 padl v boji. Za jeho odvážné vedení bitvy a záchranu několika vojáků 2. pluku mu byla po 12 letech od bitvy u Hujcze udělena zlatá medaile za statečnost. (viz STOLBERG-WERNIGERODE, Otto: *Brosch, Alexander, Edler von Aarenau*. In: *Neue Deutsche Biographie*, Bd. 2, Berlín 1955, s. 638., FUNDER, Friedrich: *Vom Gestern ins Heute. Aus dem Kaiserreich in die Republik*. Wien 1971, s. 384.)

⁴⁴ MURRER, E.: *Hujcze*. Cremona 1996, s. 20- 25.

⁴⁵ Tamtéž, s. 28.

⁴⁶ Tamtéž, 56.

během boje nepozorovaně přemístila od západu k lesu, kde měli Rusové mimo jiné ukryté kulomety, a zcela nečekaně zaútočila na rakouské hlídky. Tento překvapivý ofenzivní výpad byl ale rakouskou armádou včas zaznamenán a ubráněn. Během noci došlo k přeskupení rakouských jednotek, část zůstala v dobytém ruském táboře a část zamířila směrem k oblasti Grzeda. Cesta do této vesnice však byla prudce ostřelována ruským dělostřelectvem. Mnoho císařských myslivců bylo při této přestřelce zraněno. Příští den, 7. září 1914, v 7 hodin ráno se začaly stahovat proti Rakušanům ruské posily přicházející z východu a jihovýchodu. Nečekaně zasypaly svého nepřítele dobře mířenou palbou a poté ho přepadly. U toho byl ukraden prapor 2. regimentu tyrolských císařských myslivců a na bitevním poli leželo spoustu mrtvých a zraněných. Jak udává ve svém vojenském hlášení velitel 6. roty Ludwig von Goiginger, tak se ruské sanitární oddělení postaralo i o rakouské zraněné vojáky. Samotný von Goiginger byl v bitvě zraněn, a když se na ruském obvažišti setkal s jinými ruskými důstojníky a ti podle jeho uniformy poznali, že se jedná o císařského myslivce, slibovali mu lehčí formu zajetí. Ztráty Rakušanů podle této zprávy ze dnů 6. a 7. září byly vyčísleny na 2500 mužů, na ruské straně padlo trojnásobek vojáků.⁴⁷ Toto rychlé přepadení u Hujcze vedlo k úplnému zničení jednotek 2. regimentu tyrolských císařských myslivců, které se nacházely v tomto prostoru. Mezi padlými byl i velitel von Brosch.

Jiné rakouské divize, mezi nimi byla například 5. rota kapitána von Jakoba, se 7. září v ranních hodinách vydaly na pochod směrem k Zaborze (přibližně 10 km od Hujcze) a Michalówka (asi 20 km od Hujcze), kde se nacházel ruský nepřítel. Na jejich trase je ale překvapila přesila ruských vojáků s kulomety. O připraveném ruském nepříteli údajně informoval už generálmajor Sellner v dopoledních hodinách, ale jeho výstrahu tehdejší velitelství nebralo příliš vážně.⁴⁸ Jen malému počtu vojáků z celkového množství šesti rot se podařilo uprchnout a zachránit si život.⁴⁹ Při této ruské palbě padlo podle údajů Ernsta Wißhaupta 13 vyšších důstojníků, 158 poddůstojníků a myslivců a dalších 160 vojáků bylo zajato.⁵⁰ Těla padlých vojáků byla uložena na válečný hřbitov nacházející se u Hujcze. Celkem se zde bylo pohřbeno 800 padlých Rakušanů, z velké většiny se jednalo o tyrolské císařské myslivce, ale také sem bylo uloženo 300 ruských vojáků. V 90. letech 20. století byl na tomto místě vybudován památník, který upomíná i na dalších 6 435 císařských myslivců ze všech čtyřech pluků, kteří padli během válečných bojů na východní frontě neznámo kde.⁵¹

⁴⁷ Tamtéž, 58., bližší seznam padlých důstojníků též s. 67.

⁴⁸ Tamtéž, s. 35.

⁴⁹ WIßHAUPT, E.: *Die Tiroler Kaiserjäger im Weltkriege 1914–1918*. Wien 1936, s. 89- 93.

⁵⁰ Tamtéž, s. 95.

⁵¹ MURRER, E.: *Hujcze*. Cremona 1996, s. 207.

Další střety mezi zbývajícími rakouskými divizemi a ruskou přesilou se uskutečnily u Michalówki. Zde byl zraněn praporčík Hubert von Tschurtschenthaler – pravděpodobně se jedná o shodu jmen, nebo vzdálenějšího příbuzného, v rodokmenu rodiny von Tschurtschenthaler von Helmheim se sice nositel jména Hubert vyskytuje, ale podle údajů na rodinné hrobce tento Hubert von Tschurtschenthaler von Helmheim zemřel v roce 1928 a jednalo se o bratrance Antona von Tschurtschenthalera. Se stejným datem úmrtí je v seznamu ztrát tyrolských císařských myslivců uvedeno ještě jméno Hermann Tschurtschenthaler. Ani v tomto případě nešlo s velkou pravděpodobností o bližšího příbuzného Antona von Tschurtschenthalera, protože opět se za jeho jménem nevyskytuje šlechtický přídomek von Helmheim, který měli právo nosit přímí potomci pěti bratrů von Tschurtschenthalerových, kterým byl tento šlechtický titul propůjčen v roce 1893.

Poručíku Antonu von Tschurtschenthalerovi se podařilo krvavé střety mezi císařskými myslivci a ruskými jednotkami ve dnech 6. a 7. září 1914 přežít.

Současně s boji v prostoru kolem Hujcze, kterých se účastnil 2. pluk, bojovaly rakouské jednotky 1., 3. a 4. regimentu císařských myslivců v prostoru Telatyn, Tomaszów a Zamósz. Poručík Paul von Tschurtschenthaler (*11. října 1887 – †7. září 1914) z 3. pluku tyrolských císařských myslivců, bratranec Antona von Tschurtschenthalera, zde padl 7. září 1914. Jeho ostatky jsou uloženy v postranní hrobce rodiny von Tschurtschenthaler von Helmheim v obci Klobenstein am Ritten, společně s jeho rodiči Hedwigou a Antonem von Tschurtschenthaler a dvěma jeho bratry, starším Georgem (*22. září 1885 – †17. prosince 1943) a mladším Hubertem (*20. května 1889 – †22. srpna 1928). Z úmrtního oznámení otištěného na stránkách novin Innsbrucker Nachrichten tyrolským hudebním spolkem vyplývá, že Georg von Tschurtschenthaler⁵² byl v první světové válce velitelem generálního štábu, ale o jeho bližší válečné kariéře nejsou záznamy.⁵³ Dá se rovněž předpokládat, že i druhý bratr Hubert byl účastníkem první světové války, ale ani o jeho osobě neexistují podrobnější prameny.

2.3. Další osud na východním bojišti

Dne 10. září 1914 opustil poručík Anton von Tschurtschenthaler válečné bojiště v Haliči kvůli zdravotním komplikacím se srdcem a odešel do týlu. O pár dnů později, 18. září 1914, byl

⁵² Georg von Tschurtschenthaler von Helmheim se po skončení první světové války zkoušel prosadit jako novinář a nějaký čas působil jako hlavní přispěvatel do novin „Alpenland“. Poté působil jako úspěšný operní zpěvák a pracoval v zemském divadle Oldenburg. Se svým hlasem se proslavil v Berlíně, Hamburku či Brémách. Stal se obětí nepřátelského atentátu.

⁵³ Innsbrucker Nachrichten, Verlag: NS Gauverlag und Druckerei, Tirol-Vorarlberg GmbH, Nr. 25, Jhg. 91, den 31. Jänner 1944, s. 5.

se zápalom plic odvezen do civilní nemocnice v Brixenu. Po třech týdnech strávených v této nemocnici byl propuštěn do domácího ošetřování. Poté dostal dlouhou dovolenou a čas na rekonvalescenci. Ta pravděpodobně trvala od 15. listopadu 1914 až do 1. prosince 1914. V jeho vojenském materiálu se totiž objevuje poznámka o jeho dalším válečném nasazení právě 1. prosince 1914, kdy byl přiřazen k náhradnímu praporu 2. pluku císařských myslivců a později začleněn jako náhradní velitel jedné z rot.⁵⁴ Zdravotní komplikace se u Antona von Tschurtschenthalera opět projevily. Tentokrát se jednalo o infekci žloutenky, jak se objevuje v jeho vojenském listě. Infekcí se nakazil během krátkého působení u rezervy na počátku prosince 1914. První válečné Vánoce strávil opět na rekonvalescenci, kterou ukončil začátkem roku 1915.

V lednu 1915 odešel k rezervnímu praporu, ale v polovině tohoto měsíce onemocněl zánětem hrtanu a opět byl odeslán z pole. Následná rekonvalescence a udělená dovolená trvala až do 18. února 1915. Dne 20. února byl zapsán jako rezervní velitel 7. pochodového praporu 2. pluku císařských myslivců a o dva dny později opět odveden do pole. V tomto čase se 7. pochodový prapor, do kterého byl poručík von Tschurtschenthaler přiřazen, nacházel v okolí polských obcí Lubcza a Szczepanowska ležící v okrese Tarnow. Po několikadenních náročných bojích byl dopřán 2. pluku odpočinek v rezervním táboře Olszyny. Právě v této době došlo k doplnění stavu jednotlivých rot a právě tehdy sem přišel i Anton von Tschurtschenthaler. Jeho 7. pochodový prapor byl složený z vojáků pocházejících z různých oblastí habsburské monarchie, z Tyrol, Vídně, Uherska, ale patřili sem i vojáci italské národnosti. Podle hlášení divizního velitelství měl 2. prapor císařských myslivců v příštích dnech vystřídat 1. regiment v úseku Lubinka. Toto střídání proběhlo 27. února ve večerních hodinách. Vystřídané jednotky odešly do rakouského rezervního tábora Olszyny. Kolem poledne 28. února narukoval do prostoru Lubinka také 7. pochodový prapor, který čítal deset důstojníků a 606 mužů. V této oblasti museli tito vojáci čelit časté střelbě ruského dělostřelectva, ale výraznější ofenzivní přepadové akce se zde neodehrávaly.⁵⁵

Dne 10. března 1915 byl Anton von Tschurtschenthaler opět kvůli jeho předchozím zdravotním problémům odeslán do týlu. O jakou zdravotní indispozici šlo tentokrát, uvedeno není, ale pravděpodobně souvisela s onemocněním hrtanu, protože později byl s tímto problémem operován. Poté byl 18. března 1915 uznán na dobu dvou měsíců jako neschopný

⁵⁴ Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv: *Belohnungsakten des Weltkrieges 1914-1918*, AT-OeStA/BA NBA, f. 3556.

⁵⁵ WIßHAUPT, E. : *Die Tiroler Kaiserjäger im Weltkriege 1914–1918, 1. díl. Vom Kriegsausbruch bis zum Frühjahr 1915*. Wien 1936, s. 354-355.

vojenské služby a odeslán k náhradnímu praporu do Brixenu. Zde strávil téměř tři týdny, až následně byl 6. dubna převezen na chirurgické oddělení nemocnice v Innsbrucku, odkud byl o týden později transportován na specializovanou hrtanovou kliniku ve Vídni. V hlavním městě monarchie pobýval až do 6. května. O den později se už opět hlásil do služby k náhradnímu praporu v Brixenu a 26. května 1915 byl nasazen do bojů na ruském bojišti, ovšem v pramenech chybí bližší lokalizace.

Dne 6. června se stal velitelem 6. roty 2. praporu ve 2. pluku tyrolských císařských myslivců, v jejímž čele působil během celého následujícího roku.⁵⁶ Tuto jednotku odvážně vedl do boje 3. července 1915 v prostoru Studzianki. Válečné střety se v této oblasti odehrávaly již od konce června 1915 a zapojily se do něj především jednotky 3. pluku tyrolských císařských myslivců, k nimž byl ale na počátku července přidělen jako posila jeden prapor císařských myslivců z 2. pluku pod vedením kapitána Floriana. Podle rozkazu brigádního velitelství měla skupina jednotek složená z 32. pěšího pluku a ze dvou dalších praporů pod vedením vrchního velitele Lüftnera zaútočit přesně v 13:30 ze severního směru na Studzianki. Další vojsko, složené ze dvou praporů 3. pluku jedné roty 2. pluku, mělo zaútočit od lesa z pravého křídla. Jižním směrem od Studzianki se nacházela důležitá ruská základna s kulometným oddělením. To se se svoji palbou pokusilo zabránit průniku rakouského vojska. Samotný útok měl zahájit 2. prapor z pravého křídla, ale na svém postupu byl zdržen ruským dělostřelectvem. Ze severu se k němu měly přidat i další rakouské jednotky. Rakušanům se nakonec podařilo obklíčit ruské pozice a následně je dobýt. Prchající Rusy pak pronásledovali střelbou. Dalších 320 Rusů padlo do zajetí. Pro tento úsek bylo k dispozici celkem 520 palebných zbraní. Po převzetí ruské základny a obsazení nepřátelských zákopů směřoval další pochod rakouských jednotek přímo na Studzianki, kde bylo zajato dalších 200 ruských vojáků. Po tomto střetu bylo rozhodnuto o přeskupení armádních sil a 2. prapor císařských myslivců se měl posunout jižním směrem. Ostatní jednotky 3. pluku měly nařízen pochod do prostoru Jozefow.⁵⁷ Během dalšího průniku v červencových dnech, který byl veden směrem k ruskému táboru v místě nazývaném Boža Wola se Tschurtschenthalerovi a jeho vojákům podařilo ukořistit velké množství ruských zbraní a zásob munice. Za tento čin se mu armádní velitelství rozhodlo 20. července 1915 udělit vyznamenání v podobě vojenského záslužného kříže 3. třídy, které Anton

⁵⁶ Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv: *Belohnungsakten des Weltkrieges 1914-1918*, AT-OeStA/BA NBA, f. 3556.

⁵⁷ SCHEMFIL, Viktor: *Das k.u.k. 3. Regiment der Tiroler Kaiserjäger im Weltkrieg 1914-1918*. Bregenz 1926, s. 210-212.

von Tschurtschenthaler obdržel o pět dnů později.⁵⁸ V září 1915 byl jmenován nadporučíkem. Další informace o jeho působení na východní frontě nejsou známy.

Jako nadporučík 6. roty 2. pluku císařských myslivců byl v polovině října 1915 odvelen z ruské fronty a následně nasazen na „domácím“ poli v Itálii v oblasti Sextenských Dolomit. Od února 1916 působil nadporučík Anton von Tschurtschenthaler se svou jednotkou v bojovém úseku Col di Lana – Monte Sief. Ačkoliv na italské frontě nestrávil tolik času jako na východním bojišti, stačil se tu zapsat do dějin mnohem významnějším způsobem. Vrchol Col di Lana a především událost z noci ze 17. dubna na 18. dubna 1916 zůstává navždy spojena se jménem Anton von Tschurtschenthaler von Helmheim.

⁵⁸ Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv: *Belohnungsakten des Weltkrieges 1914-1918*, AT-OeStA/BA NBA, f. 3556

3. NA ITALSKÉ FRONTĚ

Itálie zůstávala po vypuknutí války v roce 1914 neutrální. Její nejasná pozice vyvolávala v rakousko-uherské společnosti napjatou atmosféru. Nejen obyvatelé habsburské monarchie, ale i armádní velitelé, svému jižnímu sousedovi příliš nedůvěřovali.⁵⁹ Proto již od srpna 1914 začalo vedení císařsko-královské armády připravovat plány na obranu hranic v oblasti jižního Tyrolska. Zřizováním zemské obrany na tyrolské frontě⁶⁰ byl pověřen polní podmaršálek von Können-Horak a generálmajor von Mattanovich.⁶¹ Velitelé habsburské armády však neměli k dispozici dostatek schopných vojenských jednotek, neboť Rakousko-Uhersko v téže době zaznamenalo velké ztráty na ruském a srbském bojišti. Z tohoto důvodu musel být úsek prozatím bráněn jen nepatrným množstvím vojenských útvarů, složených převážně ze starších či naopak hodně mladých mužů pocházející z oblasti jižních Tyrol. Podél tyrolských hranic byly již na konci 19. století rozestavěny pevnosti (např. Tre Sassi⁶² východně od vrcholu Arabby, v okolí obce Buchenstein stály pevnosti Ruaz a Corte a v blízkosti Monte Piano pevnost Plätzwiese), které však nyní poskytovaly z důvodu zastaralé výbavy jen nepatrnou obranu proti případnému italskému útoku. Až 70% takovýchto pevností bylo zastaralých a pro obranu jižní fronty z technického hlediska nevhodných.⁶³

V této době i nadále probíhala diplomatická jednání s Itálií, která manévrovala mezi Trojspolkem a dohodovými státy. Habsburská monarchie stále věřila, že k válce s jejím jižním sousedem nakonec nedojde, proto mnohá vznikající obranná opatření byla provizorní a nebyl vypracován podrobnější válečný plán k obraně Tyrol a ani nebyla zdokonalována hraniční

⁵⁹ Více o vývoji vzájemných vztahů habsburské monarchie a Itálie podrobněji: MATĚJČEK, Petr: *1915: vstup Itálie do války, začátky bojů s Rakusy*. In: <http://www.vhu.cz/1915-vstup-italie-do-valky-zacatky-boju-s-rakusy> [cit. 17. 2. 2019].

KLÍPA, Bohumil: *Od neutrality k válce (Itálie 1914–1915)*, In: *Historie a vojenství*, r. 41, č. 3, Praha 1992.

⁶⁰ Zemská obrana Tyrol v první světové válce a zejména obrana vrcholu Col di Lana, je srovnávána s hrdinskými činy v bojích za osvobození Tyrol v roce 1809 z bavorské nadvlády, ve kterých se vyznamenal Andreas Hofer (1767 – 1810) – tyrolský vlastenec, účastník napoleonských válek jako hejtman tyrolské domobrany, v bojích proti bavorské nadvládě a Francouzům se mu podařilo dobýt Innsbruck, ale nakonec byl zadržen a francouzským válečným soudem zastřelen. Je pohřben v Innsbrucku, kde ho dodnes oslavují jako národního hrdinu.

⁶¹ JORDAN, Alexander: *Krieg um die Alpen: Der erste Weltkrieg im Alpenraum und der bayerische Grenzschutz in Tirol*. Berlín 2008, s. 121.

⁶² Pevnost Tre Sassi byla jen do srpna 1915 zasažena celkem 1700 italskými střelami. Teprve v roce 1916 byla proměna v trosky výbuchem 21 cm granátu. (viz: SCHEMFIL, Viktor: *Col di Lana. genaue Geschichte der Kämpfe (1915–1917) um den heißest umstritten Berg der Dolomiten, verfasst auf Grund österreichischer Truppenakten und authentischer reichsdeutscher Berichte sowie italienischer kriegsgeschichtliche Werke*. Bregenz 1935, s. 86)

⁶³ Tamtéž, s. 139.

opevnění.⁶⁴ Samotná Itálie však měla v dubnu 1915, ještě před oficiálním vyhlášením války Rakousko-Uhersku, na tyrolských hranicích postaveno vojsko o síle 140 000 mužů.⁶⁵

I přes veškeré snahy habsburské monarchie udržet Itálii mimo válečné dění, vyhlásil 22. května 1915 italský král Viktor Emanuel III. všeobecnou mobilizaci a o den později, 23. května 1915, vypověděl Rakousko-Uhersku válku. Tím se otevřela na jihu nová válečná fronta, jinak označovaná také jako jihozápadní. Celé bojiště italské fronty se rozprostíralo po státní hranici Rakouska, Itálie, Švýcarska a Slovinska. Válečná linie se táhla do délky 600 km a velkým problémem zde byla členitost jednotlivých úseků, kde se střídala údolí s několika tisícovými vrcholy Alp. Italská fronta se dělila na tři úseky – sočský, korutanský a tyrolský, jehož součástí byly i Dolomity s proslulou horou Col di Lana. Tyrolská a korutanská část byly charakteristické svým vysokohorským terénem a boje se zde odehrávaly za velmi obtížných podmínek. Na rozdíl od tyrolské fronty, byla ta korutanská jednou z nejkolidnějších úseků celého jihozápadního bojiště, navzdory tomu, že se podle své polohy mohla jevit strategicky nejdůležitější.⁶⁶ Nejkrvavější boje s největšími ztrátami probíhaly kolem řeky Soči (Isonzo), kde se odehrálo celkem jedenáct ofenziv s minimálními územními zisky. Sočská fronta měla pro obě armády prvořadý strategický význam. O tom svědčí také velký počet rakouských bojeschopných jednotek i s českou účastí odeslaných v počátku války s Itálií právě na toto bojiště.

Rakouské vedení očekávalo okamžitý italský útok ještě večer 23. května 1915, ale na všech částech italské fronty byl klid. Až v následující dny vstoupila část X. pochodového praporu 59. pěšího pluku Italů na rakouské území. Tento prvotní pokus o ofenzivu v oblasti Dolomit však nezaznamenal žádný úspěch.⁶⁷ V době, kdy Itálie vyhlásila Rakousko-Uhersku válku, tak měla císařsko-královská armáda pro obranu Tyrol k dispozici pouze rezervní zeměbranecké prapory, do kterých byli zařazeni vojáci od 33 do 42 let, a jednotky stavovských střelců – tzv. Standschützen, v roce 1917 přejmenováni císařem Karlem na císařské střelce.⁶⁸ Ke konci května 1915 přišly posily v podobě narychlo vytvořených německých alpských sborů – tzv. Deutsches Alpenkorps. Německé nejvyšší armádní velitelství se obávalo, že by v případě prolomení slabé hraniční obrany v Tyrolsku mohly italské jednotky postupovat dál do Bavorska.

⁶⁴ SCHEMFIL, Viktor: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 14.

⁶⁵ KÜBLER, Peter, REIDER, Hugo: *Krieg um Sexten*. Bozen 1986, s. 20.

⁶⁶ Tamtéž, s. 24.

⁶⁷ KÜBLER, P., REIDER, H.: *Krieg um Sexten*. Bozen 1986, s. 27-28.

⁶⁸ V Tyrolsku bylo od vlády Maxmiliána I. zvykem, že mužská populace procházela střeleckým výcvikem, aby byla schopná bránit tyrolskou hranici. Časem se začaly podle místa utvářet privilegované střelecké stavy nebo soukromé rotty. Z takovýchto jednotek pak byla v roce 1511 dekretem Maxmiliána I. zřízena tyrolská obrana. Zásadní roli sehrály tyto jednotky v Tyrolsku během osvobozovacích bojů od bavorské nadvlády v roce 1809. (viz KÜBLER, P., REIDER, H.: *Krieg um Sexten*. Bozen 1986, s. 14.)

Německé alpské sbory, v jejichž čele stál generálporučík Konrad Krafft von Dellmensingen⁶⁹, měly sloužit zpočátku jen jako rezerva, ale kvůli nedostatku rakouských jednotek zůstaly v oblasti Tyrol až do října 1915 a úspěšně čelily italským útokům.

Ve sledované oblasti Col di Lana působil od prvních červnových dnů roku 1915 2. bavorský myslivecký prapor, pod vedením majora Bauernschmitta. Po pár dnech se připojil také 10. prapor pruských myslivců pod velitelem kapitánem Krahmer-Möllenberg.⁷⁰ V říjnu 1915 byly vystřídány jednotkami císařských myslivců, které byly do jižního Tyrolska přesunuty po předchozích bojích na ruské frontě.⁷¹ Německé alpské sbory byly dále nasazeny v bojích na západní frontě. Tyrolští císařští myslivci – tzv. Tiroler Kaiserjäger, vznikli jako vojenský oddíl na rozkaz Františka I. v roce 1815, od roku 1895 se stali součástí rakousko-uherské armády. Ačkoliv tato jednotka ve svém názvu nesla označení tyrolští, vojáci v těchto plucích nepocházeli pouze z Tyrolska, ale byli rekrutováni ze všech oblastí monarchie.⁷² Jednotlivé pluky tyrolských císařských myslivců (celkem existovaly čtyři pluky) se od října 1915 zapojily do bojů proti italské armádě na vrcholcích Col di Lana, Monte Piano, Monte Pasubio, ale také v oblasti Sextenských Dolomit. Právě na části Sextenské fronty bojoval od poloviny října 1915 také Anton von Tschurtschenthaler von Helmheim jako komandant 6. roty 2. pluku tyrolských císařských myslivců.⁷³

Na italské straně bojovaly jednotky tzv. Alpini, mezi které patřili příslušníci speciálně vycvičených horských sborů. Tento vojenský oddíl vznikl v roce 1872 a patří mezi nejstarší horské vojenské jednotky na světě. Na začátku války čítaly 55 praporů, během roku 1915 byl jejich počet navýšen na 88 praporů.⁷⁴ Kromě nich stáli v poli na tyrolské frontě ještě horští myslivci - tzv. bersaglieri. Tento sbor vznikl v roce 1836 a podílel se již na mnoha válkách v průběhu 19. století. V době první světové války byly těmto horským myslivcům připisovány zásluhy za vítězství v několika bitvách.⁷⁵

⁶⁹ Konrad Krafft von Dellmensingen (1862 – 1953) byl bavorský armádní generál, po vypuknutí první světové války se stal náčelníkem generálního štábu německé 6. armády, později stál v čele německých alpských sborů, tzv. Alpenkorps. Tuto jednotku vedl až do roku 1917. Účastnil se také coby člen 14. armády velké bitvy u Caporetta v říjnu až listopadu 1917.

⁷⁰ TSCHURTSCHENTHALER, Anton, von: *Col di Lana 1916*. Innsbruck 1957, s. 5- 6.

⁷¹ SCHEMFIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 17-18.

⁷² WIßHAUPT, E.: *Die Tiroler Kaiserjäger im Weltkriege 1914–1918, 1. díl. Vom Kriegsausbruch bis zum Frühjahr 1915*. Wien 1936, s. 6.

⁷³ TSCHURTSCHENTHALER, Anton, von: *Col di Lana 1916*. Innsbruck 1957, s. 8.

⁷⁴ LICHEM, Heinz, von: *Krieg in den Alpen, Dolomitenfront 1915-1918*. 2. Bd., Augsburg 1993, s. 100- 101.

⁷⁵ ČEPELKA, Milan: *Fronta v Dolomitech 1915-1917*. Praha 2014, s. 32-33.

3.1. Sexten

Oblast Sextenských Dolomit⁷⁶ se nachází v severovýchodní části italských Dolomit v autonomní provincii Bolzano. Na severovýchodě od Sextenských Dolomit se rozpínají Karnské Alpy, hranici v tomto prostoru tvoří malá řeka Sexten Bach, podle níž je celé okolí nazýváno jako údolí Sextental, a průsmyk Kreuzbergpass⁷⁷. Jedním z nejvýznamnějších vrcholů v této části je Tre Cima di Lavaredo⁷⁸ (2999 m n. m.) ležící na jihu náhorní plošiny Drei Zinnen Plateau. Vrchol Tre Cima di Lavaredo sousedí s horou Paternkofel⁷⁹ a horským sedlem Paternsettel⁸⁰, kde rovněž probíhaly válečné střety. Necelých 10 km od vrcholu Paternkofel se nachází Monte Piano⁸¹. Pro lepší představu o celkovém prostoru válečné fronty v Dolomitech je vhodné uvést, že oblast Sextenských Dolomit je vzdálená přibližně 74 km od vrcholu Col di Lana (viz obrázek 5).

Po italském vyhlášení války 23. května 1915 očekávala slabá rakouská obrana ještě v tentýž den provedení rychlého italského útoku, ale úsek zůstal prozatím klidný. Teprve během následujících dnů se rozhostila dělostřelecká palba přes horské sedlo Kreuzberg. Tato část byla považována za obzvlášť takticky důležitou, proto sem byla přesunuta většina rakouských jednotek k obraně pohraničních pevností. Velitel tohoto úseku generálmajor Bankowsky vydal rozkaz obsadit důležité pozice mezi Winklerjoch a Eisenreich. Již 3. června 1915 chtěli Rakušané zaútočit na vrchol Pfannspitze (2678 m n. m.), ale nepříznivé počasí jim to neumožnilo, a tak musel být útok odložen na následující dny. Rakušanům se podařilo pod vedením teprve osmnáctiletého praporčíka Steinera⁸² vrchol dobýt.⁸³ Na italské straně byly v červnu provedeny ofenzivní výpady proti téměř nebráněným rakouským pozicím v oblasti západních karnských Alp v prostoru Wildkarleck - Roßkarspitze - Porze (2589 m n. m.). Bez velkého odporu připadla tato místa, vyjma posledně jmenovaného vrcholu Porze, do italských rukou. Rakušané ihned podnikli protiútok, ale ztracené postavení se jim nepodařilo získat zpátky. V důsledku ztráty tohoto území přišli Rakušané o významné pozorovací body, které nyní ovládal italský nepřítel. Rakouské jednotky stavovských střelců a příslušníků vojska zvaného jako „Rainer“⁸⁴ obsadily po italské

⁷⁶ Německy Sextener Dolomiten, v italštině Dolomiti di Sesto

⁷⁷ Zkráceně nazýváno jako Kreuzberg, v italštině pak Passo di Monte Croce di Comelico, zkráceně uváděno jako Passo Monte Croce, leží v nadmořské výšce 1636 m.

⁷⁸ Německy Drei Zinnen, v italštině Tre Cime di Lavaredo

⁷⁹ Italsky Monte Paterno

⁸⁰ Italsky Forcella Lavaredo

⁸¹ Více o bojích na Monte Piano v průběhu války s Itálií, podrobněji viz ČEPELKA, Milan: *Fronta v Dolomitech 1915-1917*. Praha 2014.

⁸² Praporčík Steiner byl za tento výkon vyznamenán velkou stříbrnou medailí za statečnost.

⁸³ KÜBLER, P., REIDER, H.: *Krieg um Sexten*. Bozen 1986, s. 26 -30.

⁸⁴ Příslušníci císařského a královského pěšího pluku arcivévody Rainera č. 59, lidově se nazývali jako „Rainer“ či „devětapadesátníci“. Jednalo se o elitní domovský pluk města Salzburg sestavený z vojáků ze zemí Salcburska a Horního Rakouska. Část vojska bojovala na ruské frontě, ale 9. prapor byl nasazen také k bojům proti Itálii v horské oblasti. (viz ČEPELKA, M.: *Fronta v Dolomitech 1915-1917*. Praha 2014, s. 32.)

ofenzivě vrchol Porze a bránily tuto oblast proti prudké střelbě Italů z okolních kopců. Následně zaútočila po jižním svahu skupina italských alpínů, ale rakouské posádce na vrcholu se podařilo tento průnik brzy ukončit palbou. Další den Italové opět zasypávali rakouskou posádku na vrcholu, která zde bojovala už několik dnů bez vystřídání a přísunu materiálu, tvrdými střelami. Když se po znovuoobnovení telefonního spojení podařilo posádce spojit s velitelstvím, bylo nařízeno vyklizení vrcholového prostoru.⁸⁵

Jedním ze slavných rakouských horských vůdců v oblasti Sextenských Dolomit v tomto období byl i Sepp Innerkofler⁸⁶, svobodník jedné z hlídek zemských střelců, nájemce chaty Dreizinnenhütte, ve které se usídlil velitel 9. praporu 3. pluku zemských střelců Karl Jaschke.⁸⁷ Tehdy padesátiletý Sepp Innerkofler se krátce po vypuknutí války s Itálií zapojil do obsazení hory Paternkofel⁸⁸, kde byly zřízeny pozorovací hlídky, které z tohoto místa mohly dobře sledovat italské dělostřelectvo rozmístěné v horském sedle Paternsattel. Z důvodu špatné dostupnosti vrcholu a jeho obtížné zásobování se Rakušanům nepodařilo vybudovat trvalejší pozice na Paternkofel a hora zůstala nadále nikým neobsazená. Nový velitel Ludwig von Goiginger přikázal horu a italské pozice v Paternsattel obsadit a vybudovat zde rakouské postavení. I přes odmítavý přístup některých vůdců (Karl Jaschke byl za své negativní názory ohledně plánované ofenzivy vystřídán kapitánem von Welleanem, který převzal jeho funkci velitele praporu) označující útok za sebevraždu, začaly rakouské jednotky 4. července 1915 útočit proti Paternkofel. Už den předtím spustilo rakouské dělostřelectvo palbu, čímž pouze nepříteli upozornilo na chystaný výpad. Při pěší ofenzivě se následně Sepp Innerkofler společně s dalšími pěti vojáky dostal až na samotný vrchol, ale odtud se už nevrátil.⁸⁹ Paternkofel následně obsadili Italové.

⁸⁵ KÜBLER, P., REIDER, H.: *Krieg um Sexten*. Bozen 1986, s. 37-40.

⁸⁶ Sepp Innerkofler (28. října 1965 – 4. července 1915), pocházel z oblasti Sexten, slavný jihotyrolský alpinista, horolezec, během války v oblasti Sextenských Dolomit se vyznamenal jako velitel průzkumných akcí, při nichž využíval dokonalou znalost prostředí. (viz ČEPELKA, M.: *Fronta v Dolomitech 1915-1917*. Praha 2014, s. 59.)

⁸⁷ Boje na Drei Zinnen Plateau (1915–1917). valka.cz [online]. Praha: Karel Oktábec, 2010 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/13933-Boje-na-Drei-Zinnen-Plateau-1915-1917>

⁸⁸ Význam vrcholu Paternkofler se dá přirovnat k důležitosti vrcholu Col di Lana. Měl se stát jakýmsi pilířem rakouské armády, přes který nepřítel neprojde.

⁸⁹ O způsobu smrti Seppa Innerkoflera se informace značně liší. Milan Čepelka se ve své publikaci *Fronta v Dolomitech 1915-1917* přiklání k názoru, že byl zasažen vrženým nepřátelským balvanem a následně se zřítil z vrcholu. Karel Oktábec ve svém článku na webu udává, že Innerkofler byl zasažen střelou z rakouského kulometu, jehož obsluha si myslela, že se jedná o italského nepřítel. Stejně sdělení přináší i zahraniční kniha Antonia Berti s názvem *Guerra in Ampezzo e Cadore*. Pravděpodobným zdrojem pro toto tvrzení může být zpráva syna Seppa Innerkoflera, Josefa Innerkoflera, který byl přítomný kousek pod vrcholem Paternkofelu. In memoriam byla Seppu Innerkoflerovi udělena zlatá medaile za statečnost. Naopak Viktor Schemfil, rakouský vojenský historik, a Karl Springenschmid, autor biografie o Innerkoflerovi, tvrdí, že byl zasažen nepřátelským kulometem.

V srpnu 1915 zahájili Italové velkou ofenzivu nejen v prostoru Sextenských Dolomit, ale také na celé tyrolské frontě, včetně těžkých bojů na Col di Lana. V prostoru Sexten útočili Italové především na oblasti v tzv. Zinnenplateua (Drei Zinnen Plateua), složené z vrcholů Drei Zinnen, Sextener Stein (2358 m n. m.) a Toblinger Knoten (2613 m n. m.). Poslední jmenovaný vrchol patřil mezi hlavní opěrný bod Rakušanů na frontě v oblasti Drei Zinnen, kde si rakouští vojáci vybudovali stanoviště pro dělostřelecké pozorovatele.⁹⁰ Italové překvapili rakouskou posádku v pozicích zvaných jako „Roteckstelle“, které se jim poté také podařilo obsadit. Poté byl dobyt i Sextener Stein. Tento malý střet si vyžádal 110 mrtvých Rakušanů a přes 200 padlých italských vojáků.⁹¹

Poslední velká ofenziva Italů v úseku Kreuzberg se uskutečnila 6. září 1915. Cílem tohoto útoku nebyla příprava průniku do údolí Pustertal, ale získání vrcholů a zajištění jejich obrany od postavení Roteck až k Pfannspitze. Italská artilerie zasypávala prostor svými střelami, které přerušily rakouské spojení s velitelstvím. Následný útok italské pěchoty už tak úspěšný nebyl a původní cíle italského velitelství se nepodařilo naplnit.⁹²

Na začátku října 1915 byly z ruského bojiště uvolněny tři pluky tyrolských císařských myslivců, které mezi 12. a 13. říjnem nahradily v Sextenských Dolomitech německé alpské sbory. Pro jednotky císařských myslivců byla tato oblast dobře známá již z dřívějších bojových výcviků, proto také jejich adaptace po příchodu z ruské fronty byla rychlá a bezproblémová. Do oblasti Sexten se přesunul i Anton von Tschurtschenthaler jako velitel 6. roty 2. pluku císařských tyrolských myslivců. V tomto prostoru vytrval se svou jednotkou až do konce ledna 1916.⁹³

Brzy po vystřídání rakouských jednotek Italové zaútočili přes Kreuzbergpass směrem k Seikofel, v pětidenních bojích ale byly jednotky 4. italské armády za cenu velkých ztrát odraženy. Neúspěch italského útoku byl ovlivněn i přípravou velké ofenzivy na sočské frontě, která byla plánována na konec října 1915. Po tomto italském útoku obě vojska v tomto frontovém úseku přešla do tzv. poziční války, hlavním důvodem tohoto rozhodnutí bylo nasazení velkého množství vojsk v jiných válečných oblastech v Itálii, ať už na sočské frontě či na jihotyrolské.⁹⁴ Čas bez ofenzivních akcí byl v obou táborech využit ke zdokonalení obranného systému zákopů. Postupně byly vystavěny lanovky a příbytky a neustále byly také vylepšovány přístupové cesty k vrcholům. Na této práci se podílel 2. prapor císařských myslivců. V listopadu

⁹⁰ ČEPELKA, M.: *Fronta v Dolomitech 1915-1917*. Praha 2014, s. 77.

⁹¹ KÜBLER, P., REIDER, H.: *Krieg um Sexten*. Bozen 1986, s. 65-67.

⁹² Tamtéž, s. 72 – 80.

⁹³ Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv: *Belohnungsakten des Weltkrieges 1914-1918*, AT-OeStA/BA NBA, f. 3556.

⁹⁴ KÜBLER, P., REIDER, H.: *Krieg um Sexten*. Bozen 1986, s. 82- 85.

1915 podnikly rakouské hlídky výpady proti italským pozicím s cílem získat zajatce, které by následně mohli vyslýchat. Vedením této akce byl pověřen poručík von Wolkenstein, velitel 16. roty 4. praporu císařských myslivců. Rakušanům se podařilo zajmout pět zajatců a ukořistit italské zásoby.⁹⁵ K ukončení větších bojových akcí přispěl i nástup zimy a s ním spojené ztížení dopravy a pohybu vojsk. Nebezpečí také představoval možný pád lavin, během kterých zemřelo více lidí než v bojích.

Pro Antona von Tschurtschenthalera byly boje v Sextenských Dolomitech obzvlášť speciální, protože se jednalo o jeho rodný kraj. Rodina von Tschurtschenthalerových pocházela ze statku v Helmu, nejvýše položeného místa v Sextenských Dolomitech s nadmořskou výškou 1660 metrů. Ve svých vzpomínkách sepsaných během svého působení ve funkci velitele 6. roty 2. pluku císařských myslivců na frontovém úseku Col di Lana – Monte Sief se často vrací do časů strávených v Sextenu. Ve vojenských materiálech k osobě nadporučíka von Tschurtschenthalera se z tohoto období nenachází žádné informace. Absence materiálu pravděpodobně souvisí s tím, že se na této části fronty přešlo od konce října 1915 k poziční válce a vzájemné střety mezi rakouskou a italskou armádou se odehrávaly jen zřídka. Otázkou, na kterou se dnes jen těžko hledá odpověď, však zůstává, proč elitní jednotky císařských myslivců byly přesunuty z ruského bojiště do oblasti Sextenských Dolomit, kde v době jejich působení válka nenabývala takové intenzity, proč nebyly rovnou přesunuty k obraně Col di Lana? Rakušané zřejmě chtěli dobýt zpět ztracená území kolem vrcholů Paternkofel, Sextener Stein či Toblinger Knoten a očekávali, že nasazením 2. pluku tyrolských císařských myslivců se jim jejich útočné plány podaří naplnit. Když postupem času došlo k proměně způsobu válčení, začalo rakouské velitelství s přesunem svých jednotek dále na jih. Zatímco 4. prapor císařských myslivců pod vedením majora von Cordiera se přemístil na Col di Lana již v polovině prosince 1915, jednotky 2. praporu vytrvaly v Sextenských Dolomitech až do konce ledna 1916. Místo 4. praporu byly do prostoru poslány jednotky 1. a 3. praporu pěšího regimentu 104. Na konci ledna 1916 se také 2. prapor císařských myslivců přesunul jihozápadní směrem a následně se od února 1916 zapojil do obrany strategické hory ve válečném subrajonu V, jak býval frontový úsek Col di Lana – Monte Sief také nazýván ve vojenských materiálech. Cesta vojáků 2. pluku císařských myslivců vedla po železnici přes město Innichen⁹⁶ do Brunecku a St. Lorenzo, odtud pak pokračovala jejich trasa na jih ke Col di Lana.⁹⁷

⁹⁵ Tamtéž, s. 87.

⁹⁶ Innichen, italsky San Candido, je město v jižním Tyrolsku, ležící v údolí Pustertal, asi 80 km od Bolzana. V současné době má toto město přibližně 3352 obyvatel. Dominantou města je františkánský klášter, založený již v roce 1691.

⁹⁷ TSCHURTSCHENTHALER, Anton, von: *Col di Lana 1916*. Innsbruck 1957, s. 8.

Po odchodu tyrolských myslivců ze Sextenských Dolomit v této oblasti válečné střety pokračovaly až do listopadu 1917. Po výbuchu italské miny na Col di Lana se začali obránci, kterými v té době byli stavovští střelci a zeměbrana, obávat, že něco podobného může potkat i vrcholy Sextenských Dolomit. Nic takového se ale nestalo a po lehčích vzájemných střetech v září a říjnu 1917 bylo na začátku listopadu 1917 rozhodnuto o vyklizení tohoto válečného prostoru.⁹⁸

3.2. Col di Lana

Col di Lana, sahající do výšky 2462 m n. m., se nacházela na rakousko-italských hranicích v Dolomitech v provincii Belluno v závěru údolí Cordevole u obce Livinallongo del Col di Lana⁹⁹. V okolí se rozkládají další vrcholy (ledovcový masiv Marmolada, Piz Boé, Monte Castelletto, Tofana, pohoří Lagazuoi), o které se vedly v letech 1915-1918 tvrdé boje.¹⁰⁰ Před první světovou válkou a během ní toto území patřilo ještě k habsburské monarchii, až po válce byla italská hranice posunuta dál na sever. V současné době tedy leží Col di Lana v Itálii, ve vzdálenosti 118 km od Brennerského průsmyku, jednoho z významných přechodů rakousko-italských hranic.

V letech 1915-1917 se tato hora, stejně jako sousední vrchol Monte Sief¹⁰¹ (viz obrázek 6) stala dějištěm urputných bojů mezi rakousko-uherskými vojáky a italskými vojenskými jednotkami. Svoji polohou představoval vrchol Col di Lana strategicky významnou pozici pro obě válčící strany. Pro rakouské vojáky, kteří měli na počátku války tento kopec ve svém držení, znamenal důležitou spojnici s úsekovým velitelstvím tyrolské fronty v údolí Agai. Pozorovací stanoviště na vrcholu znamenala dobré pozice pro strážné hlídky, jež měly z tohoto místa dobrý přehled o vojenských akcích nepřítele. Samotná hora pak zabraňovala italským vojákům v jejich dalších pokusech o proniknutí do údolí Pustertal, Gadertal a dále do vnitrozemí habsburské

⁹⁸ KÜBLER, P., REIDER, H.: *Krieg um Sexten*. Bozen 1986, s. 105 -107.

⁹⁹ Německý název Buchenstein, na východě obce leží cesta na vrchol Col di Lana. Na konci 19. století zde bylo zřízené rakouské opevnění, významnými pevnostmi byly například La Corte a Tra i Sassi. Opevnění však byla v době první světové války často zastaralá. Během první světové války obcí Buchenstein probíhala válečná fronta, obyvatelé byli evakuováni a obec poškozena. Saintgermanskou smlouvu uzavřenou v roce 1919 v Paříži připadlo toto území Itálii. V roce 1933 přidal Benito Mussolini k názvu Col di Lana. Dnes představuje tato italská obec jeden z možných výchozích bodů pro turisty mířící nahoru k vrcholu Col di Lana.

¹⁰⁰ SISROVÁ, Tereza: *První světová válka – boje v jižním Tyrolsku se zaměřením na osudy některých českých vojáků ze Semilsky*. Bakalářská diplomová práce. Olomouc 2017.

¹⁰¹ Monte Sief sahá do výšky 2424 m n. m. Nachází se na levé straně od vrcholu Col di Lana. Obě hory jsou spojeny horským sedlem zvaným Sief-Sattel, přes který vedla hřebenová cesta, sloužící jako důležitý spojovací bod pro zásobování vojáků na vrcholu Col di Lana či střídání jednotlivých vojenských jednotek.

monarchie.¹⁰² Frontový úsek s vrcholem Col di Lana patřil k těm nejkontroverznějším, o které se na tyrolské frontě během tříletých bojů válčilo. Sice tato hora znamenala na téměř 100 km dlouhé jihotyrolské frontě jen velmi malou část, ale o žádný jiný vrchol se nebojovalo dlouhé měsíce s takovým nasazením. Žádný jiný vrchol nebyl tak urputně bráněn a na žádném jiném vrcholu nebylo prolito tolik krve.¹⁰³ V italském vojenském táboře se o významu pozic na Col di Lana psalo následovně: „*Pro další postup do údolí Pustertal, kde jsme se chtěli zmocnit rakouské železnice, představovala Col di Lana první a zároveň nejtěžší překážku. Byla vynikajícím pozorovacím bodem pro rakouské dělostřelectvo, které tak mohlo dohlédnout daleko za naši frontu. To byl důvod, proč jsme více jak rok za cenu velkých obětí o tuto horu bojovali.*“¹⁰⁴

Také Anton von Tschurtschenthaler, nadporučík a velitel 6. roty 2. pluku tyrolských císařských myslivců, považoval oblast Col di Lana za klíčový bod na celé dolomitské frontě, o čemž se také zmiňuje ve svých deníkových záznamech.¹⁰⁵

3.2.1. Italské útoky na rakouské pozice

O pozice na Col di Lana se bojovalo dlouhých jedenáct měsíců. První ofenzivní akce zde začaly již v červnu 1915 a teprve po odstřelení vrcholu v dubnu 1916 nastal na Col di Lana klid zbraní. Rakouští vojáci byli v pozicích obránců a italská armáda podnikala pravidelné ofenzivní výboje, které ale zpravidla končily bez výraznějších úspěchů, zato často s velkými ztrátami.

Samotný vrchol Col di Lana byl tvořen dvěma částmi, jedná se tedy o jakýsi dvojitý vrchol. První část tvořil západní vrchol¹⁰⁶ s nadmořskou výškou 2462 m a druhou pak východní¹⁰⁷ tyčící se do výšky 2453 m. Obě tyto části byly spojeny plochým sedlem.¹⁰⁸ Rakouské pozice se rozprostíraly na severozápad od horského sedla Monte Sief (2209 m n. m.), dlouhého 750 m, nahoru k vrcholu této hory (2425 m n. m.), odtud se dále táhly přes horský hřeben – později nazývaný jako „Knotz“ podle rakouského praporčíka Knotze, který zde přišel o život během jednoho z mnoha ofenzivních italských pokusů. Na tomto hřebeni ve výšce 2387 m byla postavena rakouská základna, která sehrála důležitou úlohu v bojích o Monte Sief po obsazení Col di Lana. Na jihovýchod od Col di Lana se ve výšce 2300 m nacházela rakouská základna

¹⁰² Viktor Schemfil však ve své knize „Col di Lana“ udává, že z taktického hlediska je úloha Col di Lana jako obranného pilíře před proniknutím italského nepřítele do zmiňovaných údolí značně přeceňována. Dokazuje to i fakt, že ani po jejím výbuchu a následném obsazení v dubnu 1916 Italové nedokázali postoupit dál a jejich cesta ztroskotala hned na sousedním vrcholu Monte Sief.

¹⁰³ SCHEMFIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 5.

¹⁰⁴ BADINI, Damiano: *La Conquista del Col di Lana*. Řím 1924, s. 10.

¹⁰⁵ TSCHURTSCHENTHALER, Anton, von: *Col di Lana 1916*. Innsbruck 1957, s. 5.

¹⁰⁶ V němčině se setkáme s názvem Westgipfel, v italské literatuře je tato část Col di Lana označována jako Cima S. O. (Sud – Ovest)

¹⁰⁷ Označován jako Ostgipfel, v italštině jako Cima N. E. (Nord – Est)

¹⁰⁸ STRIFFLER, Robert: *Krieg in Ladinien, Col di Lana 1915- 1916*. Nürnberg 1996, s. 12.

Felsenwache, od Italů též nazývaná podle svého obrysu jako Capello di Napoleon, či zkráceně Napoleon. Jižně od této základny leželo ve výšce 2146 m další postavení Rakušanů, pro který ve vojenských spisech neexistoval žádný oficiální název. Rakušané ho nazývali jednoduše jako Infanteriestellung, ale Italové si ho podle jeho tvaru pokřtili na „Panetonne“¹⁰⁹. Z tohoto bodu se pak celá fronta stáčela ostře na západ a severozápad vysoko před obcí Buchenstein. Západně odtud ležel plochý vrchol Col di Rode s nadmořskou výškou 1930 m. Za Col di Rode, na svahu k soutěsce Contrin, ležel rakouský tábor Alpenrose¹¹⁰. Do Alpenrose vedla cesta nazývaná podle německých mysliveckých sborů, které ji zde v prvních měsících války vytvořily, jako Jägerstraße. Tato přístupová cesta byla dobře viditelná z italských pozic, proto vznikla později na jižní straně tábora Alpenrose jiná cesta. Na ní se odehrávalo veškeré zásobování a střídání jednotlivých vojenských jednotek.¹¹¹ V táboře Alpenrose bylo umístěno úsekové velitelství pod vedením polního podmaršála Ludwiga Goigingera¹¹² a rezervní jednotky. S přibývajícím počtem mrtvých vojáků byl později na Alpenrose vystavěn vojenský hřbitov. Po ztrátách důležitých rakouských opor Felsenwache a Infanteriestellung tvořily jediné spojovací cesty mezi vrcholem Col di Lana a jednotlivými základnami pozice na Rothschanze a Bergsappe. Svahy Col di Lana se táhly dolů do údolí Agai na východě a pod ním se nacházející údolí Salesei. Ve výšce 2054 m směrem k údolí Salesei se nacházely italské pozice v místě zvaném jako Pian della Gitscha naproti známé Dolomitenstraße mezi Pieve a Burg Andraz.¹¹³ Italské vojenské jednotky byly umístěné na hřbetu vedoucí do Agai, odtud Italové podnikaly také své ofenzivní akce (viz obrázek 7, 8, 9).

¹⁰⁹ Přeloženo do němčiny jako Brotlaib, v češtině bochník chleba

¹¹⁰ Rakouský tábor Alpenrose se nacházel v rokli Contrin a sloužil jako tábor pro rezervy a velitele. Když byl na začátku léta 1915 zřízen, kvetly zde alpské růže, odtud získal své pojmenování Alpenrose. V průběhu několika měsíců zde bylo vybudováno celé městečko kaveren a jednotlivých velitelských příbytků. Kolem následovaly menší baráky pro vojenské jednotky a také se zde nacházelo telegrafní spojení, jakási centrála, která spojovala velitelství s jednotlivými bojovými oblastmi. V tomto táboře se také pravidelně sloužila polní mše, jako dlouhodobý polní kurát zde sloužil Dr. Blumenschein, který zahynul při výbuchu Col di Lana. Na západní straně Alpenrose byl později vybudován polní hřbitov.

¹¹¹ SCHEMFIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 26-27.

¹¹² Ludwig Goiginger (1863 – 1931) byl rakousko-uherský polní podmaršál, v srpnu 1914 převzal velení 122. pěší brigády z 1. pluku tyrolských císařských myslivců, tato brigáda byla spojena s 87. a zahrnuta pod nově vytvořenou 44. pěší divizi zeměbrany pod velením polního podmaršálka Heinricha von Tschurtschenthalera, později se tato jednotka zapojila do bojů na východní frontě. Po vypuknutí války s Itálií byl Goiginger odvelen na italské bojiště, kde se stal velitelem divize Pustertal v rajonu V (úsek Col di Lana). V srpnu 1916 krátce vedl rakousko-uherské jednotky v oblasti dnešního Rumunska. V roce 1917 se účastnil 11. a 12. bitvy na Soči, za což byl vyznamenán zlatou medailí za statečnost. V roce 1918 bojoval na Piavě., viz: *Austro - Hungarian Land Forces – Ludwig Goiginger. Austro-Hungarian Land Forces 1848-1918* [cit. 19. 3. 2019]. Dostupné z: <http://austro-hungarian-army.co.uk/biog/goiging.htm>

¹¹³ TSCHURTSCHENTHALER, Anton, von: *Col di Lana 1916*. Innsbruck 1957, s. 6.

3.2.1.1. První italská ofenziva

Dne 3. června 1915 zahájila 4. italská armáda generálporučíka Navy první ofenzivní akci. Jejím cílem bylo jen přiblížení se k nepříteli a vytvoření si výhodné pozice pro další útok. Obrana hory v této době byla velmi složitá, protože zde ještě nebyla vystavěná hustá síť zákopů, úkrytů a kaveren. Přísun stavebního materiálu, který měl sloužit k vybudování těchto úkrytů, byl kvůli nedostatku nosičů a tažných zvířat značně ztížen. Přinést vedle munice a stravy ještě trámy, dřevěné kůly, prkna, tyče nebo ostnatý drát bylo velmi namáhavé, protože lanovka sloužící k těmto účelům byla zprovozněna až v lednu 1916. I poté byla často kvůli nepříznivému počasí mimo provoz.¹¹⁴ A tak se na vrcholu Col di Lana nacházela v prvních měsících války s Itálií pouze dřevěná chata pro pozorovací hlídky. Jednotky pracovního oddělení byly v prvním měsíci války s Itálií plně zaměstnány výstavbou obranného postavení v okolí Brennerského průsmyku a také v Pustertal.¹¹⁵ Italové však této výhody v podobě nedostatečné obrany rakouských pozic nedokázali využít.

Slabé rakouské hlídky stavovských střelců a místní zeměbrany, rozestavěné na tyrolských hranicích, byly v první polovině června 1915 doplněny jednotkami německých alpských sborů. Jednalo se celkem o dvě kolony 4. roty 2. prapor bavorských myslivců, dohromady 120 – 140 mužů. Jejich velitelem byl poručík Helferich, jehož jménem se také nazývala později vystavěná základna.¹¹⁶ Němečtí vojáci, pocházející převážně z Bavorska, se podíleli na výstavbě velkého množství nových obranných pozic, které byly vybudovány podle vzorů ze západní fronty. Dne 8. června 1915 začaly dopadat na vrcholové pozice Col di Lana první střely z italských děl ze směru Monte Padon a Col Toront, ale v rakouských pozicích nezpůsobily žádné velké škody. Následujícího dne se pokoušela skupina italských bersagliérů zaútočit na předsunuté hlídky německých sborů rozmístěné nedaleko prostoru Agai. I tento útok byl úspěšně odražen. Na konci června podnikly předsunuté hlídky bavorských sborů ofenzivní pokusy proti italským pozicím, ale jediným výsledkem byl zisk několika italských zajatců. Italská armáda chystala plány pro další ofenzivní výpad, který byl naplánován na červenec.¹¹⁷

3.2.1.2. Druhá italská ofenziva

Červencové ofenzivní akce Italů jsou v některé literatuře označovány jako tzv. první dolomitská ofenziva (Die erste Dolomittenoffensive). Tato ofenziva se odehrávala od července do srpna 1915 v prostoru Col di Lana a masivu Toffana západně od Cortina d'Ampezzo.

¹¹⁴ LICHEM, Heinz, von: *Krieg in den Alpen, Dolomitenfront 1915-1918*. 2. Bd., Augsburg 1993, s. 136.

¹¹⁵ SCHEMFIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 33-34.

¹¹⁶ STRIFFLER, R.: *Krieg in Ladinien, Col di Lana 1915- 1916*. Nürnberg 1996, s. 32.

¹¹⁷ FEDRIGOTTI, Bossi, Anton, Graf: *Col di Lana.: Kalvarienberg dreier Heere, nacherzählt nach kriegsgeschichtlichen Unterlagen und persönlichen Aufzeichnungen*. München 1979, s. 29.

Taktickým cílem italské armády bylo obsazení vesnice Toblach v údolí Pustertal a skupiny vrcholů Sella s nejvyšší horou Piz Boé (3152 m). K provedení útoku byly vybrány jednotky IX. sboru generála Segata, které byly dále podporovány italskou dělostřelectvem. Tato italská artilerie začala 4. července 1915 ostřelovat rakouské pozice v okolí Buchensteinu a pevnosti Tre Sassi, která tvořila pro italské vojsko překážku k Toblachu v údolí Pustertal. Útok italské pěchoty následoval 7. července. Útočné italské divize byly rozděleny do třech kolon. Kolonu postupující z pravé části složenou ze 45. pěšího pluku vedl generál Panicali. Jeho vojsko mělo proniknout do Valparole přes Cima Falzarego a částečně podporovat boje na Settsass. Druhá kolona vedená generálem Ferrari měla zaútočit na horské sedlo Monte Sief. Třetí kolona útočící z levé strany byla složená z vojáků 59. pěšího pluku a jednoho praporu 52. pěšího pluku se dvěma horskými bateriemi, velel ji generál De Bernardis. Úkolem této poslední kolony bylo obsazení hřbetů Col di Lana spadající do údolí Franza a Castello. De Bernardisovy jednotky postupovaly nejprve směrem k rakouské pozici Agai, ale jejich postup byl zpozorován rakouskou polní hlídkou, která je následně přepadla a zahнала zpátky.¹¹⁸ Kolona generála De Bernardise byla v místě rakouské základny ve výšce 2221 m zpozorována a brzy rozptýlena rakouským dělostřelectvem. Italské útoky proti rakouským pozicím pokračovaly hned následujícího dne, kdy se skupina bersagliérů vydala směrem od Agai a pokusila se napadnout rakouské postavení zvané Infanteriestellung. Útok opět ztroskotal díky úspěšné dělostřelecké palbě Rakušanů. Italským horským myslivců tento nezdařený průnik přinesl ztrátu 80 mužů. Dne 8. července odpoledne zaútočily znovu dvě roty bersagliérů, tentokrát z pozice Pian di Gitscha. Střelba rakouské artilerie jim způsobila takové ztráty, že ani ne po půl hodině se musely stáhnout zpět.¹¹⁹

O tři dny později se Italové odhodlali k novému ofenzivnímu pokusu, ale několikrát opakované průniky přinesly jen velké ztráty na životech. Před rakouskými zákopy zůstalo ležet 104 mrtvých Italů. Na rakouské straně v tento den napočítali jednoho mrtvého vojáka z praporu německých bavorských myslivců.¹²⁰ Obrovský nepoměr mezi počty padlých italských útočníků a rakouských obránců se dá pozorovat při každém ofenzivním pokusu Italů. Bylo to způsobeno především tím, že Rakušané měli rozmístěna svá děla ve vyšších pozicích a ze svého postavení tak mohli italské útočníky lehce zpozorovat. Proto se italské vojsko mnohdy snažilo přiblížit k rakouským pozicím v noci, kdy je ochraňovala tma, či v brzkých ranních hodinách, kdy bývali útočníci kryti mlhou. Pokus o jeden z takových nočních útoků podnikla italská armáda v noci

¹¹⁸ SCHEMFIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 46-47.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 48-50.

¹²⁰ Tamtéž, s. 51.

12. července ze směru od Pieve, ale jakmile se Italové dostali na dosah nepřátelských pozic, byli odhaleni rakouskými světlometry.

Po těchto marných pokusech Italů nastala několikadenní pauza, během které sbírala obě vojska síly na další vzájemné střety. Ale již 15. července odpoledne se opět rozezněla děla. Rakouské hlídky mohly ze svých pozorovacích stanovišť spatřit formující se italské kolony, které se následně vydaly na pochod směrem k vrcholu Col di Lana. Těmto rotám se podařilo pod ochranou mlhy obsadit zničené rakouské zákopy. Brzy nato však byli Italové z těchto pozic vyhnáni vhozenými ručními granáty. Tento nepatrný dočasný úspěch povzbudil Italy k dalším akcím. Dne 17. července ve 4 hodiny ráno spustily italské kanony prudkou palbu nahoru na rakouské pozice, které byly těžce poškozeny. Rakouská posádka zákopů se musela stáhnout a Italové tyto zničené zákopy opět obsadili, podobně jako v předchozí dny však byli brzy vyhnáni ručními granáty. V následujících dnech se italští vojáci pokoušeli o stejný průnik do rakouských pozic, ale opět neúspěšně.¹²¹

Ve stejnou dobu s útoky v prostoru údolí Salesei a Agai probíhaly italské ofenzivní akce také na hřbetu Castello proti rakouským základnám v nadmořské výšce 2221 m a 2250 m. Ani v této části Col di Lana však Italové nedosáhli trvalých úspěchů. Zpočátku se skupině bersagliérů povedlo obsadit rakouskou základnu 2221, kterou na počest zakladatele jednotky italských horských myslivců La Marmora¹²² pojmenovali jako Ridotta La Marmora.¹²³ Po této ztrátě byla 2. rota 2. praporu bavorských myslivců posílena 1. rotou rezervního 10. praporu pruských myslivců a oběma jednotkám se společně podařilo ukořistit základnu 2221 zpět do rakouských rukou.¹²⁴ Jiné italské ofenzivní postupy byly rakouským dělostřelectvem odvráceny až za Dolomitenstraße, navíc se jedné rakouské hlídce podařilo zajmout několik italských vojáků a ukořistit osm nepřátelských děl. Ta byla pro rakouskou posádku, která se začala potýkat s nedostatkem kanonů a munice, značným úlovkem. Dalšího dne se na rakouské polní hlídky snesla prudká dělostřelecká palba z prostoru Castello, ale nezpůsobila mezi rakouskými jednotkami závažnější ztráty. Od 19. července až do konce tohoto měsíce nastala pauza od italských ofenzivních akcí, kterou rakouská posádka využila ke zdokonalování svých pozic

¹²¹ Tamtéž, 52-53.

¹²² Alessandro La Marmora (1799 – 1855) byl italský generál, který se zasloužil o vznik vojenské skupiny bersagliérů. Vznik tohoto vojska se datuje do roku 1836, tyto jednotky byly nasazeny do válečných operací v průběhu 19. století. Alessandro La Marmora zemřel na cholera v roce 1855 v krymské válce. Jeho mladší bratr Alfonso La Marmora (1804 – 1878) byl pozdějším předsedou italské vlády a generálporučíkem, který byl jednou z hlavních postav italského risorgimenta. (viz ČEPELKA, Milan: *Fronta v Dolomitech 1915-1917*. Praha 2014, s. 32.)

¹²³ BADINI, D.: *La Conquista del Col di Lana*. Řím 1924, s. 10.

¹²⁴ STRIFFLER, R.: *Krieg in Ladinien, Col di Lana 1915- 1916*. Nürnberg 1996, s. 38-39.

na vrcholu. Mimo jiné byl zřízen spojovací zákop až do tzv. Infanteriestellung, který byl dlouhý 1500 m. Dále byla plánovaná výstavba druhého spojovacího zákopu, jenž měl propojovat rakouské pozice v tzv. Infanteriestellung s Col di Rode. Tento klid byl jen zřídka přerušen dělostřeleckou palbou.¹²⁵

Hned na počátku srpna však došlo k obnovení bojových akcí. Italská 18. divize zaútočila na rakouské pozice zvané „Infanteriestellung“¹²⁶ a „Felsenwache“¹²⁷. Proti „Infanteriestellung“ zaútočil 2. prapor 60. pěšího pluku, proti druhému rakouskému postavení zase 3. prapor 52. pěšího pluku pod vedením nadporučíka Garibaldiho, vnuka Giuseppe Garibaldiho, ústřední postavy italských válek za nezávislost v průběhu 19. století. Ten se se svou jednotkou přiblížil nadosah rakouskému postavení, ale v průniku nemohl pokračovat kvůli smršti rakouských granátů, která odtud zasypávala celou jeho jednotku. Druhý zmiňovaný italský prapor se musel kvůli velkým ztrátám ve svých řadách stáhnout zpět. O dosažení pozic na „Felsenwache“ se pokoušel ještě 3. prapor 60. pěšího pluku 4. srpna 1915. Podařilo se mu sice dosáhnout okrajové části této základny, ale pak musel ustoupit před protiútokem bavorských jednotek. Během těchto ofenziv bylo zraněno celkem 360 italských vojáků, mrtvých nebo pohřešovaných pak 120. Rakušané postrádali 45 padlých a 60 zraněných, k tomu je ještě nutné připočít 7 pohřešovaných.¹²⁸

V následujících hodinách 4. srpna se ocitla rakouská posádka na vrcholu Col di Lana pod tvrdou dělostřeleckou palbou, která přerušila telefonní spojení s velitelstvím. Když palba utichla, ze všech stran se vyhrnuly italské jednotky. Tento italský útok byl v rakouských zákopech zpozorován až tehdy, když předsunuté strážné hlídky spatřily italské vojáky řítící se proti rakouským pozicím. V jednu chvíli se Italům dokonce podařilo přiblížit na 10 m od rakouských obranných zákopů. Rakušané s velkou námahou udrželi ve svých rukách spojovací zákop ke Col di Rode, odkud mohly přijít rezervy. Před rakouskými obrannými zákopy se odehrál tvrdý střet, který znamenal jen pro rakouské vojsko 45 mrtvých, 7 nezvěstných a 60 zraněných vojáků, ale zákopy byly ubráněny.¹²⁹ O tomto střetu se po válce zmiňuje ve svých deníkových záznamech i poručík 2. rezervního praporu bavorských myslivců Adalbert Neckermann: *„Mám zkušenosti z téměř všech válečných bojišť, kromě Ruska a Rumunska, znám tyto materiální bitvy jako jeden z mála přeživších ze sedmitýdenního boje u Donaumont – Thiamont v létě 1916, ale to, co jsme prožili 4. srpna sotva na 100 m dlouhém prostoru, střelba ze všech kalibrů, nebyla ani u Verdunu*

¹²⁵ SCHEMFIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 57-64.

¹²⁶ Na italské straně nazýváno jako Panetonne – viz tabulka v přílohách

¹²⁷ Na italské straně nazýváno jako Capello di Napoleone – viz tabulka v přílohách

¹²⁸ BADINI, D.: *La Conquista del Col di Lana*. Řím 1924, s. 11.

¹²⁹ SCHEMFIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 69-70.

*tak hrozná, více jak 50% mrtvých, zbytek všichni zranění.*¹³⁰ I nepřítel v těchto bojích utrpěl dosud své největší ztráty. Proto začala být v tomto období Col di Lana nazývána italskými vojáky jako Col di Sangue.¹³¹ Toto označení se pak přeneslo i do němčiny jako Blutberg.¹³²

Až do konce srpna 1915 byly rakouské pozice na vrcholu Col di Lana pod tvrdou palbou italského dělostřelectva. Tato střelba zničila zákopy, které musely být přes noc opravovány jednotkami sapérů.¹³³ Italští vojáci se pokoušeli o menší průniky do poničených rakouských zákopů s cílem přiblížit se k nepřátelskému táboru na vrcholu. Po těchto ofenzivních potyčkách, které nepřinesly žádné územní změny, nastal až do poloviny října 1915 klid. Italové nepodnikali během této doby žádné ofenzivní akce, ale v pravidelných intervalech zasypávali rakouskou posádku na vrcholu dělostřeleckou palbou. Tohoto relativního klidu využili Rakušané k dostatečné opravě poničených stanovišť a budování nových krytů a kaveren. Nově byly zřizovány stanoviště pro odposlechové hlídky. Na rakouské straně také došlo k vystřídání vojenských jednotek. Bojový úsek Col di Lana – Monte Sief opustily německé alpské sbory, složené převážně z bavorských mysliveckých praporů, které byly přesunuty k rozhodujícím bojům na západní frontě. Místo nich přišel do prostoru Col di Lana 2. prapor 3. pluku tyrolských císařských myslivců pod vedením kapitána Eymutha. Jeho stanovištěm byl zpočátku tábor Corvara, ale později se jeho hlavním sídlem stal tábor Alpenrose.¹³⁴ (viz obrázek 15). Tyto tradiční tyrolské jednotky sem byly přesunuty po krátkém pobytu na sočské frontě, ještě předtím bojovaly na ruském bojišti a účastnily se například bitev u Tarnowa a Gorlice. Kromě tyrolských myslivců zůstali v úseku k dispozici také stavovští střelci, kteří zde bojovali již po boku německých sborů.

3.2.1.3. Třetí italská ofenziva

Po předchozích neúspěšných pokusech o dobytí vrcholu Col di Lana a následných porážkách v bitvě na Soči plánovalo italské vojenské velitelství podniknout průlom do údolí Pustertal. Italská armáda měla využít toho, že rakousko-uherské vojsko bylo zaměstnáno boji na srbské a současně také sočské frontě. Ofenziva v úseku Col di Lana – Monte Sief byla svěřena 4. italské armádě. Tento velký italský útok se v některé rakouské literatuře nazývá jako třetí dolomitská

¹³⁰ Tamtéž, s. 79.

¹³¹ PASQUALI, Corrado: *Col di Lana – Col di Sangue*. Bolzano 2002, s. 34.

¹³² Krvavá hora – kvůli prudkému dělostřeleckému ostřelování se někdy také nazývala jako Železná hora, v němčině der Berg des Eisens a v italštině Col di Ferro.

¹³³ Sapér (z francouzského sapeur) je starší označení pro příslušníka ženijního vojska, který připravuje cesty a odstraňuje překážky, buduje zákopy a opevnění. Samotné sapérské jednotky zavedl do armády Napoleon. V průběhu 20. století tradiční sapéry s charakteristickými dlouhými sekerami nahradili vojenští technici a inženýři.

¹³⁴ SCHEMFIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 103.

ofenziva (die dritte Dolomitenoffensive¹³⁵), která probíhala od 18. října až do konce listopadu 1915.

Sice byl až do 17. října 1915 klid, ale pozorovací hlídky a výslechy zajatců hovořily o přípravách velké italské ofenzivy. Italům byl známý odchod německých jednotek z prostoru Col di Lana a domnívali se, že nově příchozí tyrolští myslivci budou mnohem slabší.

Plánovaný útok měl být proveden 18. a 19. října od horského sedla Monte Sief. Již v brzkých ranních hodinách 18. října 1915 spustilo italské dělostřelectvo prudkou palbu, která se nezastavila po celý den. Na samotné rakouské pozice tzv. Infanteriestellung dopadlo 18. října až 1000 střel.¹³⁶ V průběhu dne se pokusily malé pěší jednotky Italů zaútočit proti rakouským pozicím Col di Rode a horskému sedlu Monte Sief, ale aniž by zaznamenaly sebemenší úspěch, byly přinuceny k ústupu. Na rakouském velitelství se předpokládalo, že nepřítel chce horu obklíčit a napadnout rakouské vrcholové postavení z více stran. Z tohoto důvodu byly posíleny pozorovací a strážné hlídky, zbytek posádky měl zůstat v pohotovosti v zákopu. Nakonec však i přes občasné přerušení palby, která mohla znamenat přicházející útok, nepřítel nezaútočil. Dne 20. října nastala opět prudká palba, na rakouské pozice v prostoru tzv. Infanteriestellung létaly rány s frekvencí 2 střely za sekundu. V 8 hodin ráno střelba náhle ustala, v rakouském postavení začaly zběsilé přípravy na italský útok. Ten však nepřišel a kolem poledne se opět rozezvučela italská děla.¹³⁷ Teprve ve 20:30 hodin nastal pohyb italských pěších rot směrem k rakouskému pravému zákopu. Italská pěchota byla podporována artilerií. Nepřítel se však dostal jen k rakouským zátarasům, zde se shromáždil a pokračoval v útoku pomocí ručních granátů. Za této situace byly povolány na pomoc rezervy v podobě 5. roty 3. pluku tyrolských myslivců pod vedením svobodného pána von Marenzi.¹³⁸ Italské dělostřelectvo pokračovalo v odstřelování. Když se italským pěším jednotkám nepodařilo obsadit tzv. Infanteriestellung, soustředily svou pozornost proti rakouské základně 2250. Tato kóta byla zasypána smrští italských střel, rakouské zákopy a úkryty v tomto prostoru byly totálně zničené, velká část posádky padla nebo byla zraněná. Italům se podařilo základnu 2250 i s několika zajatci obsadit.¹³⁹

¹³⁵ S tímto označením se můžeme setkat například v knize: HUTER, Franz: *Die Kaiserjägerbuch 1 – Die Kaiserjäger und ihre Waffentaten*. Innsbruck 1980, s. 46.

¹³⁶ HUTER, F.: *Die Kaiserjägerbuch 1 – Die Kaiserjäger und ihre Waffentaten*. Innsbruck 1980, s. 46.

¹³⁷ SCHEMIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 112-113.

¹³⁸ Tamtéž, s. 114.

¹³⁹ Tamtéž, s. 120 -122.

Po dvoudenní pauze se 25. října opět rozhořel krutý boj. Italské dělostřelectvo pálilo na tzv. Infanteriestellung a pozice v tzv. Felsenwache.¹⁴⁰ O útoku na tzv. Felsenwache psal i zeměbranecký kadet Albrecht Kaspar¹⁴¹, který byl součástí obranné posádky, když Italové zaútočili na toto rakouské postavení. „Noc z 25. na 26. října byla poměrně klidná. V 7 hodin ráno Italové nasadili přípravnou palbu, která kolem poledne neustále sílila. Nepřítel pálil přímo do našich zad ze svého postavení na vrcholu Ornella. V poledne Italové náhle zaútočili na Felsenwache. Všichni obránci se energicky shromáždili k obraně a chtěli pozice udržet ve svých rukou, ale náhle se objevila italská pěchota a zaútočila po levém křídle. Posádka této části už padla. Zůstává nejasné, proč kulomet umístěný na vrcholu Col di Lana pro podporu obránců nezaregistroval průnik Italů včas. Mohl nepřítele zasáhnout a snad i zachránit naše pozice v Felsenwache...“¹⁴²

O útoku na rakouské pozice nazývané jako Felsenwache se ve svých deníkových záznamech zmiňuje i italský poručík Caetani, který byl v této akci přítomný. Podle Caetaniho bylo toto rakouské postavení velmi důležité pro další plánovaný výpad směrem k vrcholu Col di Lana a jeho dobytí stálo velké oběti. Italové číhali asi 40 m od rakouských pozic již několik dnů před samotným dobytím tzv. Felsenwache. Budovali zde spojovací zákop, kterým by se nepozorovaně proplížili až k nepřítelovi. Jejich práce byla umožněna jen v noci, protože jinak byli lehce zahlédnutelní z vrcholových pozic na Col di Lana. Poručík Caetani uvádí: „26. října... po prudké dělostřelecké palbě vyrazili naši lidé kupředu. V 11:30 přišel rozkaz, aby i kolona s mými lidmi (celkem 42 osob) přišla na pomoc. Nepřítel nás zasypával hromadou šrapnelů, granátů a střel z kulometů... Rakouský kulomet z vrcholu začal po chvíli zuřivě pálit, spěchal jsem k telefonu, abych o této situaci informoval Garibaldiho. Nakonec naše dělostřelectvo zahájilo takovou střelbu, že nepřátelský kulomet vyhodilo do vzduchu... Boj pokračoval až do noci, ale díky přesile jsme mohli dobyté pozice udržet.“¹⁴³

Rakušané se se zbytkem svého vojska pokusili o rychlý protiútok, ale ztracené postavení se jim získat nepodařilo. Italové po zisku tzv. Felsenwache chtěli dobýt i sousední rakouskou pevnost tzv. Infanteriestellung. To se jim bez větších obtíží podařilo 29. října. Kapitán Marenzi padl, ostatní vojáci z jeho posádky byli odvedeni do zajetí.¹⁴⁴ Celkem se v tzv. Infanteriestellung

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 123.

¹⁴¹ Později kadet Albrecht Kaspar společně se svým spolubojovníkem Innerhoferem obdrželi za obranu rakouských pozic v tzv. Felsenwache i za to, že se ihned po útoku ohlásili na vojenském oddělení k dalšímu zařazení, zlatou medaili za statečnost.

¹⁴² Tamtéž, s. 128.

¹⁴³ Tamtéž, s. 130- 134.

¹⁴⁴ STRIFFLER, R.: *Krieg in Ladinien, Col di Lana 1915- 1916*. Nürnberg 1996, s. 90-92.

v době jeho pádu nacházelo 17 důstojníků a 495 vojáků.¹⁴⁵ Na italské straně bylo považováno dobytí tohoto rakouského postavení za velký úspěch, protože se jim otevřela cesta k vrcholu Col di Lana ve směru od Agai a Salesei. Pro Rakušany byla však tato ztráta jen nepatrná, protože z dlouhodobého hlediska by tuto pozici nebylo možné dál udržet. I přesto byl zpočátku plánován protiútok, jehož cílem mělo být znovudobytí ztracené pozice. Nakonec byl kvůli nedostatku bojeschopných vojáků, munice a nevlídného počasí, zrušen. V italské knize „La Conquista del Col di Lana“ se také uvádí, že italská posádka krátce po zisku tzv. Infanteriestellung dobyla ještě rakouskou základnu v severozápadním směru od vrcholu, Italy nazývanou jako Montucolo¹⁴⁶, ale v rakouských válečných dokumentech o tom není nic uvedeno. Ofenzivní akce proti rakouským pozicím tzv. Infanteriestellung si od 20. října do 29. října 1915 vyžádaly na rakouské straně celkem 30 mrtvých vojáků (z toho jeden důstojník), 87 zraněných (z toho 9 důstojníků) a pohřešováno zůstalo 345 mužů (z toho 7 důstojníků).¹⁴⁷ Do konce října 1915 padlo při ofenzivních pokusech na dobytí Col di Lana 6400 italských vojáků, na rakouské straně napočítali ztráty 1800 mužů. Přitom na frontovém úseku Col di Lana – Monte Sief měli Italové rozmístěn vůbec největší počet svých děl. Na rakouské obránce mohlo být střeleno až ze 140 italských kanonů.¹⁴⁸ Trojnásobný rozdíl v počtu obětí na italské straně si lze vysvětlit tím, že bránit horu bylo mnohem jednodušší než ji dobývat. Útočníci stoupající po strmých svazích byli lépe zpozorovatelní z horních pozic na vrcholu.

Další italské ofenzivní akce s cílem dobýt vrchol Col di Lana byly zastaveny v prvních listopadových dnech, kdy husté sněžení neumožnilo nasazení italské pěchoty k útoku. A tak byl vrchol aspoň silně odstřelován italským dělostřelectvem. Na jednom ze svahů Col di Lana rozestavěli Italové polní hlídky. Ty se nacházely zhruba 200 kroků od rakouských pozic. Jednotlivé roty císařských střelců se pokusily tyto nepřátelské polní hlídky přepadnout, ale brzy byly odhaleny a palbou zahánány zpět.¹⁴⁹

Dne 7. listopadu 1915 se již od brzkých ranních hodin nacházel vrchol Col di Lana s rakouskou posádkou pod těžkou dělostřeleckou palbou nepřítel. Prudká střelba zasáhla vojáky, kteří drželi hlídku v zákopech. Když po nějaké chvíli dělostřelectvo utichlo, vydala se k útoku italská pěchota, pronikla nechráněným zákopem a přepadla překvapenou posádku na vrcholu, kde následně

¹⁴⁵ PENGOV, Ludwig: *Kämpfe um den Col di Lana 1915-1916*, In: *Militärwissenschaftliche Mitteilung*, r. 54, Vídeň 1923, s. 459.

¹⁴⁶ BADINI, D.: *La Conquista del Col di Lana*. Řím 1924, s. 15, srov. SCHEMFIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 151.

¹⁴⁷ PENGOV, L.: *Kämpfe um den Col di Lana 1915-1916*, In: *Militärwissenschaftliche Mitteilung*, r. 54, Vídeň 1923, s. 461.

¹⁴⁸ ČEPELKA, M.: *Fronta v Dolomitech 1915-1917*. Praha 2014, s. 219.

¹⁴⁹ SCHEMFIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 154-155.

vztyčila italskou vlajku.¹⁵⁰ V 11:30 hodin náhle přišla na rakouské úsekové velitelství zpráva, že vrchol Col di Lana obsadili Italové. Ihned bylo nařízeno, aby zbylé jednotky ještě v ten samý den dobyly přístupové cesty k vrcholu a pozice na Col di Lana získaly zpátky do rakouských rukou. Provedení útoku bylo svěřeno kapitánovi Valentinimu¹⁵¹ z 5. praporu III. regimentu císařských střelců. Od 16 hodin se spustila rakouská palba směrem k vrcholu a s přibývajícím časem nabývala na intenzitě. Díky dobře vedené kulometné střelbě z hraničního úseku se podařilo útočícím jednotkám kolem 22. hodiny bez většího odporu dobýt ztracené vrcholové pozice Col di Lana. Slabá italská posádka byla ochromena prudkou střelbou natolik, že nekladla žádný odpor. A tak byl vrchol Col di Lana po několika hodinovém italském obsazení opět v rakouském držení. Několika měsíční snaha Italů dobýt vrcholová postavení Col di Lana trvala jen pár hodin a stála životy několika stovek vojáků.¹⁵² Jen při samotném rakouském znovudobytí Col di Lana padlo 98 italských vojáků (z toho 7 důstojníků) a dalších 71 bylo zraněných (z toho 9 důstojníků).¹⁵³ Italský tisk přeceňoval tento úspěch a mylně informoval veřejnost, že kromě Col di Lana byl dobyt i sousední Monte Sief a Kleine Lagazuoi. Zmiňovaná místa, s výjimkou Col di Lana, nebyla v průběhu války nikdy dobyta a až do roku 1918 zůstala v držení Rakušanů.¹⁵⁴

Následující dny byly posílány rakouské hlídky na vrcholu, aby opravily poničené zákopy a kaverny. Italové se v těchto dnech hned několikrát pokoušeli o další útok na vrchol, ale zabránilo jim v tom špatné počasí, které panovalo nad „Krvavou horou“. Rakouská artillerie ostřelovala prostor jižně a jihovýchodně od Col di Lana, aby se italský nepřítel nemohl přiblížit k rakouskému postavení. Všechny následující italské ofenzivní akce, které probíhaly s malými přestávkami až do konce listopadu 1915, ztroskotaly.¹⁵⁵

3.2.1.4. Zima 1915/1916

Ani nastalá zima, která patřila k jedné z nejkrutějších zim za posledních sto let, spojená s pravidelnými sněhovými bouřemi nepřerušila italskou ofenzivu. Velitelství italské armády

¹⁵⁰ BADINI, D.: *La Conquista del Col di Lana*. Řím 1924, s. 16.

¹⁵¹ Konstantin Valentini (1876-1951), narodil se v Olomouci, vystudoval kadetní školu ve Vídni. Po vypuknutí první světové války byl jako velitel 7. roty 3. pluku zemských střelců odeslán na haličskou frontu. Zde se účastnil například bitvy o Přemyšl v říjnu 1914 a Limanowa –Lapanów v listopadu, respektive v prosinci 1914. S italským vstupem do války byla jeho jednotka převelena na nově vzniklou jihozápadní frontu. Zde byl zařazen k veliteli Ludwigu Goigingerovi a vyznamenal se především v listopadových bojích 1915, během kterých Italové na několik hodin dobyli vrchol Col di Lana, ale vzápětí o svou kořist přišli. Poté, co v listopadu 1917 skončily boje v prostoru Col di Lana, byl odeslán už jako major 3. pluku zemských střelců k bojům na planinu Sedmi obcí (Sieben Gemeinde). Viz: Austro-Hungarian Army - Konstantin Valentini. *Austro-Hungarian Land Forces 1848-1918* [cit. 19. 3. 2019]. Dostupné z: <http://www.austro-hungarian-army.co.uk/biog/valentini.html>

¹⁵² PICHLER, Cletus: *Der Krieg in Tirol 1915-1916*. Innsbruck 1924, s. 81.

¹⁵³ BADINI, D.: *La Conquista del Col di Lana*. Řím 1924, s. 16.

¹⁵⁴ SCHEMFIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 160-161.

¹⁵⁵ PICHLER, C.: *Der Krieg in Tirol 1915-1916*. Innsbruck 1924, s. 81-82.

naplánovalo další útok proti vrcholu Col di Lana na 8. prosince 1915. Bylo rozhodnuto, že 17. divize bude nasazena přímo proti rakouským pozicím v Settsass u Monte Sief, zatímco 18. divize měla zaútočit přímo proti Col di Lana. Kvůli špatným podmínkám a zdravotním komplikacím byl nakonec útok odložen na 11. prosince. Podle připravovaných plánů měla jedna z útočících rot proniknout k přístupovým cestám na Col di Lana z prostoru Monte Sief, a zabránit tak příchodu rakouských rezerv. Italské útočné záměry byly brzy odhaleny a moment překvapení zmizel. Útočící italští vojáci byli zasypáváni granáty a střelami z kulometů. Italská pěchota uvízla v hlubokém sněhu, 39 italských vojáků zde padlo a dalších 142 bylo zraněno.¹⁵⁶ Poslední útok roku 1915 se odehrál 16. prosince, ale opět znamenal pro italské vojsko jen zbytečné ztráty. Generál poručík Rossi podal italskému armádnímu generálu Robilantovi hlášení, že se veškeré útoky do konce roku odkládají. Důvodem bylo nejen vyčerpání vojenských jednotek, ale také pravidelné sněhové bouře a přibývající vrstvy nového sněhu, které stěžovaly italský postup nahoru.¹⁵⁷

V polovině prosince 1915 došlo na rakouské straně k vystřídání jednotek. Místo 5. praporu císařských střelců přišel do vrcholových pozic 4. prapor 2. pluku tyrolských císařských myslivců pod vedením majora von Cordier. Jednalo se o roty č. 13, 14, 15, a 16. Vojáci z 13. a 16. roty byli umístěni na svahu Col di Lana a zbytek odešel jako rezervy do tábora Alpenrose. V obou pozicích docházelo k pravidelnému střídání.¹⁵⁸ V polovině ledna 1916 byl v bojovém úseku Monte Sief přítomný 5. prapor 2. pluku tyrolských císařských myslivců pod velením kapitána Rabatsche, kde také sloužil Rudolf Šmíd.¹⁵⁹

Během „zimní přestávky“ přišel poručík Caetani, kterému bylo mimo jiné svěřeno budování zákopů, spojovacích chodeb a systému podzemních přístupových cest, s návrhem, že by bylo možné během zimních měsíců prorazit štolu až po samotný vrchol Col di Lana a ten pak pomocí trhavin odpálit. Nezapomněl také zdůraznit, že soupeř během zimních měsíců pravděpodobně zdokonalí své pozice na vrcholu a v tajícím sněhu nebude možné nasadit početné pěší vojsko k útoku na Col di Lana. Ta se i během zimy nacházela pod neustálým dělostřeleckým ostřelováním, které způsobovalo v průměru ztrátu 4-5 mužů denně.¹⁶⁰

¹⁵⁶ SCHEMFIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 170-172.

¹⁵⁷ LANGES, Gunther: *Die Front in Fels und Eis. Der Weltkrieg im Hochgebirge*. Bozen 1933, s. 97-100, dostupné online: <https://www.wintersonnenwende.com/scriptorium/deutsch/archiv/felsundeis/ffe03.htm> [cit. 19. 3. 2019].

¹⁵⁸ SCHEMFIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 185.

¹⁵⁹ Jeho osud v první světové válce je blíže popsán v bakalářské práci: SISROVÁ, Tereza: *První světová válka – boje v jižním Tyrolsku se zaměřením na osudy některých českých vojáků ze Semilska*. Bakalářská diplomová práce. Olomouc 2017.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 189.

Italské velitelství souhlasilo s Caetanovým návrhem a ještě v prosinci začaly probíhat první práce na ražení štoly, jejíž hlavní část měla vést přímo pod rakouskými zákopy a měla obsahovat i vedlejší přístupové komory, z kterých by po explozi zaútočila italská pěchota. Práce na hloubení štoly se prováděla pomocí ručních vrtaček a v úzkém prostoru mohli pracovat vždy nanejvýš dva muži. Práce byla velmi namáhavá, denní postup činil zhruba jeden metr. Všechny zprávy o chystaném hloubení štoly a plány na explozi Col di Lana byly tajné a na velitelství se předávaly pouze ústně v utajených šifrách. Vždy, když Italové potřebovali prorazit větší kus štoly, spustila italská artilerie prudkou palbu na rakouské pozice, aby bylo přeslechnuto odpálení nálože ve vyvrtané štole. I přes veškeré snahy o utajení bylo Rakušanům brzy jasné, že se na italské straně schyluje k něčemu nečekanému. Již na počátku ledna 1916 hlásil příslušník pozorovací hlídky ze sedla Pordoi, že před italskými pozicemi je k vidění množství nakupené suti. To však ještě nemuselo nutně znamenat chystané podminování hory, ale mohlo se jednat o zbytky kamenů a hlíny od práce na krycích pozicích. Přesto však rakouské velitelství pro jistotu nařídilo odposlouchávání nepřítele. Major von Cordier také nařídil útok na italské pozice pod vrcholem, jehož cílem bylo zjistit, jestli Italové opravdu hloubí štolu. Při tomto výpadu mělo být zničeno italské postavení a zajati noví vojáci.¹⁶¹

Ještě než začaly v roce 1916 nové útoky, pracovaly jednotky sapérů na zdokonalení pozic. V noci 2. ledna 1916 byla navzdory prudké střelbě zdvojnásobena délka rakouského ostnatého drátu, vedoucího ze svahového postavení na vrchol Col di Lana, z původních 4 m na 8 m. Na cestě po hřebenu k Monte Sief byla vytvořena základna v nadmořské výšce 2387 m, která měla sloužit jako stanoviště pro kulomet.¹⁶² První ofenzivní akce v novém roce se odehrála 5. ledna 1916. Jejimi iniciátory byli překvapivě Rakušané. Císařští myslivci¹⁶³ měli za úkol zaútočit proti italským spojovacím zákopům vedoucí směrem k vrcholu. Jednotky těchto myslivců postupovaly z rakouských základen v blízkosti vrcholu Col di Lana – tzv. Rothschanze¹⁶⁴ a tzv. Bergsappe¹⁶⁵. Odtud vystupovaly dvě rakouské hlídky tvořené císařskými myslivci, jedna měla zaútočit proti italskému zákopu jihozápadním směrem a druhá severovýchodním, poté se

¹⁶¹ ČEPELKA, M.: *Fronta v Dolomitech 1915-1917*. Praha 2014, s. 208-210.

¹⁶² PENGOV, L.: *Kämpfe um den Col di Lana 1915-1916*, In: *Militärwissenschaftliche Mitteilung*, r. 54, Vídeň 1923, s. 466.

¹⁶³ Tyrolští císařští myslivci slavili 16. ledna 1916 stoleté výročí svého založení. Při této příležitosti byla sloužena slavnostní bohoslužba, při níž byli někteří vojevůdci vyznamenáni vojenskými řády a oceněními. Mezi těmito obdarovanými byl například kapitán Eymuth, který vynikl během obrany tzv. Infanteriestellung, byl oceněn leopoldským rytířským řádem.

¹⁶⁴ Jednalo se o základnu na svahu Col di Lana, od 4. ledna 1916 nazývanou jako Rothschanze podle tehdejšího velitele úsekového velitelství polního maršála von Roth-Limanow. Na italské straně nazývaná jako Montucolo austriaco.

¹⁶⁵ Rakouská základna, původně označována jen jako Sappe, až později nazývaná jako Bergsappe. Italové jí říkali Camminamento B. Odtud vedl spojovací zákop k vrcholovým pozicím na Col di Lana.

obě hlídky měly spojit a společně vyrazit proti nepříteli. Jejich postup byl ale brzy odhalen a císařští myslivci byli zahnáni zpět nejprve ručními granáty, později také dělostřeleckou palbou. O čtrnáct dnů později se pokusili o podobný výpad i Italové, ale také oni byli brzy po jeho začátku odrazeni rakouskou zákopovou hlídkou.¹⁶⁶

3.2.2. „Hrdina z Col di Lana“

V noci z 5. na 6. února 1916 došlo v rakouských pozicích k vystřídání praporů císařských myslivců, IV. prapor majora von Cordiera byl nahrazen II. praporem kapitána von Gasteigera. Major von Cordier a jeho jednotka byli transportováni na Planinu Sedmi obcí. V poslední den služby na Col di Lana byly pozice, ve kterých se nacházel IV. prapor, zasaženy přímým zásahem italského dělostřelectva a 14 myslivců zde přišlo o život.¹⁶⁷

Z nově příchozího praporu obsadily roty č. 7 (velitel: kapitán Hubert von Falkhausen) a 8 (velitel: kapitán Dr. Leo Walter) pozice na vrcholu a 5. (velitel: kapitán Adalbert Homa) a 6. rota (velitel: nadporučík Anton von Tschurtschenthaler) zase pozice na svahu v místech Rothschanze a Bergsappe. Jedna rota z obou oddělení byla vždy v bojovém postavení, další sloužila jako rezervní a sídlila v táboře Alpenrose. Střídání jednotlivých jednotek, které zůstalo jen výjimečně nenarušené italskou palbou, probíhalo na vrcholu každé tři dny, na svahu se pak roty měnily každý den. Celkový stav vystřídané jednotky II. praporu 2. pluku byl 41 důstojníků, 1044 mužů, 125 koní a 27 povozů.¹⁶⁸

Při transportu do oblasti Col di Lana vzpomíná Anton von Tschurtschenthaler, nadporučík 6. roty 2. pluku tyrolských myslivců, jak už jako student na gymnáziu touto částí Dolomit procházel. Jako mladý důstojník se zde totiž zúčastnil střeleckého výcviku, při kterém výcvikovým jednotkám sloužily oba vrcholy Col di Lana a Monte Sief jako úkryty. „*Tehdy jsem si nepomyslel, že tato oblast zakotví tak pevně v mém životě a že tady prožiju osudové rozhodnutí v otázce života a smrti,*“ dodává ve svém deníku.¹⁶⁹

Nová posádka Col di Lana se nacházela v bídém postavení. Dělostřelectvo čítalo jenom 37 děl, proti němu stálo více jak 100 italských kanonů. Navíc rakouská artilerie trpěla nedostatkem munice. Všeobecná nouze se projevovala i ve výbavě pěších jednotek či jejich zásobování. Anton von Tschurtschenthaler tuto situaci srovnává ve svém deníku s tím, co zažil

¹⁶⁶ SCHEMFIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 189-190.

¹⁶⁷ STRIFFLER, R.: *Krieg in Ladinien, Col di Lana 1915- 1916*. Nürnberg 1996, s. 159.

¹⁶⁸ SCHEMFIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 196.

¹⁶⁹ TSCHURTSCHENTHALER, Anton, von: *Col di Lana 1916*. Innsbruck 1957, s. 11-12.

na počátku války na ruské frontě, ale podle jeho slov tady v Dolomitech je nedostatek všeho přímo ohromující.¹⁷⁰ K zoufalému stavu přispívalo také nepříznivé počasí, pravidelně docházelo k silným sněhovým bouřím, jednotky se musely potýkat s několika metrovými sněhovými závěsemi a silným větrem, který se odrážel od skalních vrcholů. Za takových podmínek nebylo možné podnikat ofenzivní výpady, proto byla pozornost soustředěna především na dělostřelectvo. Kvůli sněhovým bouřím bylo často přerušeno telefonní spojení s velitelstvím nebo nefungovala lanovka na Monte Sief pro převážení zásob a nového materiálu. Mimořádně náročný byl v takových podmínkách transport zraněných z vrcholu do polních lazaretů. Vojáky neschopné pohybu snášeli dolů nosiči. Tato činnost mohla probíhat pouze za tmy, aby nebyla narušena italskou palbou. Často docházelo k tomu, že než byl zraněný voják snesen alespoň do tábora v Alpenrose, byl již mrtvý. Klid mu byl dopřán aspoň na válečném hřbitově, jenž byl zřízen právě v rakouském táboře Alpenrose.

Při každém střídání jednotek na vrcholu i na svahu se konala na velitelství porada, během níž se prodiskutovaly novinky v jednotlivých pozicích nebo posuny nepřítele, které se mohly zdát jako potenciální hrozba útoku. Podle slov Antona von Tschurtschenthalera se velitel celého úseku kapitán von Gasteiger choval jako starostlivý vůdce a byl nakloněn návrhům svých podřízených.¹⁷¹ Na velitelství se také začala řešit otázka ohledně možného italského podminování hory, protože zvuk italských vrtaček opět přidal na intenzitě. Velitelství však tyto náznaky považovalo za mylná svědectví zajatců, či si myslelo, že pochází od budování italských kaveren spolu s úkryty, a nevěnovalo jim dostatečnou pozornost. Italské vojsko bylo zaměstnáno pracemi na hloubení štoly, proto Italové v tomto období neprovedli žádnou větší útočnou akci. Jejich ofenzivní činnost se soustředila jen na dělostřelectvo, které ostřelovalo rakouské pozice hlavně v noci, aby svou střelbou zakrylo výbuchy v nově vznikající štole.

Život roty konající službu v pozicích na vrcholu či na svahu probíhal následovně. Během dne se Rakušané věnovali opravě svých přístřešků, kaveren a hloubení zákopů, ale během noci byla jejich práce opět zničena italskou artilerií. Na nošení stavebního materiálu byli využíváni především zajatci. *„Ruští zajatci se navzdory hladu a nuznému oblečení ukázali jako skuteční pomocníci. Jejich obuv byla v žalostném stavu, dřevá a roztrhaná, u velkého množství držela pohromadě jen díky provázkům. Každý večer si razili cestu a prošli až do předních linií. Dal jsem se do řeči s jedním ruským seržantem. Na běžnou otázku, co mu leží na srdci, mi přetlumočil své skromné přání. A to nebylo nic víc, než aby si mohl aspoň jednou vystřelit po Italovi. Jeho přání*

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 15-16.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 16.

jsem mu nechal vyplnit,“ vypráví jednu ze svých příhod von Tschurtschenthaler.¹⁷² Kolem jedné či druhé hodiny ranní přicházeli nosiči se zásobami potravin, většinou se jednalo o kávu, čaj a polévku. „Bylo to jediné jídlo, které jsme během čtyřadvacetihodinové služby na Rothschanze dostali. Další na nás čekalo až v táboře Alpenrose. Po jídle se člověk zase vrátil k rýči a lopatě. Někteří stáli na stráži a pozorně kontrolovali situaci na frontě. I ozvěna padajícího úlomku skály nám připadala jako by se nepřítel chystal k útoku. Sem tam blikla ve vzduchu světlice, ale jinak byl zase klid.“¹⁷³

Po chladném únoru se na počátku března 1916 oteplilo. Se změnou počasí přišla další komplikace pro těžce zkoušené vojáky v horském terénu. A tou byly laviny. V krátké době si sesuvy lavin vyžádaly jen na italské straně 278 obětí a dalších 97 vojáků bylo zraněno a 63 pohřešováno. Rakušané na vrcholu tolik zasažení padáním lavin nebyli, tudíž počty obětí nejsou známy.¹⁷⁴ Tschurtschenthaler líčí ve svém deníku jednu událost, která zapříčinila sesuv laviny v rakouských pozicích. Na přelomu února a března byl do rakouské základny nazývané Bergsappe umístěn minomet. Jednalo se o přísně tajnou akci, která nesměla být za žádnou cenu prozrazena před nepřítelem. Vědělo o tom jen několik důstojníků. Jedním z nich byl i Anton von Tschurtschenthaler, který dostal povolení vydat rozkaz k jeho zkušebnímu výstřelu. Selhání zapalovacího zařízení však způsobilo zhroucení celého výbuchu. Následně se tlakem uvolnila lavina. Pod sněhem zůstalo uvězněno šest tyrolských myslivců, které se poté podařilo zachránit.¹⁷⁵ V tomto období také došlo ke stažení čtyř praporů 2. pluku tyrolských myslivců z prostoru Col di Lana a jejich přesunutí do oblasti Sieben Gemeinde, kde se chystala velká jarní ofenziva. Jednotky 2. praporu 2. pluku byly doplněny vojáky zeměbrany, kteří ale nedosahovali ani zdaleka kvalit císařských myslivců. Odvolání jednotek císařských myslivců pravděpodobně souvisí s tím, že Italové se v této době věnovali především pracím na hloubení štoly a plánům na vyhození vrcholu Col di Lana do povětří, a nepodnikali žádné větší ofenzivní výpady a ani jejich dělostřelectvo nestřílelo tak intenzivně jako v předchozích měsících. Dalším důvodem může být také všeobecný nedostatek vojenské síly v rakousko-uherské armádě. I přes tyto domnělé argumenty je poněkud zvláštní, že Col di Lana byla dlouhé měsíce před tím vnímána jako klíčový bod, který musí být za každou cenu v rakouském držení a nyní se velitelství rozhodne stáhnout své nejlepší jednotky a nahradit je zeměbranou.

¹⁷² Tamtéž, s. 20.

¹⁷³ Tamtéž, s. 20-21.

¹⁷⁴ ČEPELKA, M.: *Fronta v Dolomitech 1915-1917*. Praha 2014, s. 208.

¹⁷⁵ TSCHURTSCHENTHALER, A.: *Col di Lana 1916*. Innsbruck 1957, s. 24-25.

V březnu 1916 se na rakouské straně pokusily provrtat protištolu, ale z důvodu nedostatku technického materiálu a pracovní síly byla tato činnost brzy pozastavena a následně byl 25 m dlouhý otvor přebudován na systém kaveren a úkrytů. Jedna z kaveren o měsíc a půl později posloužila posádce 6. roty v čele s nadporučíkem von Tschurtschenthalerem jako hlavní úkryt před výbuchem italské miny.¹⁷⁶ Mezitím pokračovaly práce na hloubení italské štoly. Zvuk vrtaček byl stále hlasitější a nepřetržitě se pomalu přibližoval k rakouským zákopům. Na rakouské straně byly zpřísněny odposlechy a pozorovací hlídky, a i když bylo oběma velitelům střídajících se rot na vrcholu - Homovi i von Tschurtschenthalerovi - jasné, že se Italové chystají vrchol Col di Lana podminovat. Po jednom z jejich vlastních pozorování bylo odhaleno 1,5 m od rakouské západní kaverny italské pracoviště s nahromaděnou skalní sutí. Hlavní úsekové velitelství však jejich obavy příliš neznepokojovaly. V hlavách vojáků se začaly objevovat čím dál častěji pocity rezignace.

Navíc v polovině března dostaly Homovy a von Tschurtschenthalerovy jednotky třídní dovolenou. Volba padla na Kolfuschg.¹⁷⁷ Anton von Tschurtschenthaler ve svých vzpomínkách tento čas hodnotí jako tři dny neskonale svobody, vytržení z každodenní válečné reality, dny klidu a čas pro srovnání si vlastních myšlenek a doba všeobecného veselí. Jenže tři dny pominuly rychle a 5. a 6. rota se musely vrátit zpět do svých obranných pozic. Po třech dnech strávených v táboře Alpenrose se opět vydaly k vrcholu Col di Lana, kde se opět pravidelně střídaly v hlídkách.¹⁷⁸

Na konci března byly obavy vojáků sloužících na vrcholu projednávány na úsekovém velitelství. Bylo zde rozhodnuto o uložení protiminy do jednoho ze spojovacích zákopů, jejímž výbuchem měly být přerušeny práce Italů na hloubení štoly. Jednotky sapérů se tedy daly do práce. Vše mělo být připraveno v nejbližší době, protože zvuky italských vrtaček se přibližovaly a byly zřetelně slyšet i v rakouských kavernách. O tom ostatně píše i Anton von Tschurtschenthaler, jehož 6. rota konala 4. dubna 1916 hlídku na vrcholu. „...*Ted' docela zřetelně je shrabávána vylomená suť... To je nepřítel a docela nedaleko od nás! Zde se pracuje a tamhle se přestalo, tamhle zase znovu začalo a někde dál je to zase přerušeno. Okolo jedné hodiny se všichni chopí nástrojů a pracují, jak jen můžou, o deset minut později všichni přerušují*

¹⁷⁶ SCHEMFIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 209.

¹⁷⁷ V italském názvu jako Calfosch. Jedná se o vesnici vzdálené přibližně 20 km severně od vrcholu Col di Lana.

¹⁷⁸ TSCHURTSCHENTHALER, A.: *Col di Lana 1916*. Innsbruck 1957, s. 34-35.

*svoji práci. Tu se ještě jednou ozvala vřešticí vrtačka. To muselo být jenom od nepřítele, my sami jsme takové nástroje po ruce neměli.*¹⁷⁹

Rakouští vojáci spěchali s přípravami na odpálení protiminy. Následujícího dne, 5. dubna 1916, bylo vše nachystáno. Kaverna byla naplněna 80 kg dynamitu a 30 kg ekrazitu, dále vyztužena 1100 pytlí s pískem.¹⁸⁰ Kolem šesté hodiny večer stiskl Anton von Tschurtschenthaler elektrické tlačítko k odpálení protiminy. Očekávaný úspěch exploze však nebyl dostačující, italské práce na štole nebyly přerušeny a nedošlo ani k výraznějšímu poškození italského postavení. Krátce na to spustilo italské dělostřelectvo odvetnou palbu, která si vyžádala smrt 16 rakouských vojáků. Italové o rakouském úmyslu vykopat protištolu věděli, také oni totiž měli možnost zaslechnout zvuky rakouského hloubení.

Po výbuchu rakouské miny začali Italové ještě s větší zarputilostí dokončovat svou štolu. Zatímco se tyto práce pomalu chýlily ke konci, začalo velitelství 18. italské divize plánovat do nejmenších detailů útok, který měl být veden těsně po výbuchu. Všechny útočné plány musely být hotové do 10. dubna a byly přísně tajné. Jako první útočný cíl byl označen vrchol Col di Lana a cesta po horském hřebenu. Rakouské pozice v Rothschanze neměly být napadeny, protože se předpokládalo, že s pádem Monte Sief, který měl být druhým ofenzivním cílem, padne i toto postavení. Jednotky určené k útoku se měly nacházet co nejbližší rakouským pozicím, ale nejméně 300 m od místa výbuchu, aby jím nebyly otřeseny. Původně italský útočný plán nepočítal s žádnými zajatci, všichni muži, kteří by přežili explozi, měli být vyvražďeni, s výjimkou třech nebo čtyřech, jenž měli být ušetřeni k výzvědám. Případní uprchlíci měli být zastřeleni italskými kulomety. Také bylo nařízeno, že jedna rota ukořistí rakouské kulomety a bude jimi střílet, aby si nepřítel myslel, že na hoře stále ještě bojují jeho lidi. Po explozi hory mělo italské dělostřelectvo spustit nepřetržitou palbu trvající 10 minut, aby si pěchota mohla zajistit získané postavení.¹⁸¹

Práce na italské štole byly dokončeny 12. dubna. Hlavní štola byla dlouhá 52 m a celková délka štoly se všemi možnými vedlejšími cestami měřila 105 m. Na vnějším konci byly vyvrtány dvě větve ve tvaru písmenka U, které směřovaly k oběma vrcholům Col di Lana.¹⁸² Do štoly bylo uloženo 5000 kg trhavin¹⁸³, 3000 kg bylo poskládáno do pravé výbušné komory a zbývajících

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 40-41.

¹⁸⁰ PENGOV, L.: *Kämpfe um den Col di Lana 1915-1916*, In: *Militärwissenschaftliche Mitteilung*, r. 54, Vídeň 1923, s. 469.

¹⁸¹ SCHEMIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 214- 219.

¹⁸² WIPHAUPT, E.: *Die Tiroler Kaiserjäger im Weltkriege 1914-1918*, 2. díl. *Vom Frühjahr 1915 bis zum Kriegsende 1918*. Wien 1936, s. 149.

¹⁸³ Největší výbuchy min na italské frontě a použité množství trhaviny: italská exploze na Col di Lana – 17. dubna 1916 (5000 kg), rakouská exploze na Lagazuoi – 22. května 1916 (24 000 kg), italská exploze na

2000 kg do levé. Hlavní obavou italského poručíka Caetaniho, který měl vybudování štoly a odpálení nálože na starost, bylo, aby obě komory nevybuchly současně. Z toho důvodu byly rozmístěny dva oddělené odpalovací přístroje, každý s 20 kapslemi výbušniny, rozmístěných po 2 m za sebou. Uložení nálože proběhlo v noci z 15. na 16. dubna 1916.¹⁸⁴

V pozicích na vrcholu se pravidelně každé tři dny střídala 5. rota kapitána Homy s 6. rotou nadporučíka von Tschurtschenthalera. Jejich náplní byla práce na výstavbě kaveren a úkrytů, které byly poničeny noční střelbou italské artilerie. Po odpálení rakouské miny, která ale nepřinesla výraznější úspěch, byly myšlenky rakouských vojáků čím dál pesimističtější. Bylo jim jasné, že každým dnem se může něco přihodit, něco, na co podvědomě čekali již dlouho. Pod jejich zákopy bylo slyšet italské vrtání a brzy se k tomuto zvuku přidaly i dobře rozpoznatelné hlasy italských vojáků. Tyto chvíle byly těžkou zkouškou pro nervy přítomných vojáků. Pod jejich nohama číhala smrt. V pamětech Antona von Tschurtschenthalera se objevuje přirovnání zvuku vrtaček k házení hlíny na hrob mrtvého při pohřbu, zároveň si stěžuje, že je velitelství v nižších pozicích nechalo ve štychu.¹⁸⁵ V noci z 12. na 13. dubna nastoupila službu 5. rota kapitána Homy, čítající 89 mužů. Následující den byl na celé frontě klid, žádná střelba italského dělostřelectva ani žádné zvuky vrtaček prorážející štolu. Homa předpokládal, že nepřítel je s pracemi na štole hotov a podle jeho výpočtů potřebovali Italové k umístění nálože zhruba 48 hodin, takže se měl výbuch odehrát v noci z 16. na 17. dubna, nebo o den později. Homa informoval o svých domněnkách vyšší důstojníky a poprosil také o to, aby z důvodu mimořádného nebezpečí neposílali žádné nosiče, ani vojáky 6. roty k vystřídání. Toto hlášení se však na velitelství nedostalo, protože muž, který byl s touto zprávou poslán, byl po cestě dolů zasažen italskou kulkou. Telefonní spojení už bylo opět přerušeno a ani kdyby fungovalo, nedalo by se použít kvůli italským odposlechům. Přes den se Italové zastřelovali na okolní vrcholy, ale s úderem 21. hodiny nastal všude klid. V 22:00 hodin dal Anton von Tschurtschenthaler rozkaz k odchodu z tábora Alpenrose na vrchol Col di Lana. Velitel 6. roty vzpomínal na tuto poslední cestu k vrcholovým pozicím ve svém deníku, ve vzduchu bylo cítit napětí, očekávání něčeho neznámého, každý pokrok o deset metrů byl pro pochodující rotu úspěchem. Kolem 2. hodiny ránní se skupina vojáků 6. roty náhle vynořila na vrcholu.¹⁸⁶ Až nyní se ukázalo, že zpráva o zrušení střídání, o něž žádal Homa, se na velitelství nedonesla. Když se kapitán Homa

Castelletto – 11. července 1916 (25 000 kg), rakouská exploze na Cimone – 23. září 1916 (14 200 kg), italská exploze na Lagazuoi – 20. června 1917 (33 000 kg), rakouská exploze na Monte Sief – 27. září 1917 (45 000 kg), rakouská exploze na Monte Pasubio – 23. srpna 1918 (50 000 kg), viz SCHEMFIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 241.

¹⁸⁴ SCHEMFIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 241.

¹⁸⁵ TSCHURTSCHENTHALER, A.: *Col di Lana 1916*. Innsbruck 1957, s. 48.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 49.

po vystřídání dostal na úsekové velitelství, sdělil své domněnky o možném chystaném výbuchu kapitánu von Gasteigerovi, který udělil rozkaz: „*Pozice na Col di Lana udržet až do posledního muže!*“¹⁸⁷

Od intenzivní italské střelby, která začala v brzkých ranních hodinách a pokračovala s přibývajícím silou po celý den, byly rakouské zákopy na vrcholu totálně zničeny. Italským hmoždířům se podařilo vůbec poprvé dosáhnout rakouského rezervního postavení. Hlídky byly omezeny na minimum, vojáci, ukrytí v kavernách a v rukou držící ruční granáty, očekávali útok Italů. V 19:20 odeslal Anton von Tschurtschenthaler o této tíživé situaci zprávu na velitelství, ve které své nadřízené informoval o zničených zákopech, přerušeném telefonním spojení a prosil o dodání nových pracovních sil, svoje hlášení končí slovy: „*V případě útoku nepřítele, budeme dělat všechno možné, ale jak už bylo řečeno, všechny blízké průchody jsou nepřístupné.*“¹⁸⁸ (viz obrázek 19). Kolem 21. hodiny italské dělostřelectvo utichlo, nastalé ticho však působilo na přítomné vojáky ještě děsivějším dojmem. Telefonisté vyšli z kaverny, aby opravili přerušené spojení, sapéři se chopili nástrojů a začali opravovat poničené zákopy, další vojáci odnášeli zraněné. Po desáté hodině večer bylo spojení s velitelstvím opět obnoveno. Von Tschurtschenthaler se spojil s velitelstvím, které ho ujistilo, že vyslalo směrem k vrcholu posily s materiálem. Tyto posily se však na vrchol nedostaly včas.

Na italské straně mezitím kolem 22. hodiny sestoupil poručík Caetani do štoly, aby zkontroloval uloženou výbušninu. Ve 23:15 bylo vše nachystané k odpálení. Caetani dostal rozkaz od italského velitelství, že má zmáčknout spoušť přesně ve 23:35.¹⁸⁹ „*Okamžik bylo ticho, pak se ozval tlumený výbuch. Hora se otřásla pod tlakem a krupobitím, většinou záplava půdy a kamenů, které bubnovaly odshora. V jednom okamžiku se mi rozbušilo srdce, všechny nás to tu pohrbí. Dunění bylo neuvěřitelné. Ve stejném okamžiku spustily dělostřelecké baterie, rozmístěné kolem nás, rychlou palbu na vrchol Col di Lana. A já jsem vystoupil ze štoly. Obloha byla jasná, byl úplňk – nezapomenutelné divadlo,*“ popisoval ve svých vzpomínkách poručík Caetani.¹⁹⁰

¹⁸⁷ SCHEMFIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 225-226.

¹⁸⁸ TSCHURTSCHENTHALER, A.: *Col di Lana 1916*. Innsbruck 1957, s. 51-52.

¹⁸⁹ Čas odpálení nálože se v různých publikacích mírně liší. Ernst Wißhaupt ve svém díle *Die Tiroler Kaiserjäger im Weltkrieg 1914–1918. Vom Frühjahr 1915 bis zum Kriegsende 1918* používá 23:40 hodin. Podle Gunthera Langese v díle *Die Front in Fels und Eis. Der Weltkrieg im Hochgebirge*, a rovněž Milana Čepelky v knize *Fronta v Dolomitech 1915–1917*, byla nálož odpálena ve 23:30 hodin. Viktor Schemfil ve své publikaci *Col di Lana* udává čas 23:35, ve své práci rovněž pracuji s tímto údajem, protože se vyskytuje i v záznamech poručíka Gelasia Caetaniho. Schemfil ve své knize dále uvádí, že ve 23:40 bylo zaznamenáno ze sousedního Monte Sief první hlášení o výbuchu italské miny. Z toho pravděpodobně budou pramenit odlišné údaje o časech exploze.

¹⁹⁰ SCHEMFIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 244.

V místech, kde stály rakouské zákopy a kaverny, se nyní nacházel jen hluboký kráter (viz obrázky 10, 11, 12,13).

V osudovou noc byla přítomná na vrcholu Col di Lana posádka 6. roty 2. pluku tyrolských císařských tyrolských myslivců pod vedením nadporučíka Antona von Tschurtschenthalera, čítající pět důstojníků a 140 myslivců, dále dělostřelectvo složené z jednoho důstojníka a deseti mužů, pozorovatelská hlídka s jedním důstojníkem a šesti vojáky, rota sapérů s 60 vojáky a jedním oficírem, čtyři kulomety, které měl na starost jeden důstojník a 12 mužů, dále ještě dva minomety, které obsluhovalo celkem osm vojáků. Dohromady se v tomto prostoru nacházelo devět důstojníků a 238 vojáků.¹⁹¹ Posádka na vrcholu byla chráněna rakouským dělostřelectvem rozmístěným na okolních vrcholech – Monte Sief, Valparola, či Chertz.

Kolik z výše uvedeného počtu vojáků padlo za oběť samotné explozi, se nedá přesně určit, protože v době výbuchu byly na cestě k vrcholu slibované posily a spolu s nimi i nosiči a zdravotní personál, který měl odnést zraněné.¹⁹² Mezi oběťmi italského výbuchu nebyli jen vojáci pocházející z rakousko-uherské monarchie, ale také příslušníci italské národnosti. Příkladem je Enrico Veronesi, Ital, původem z obce Marco di Rovereto, který bojoval na rakouské straně a společně s rakouskými vojáky byl jedním z obránců vrcholu Col di Lana. Po odpálení italské miny zde zahynul.¹⁹³

Vojáci v čele s Antonem von Tschurtschenthalerem vyčkávali ukrytí v kaverně na svůj další osud. Uvolněné skalní bloky zatarasily vstup do této kaverny a uvnitř zůstalo uvězněno zhruba 80 císařských myslivců. Díky této náhodě zůstali tito vojáci pravděpodobně naživu a nebyli zasaženi italským dělostřelectvem, které současně s odpálením nálože spustilo svoji palbu. Ve svém deníku vzpomíná nadporučík 6. roty 2. pluku tyrolských císařských myslivců na onu událost následovně: *„V mateřském jazyce se rozléhalo sem a tam od předních částí kaverny až po zadní křídla v pronikavých tónech nařikání po ženě, dětech a chtělo to pevnou ruku udržet lidi při smyslech...O nemožnosti jakéhokoliv útoku jsme byli přesvědčeni od první minuty, nic neděláním však ještě posilovalo naše obavy... Dvnitř kaverny pronikaly dusíkaté plyny z explodujících*

¹⁹¹ PENGOV, L.: *Kämpfe um den Col di Lana 1915-1916*, In: *Militärwissenschaftliche Mitteilung*, r. 54, Vídeň 1923, s. 471.

¹⁹² Čepelka ve své knize *„Fronta v Dolomitech 1915-1917“* udává přibližně 200 mrtvých vojáků v důsledku samotného výbuchu, stejné číslo nalezneme i v německé knize s názvem *„Die Front in Fels und Eis. Der Weltkrieg im Hochgebirge“* od autora Gunthera Langese. Osobně se domnívám, že 200 mrtvých usmrčených přímo výbuchem na vrcholových pozicích Col di Lana je trochu nadnesené, zvláště, když vrchní komandant dělostřelecké brigády Ludwig Pengov ve své vojenské zprávě udává celkový počet posádky 238 mužů a Anton von Tschurtschenthaler ve svém deníku mluví o 149 zajatých vojáků. Pravděpodobně k uvedenému údaji o 200 mrtvých jsou připočteny i ztráty přicházejících posil, nosičů a zdravotníků.

¹⁹³ ČEPELKA, M.: *Fronta v Dolomitech 1915-1917*. Praha 2014, s. 219.

*ručních granátů, dýchání bylo čím dál obtížnější, plameny svíček se zmenšovaly a zmenšovaly, podobně jako obsah ubývajícího kyslíku, až nakonec úplně zhasly. Náhle jsme se ocitli v hluboké tmě. Z tohoto stavu vyplývaly jenom dvě možnosti: Udusit se, nebo kapitulovat!*¹⁹⁴

Nikdo z rakouského velitelství neměl zprávu o tom, co se děje na vrcholu Col di Lana, neboť všechna spojení se štábem tohoto bojového úseku byla přerušena. Až příliš pozdě zahájilo rakouské dělostřelectvo z okolních pozic svoji střelbu, protože se domnívalo, že jeho posádka nahoře klade odpor. Ve skutečnosti se však nejednalo o žádný rakouský obranný pokus, ale o italskou ofenzivní smršť.

Anton von Tschurtschenthaler píše dál: „*Po nějaké chvíli utichly světlice a dva italští vojáci se přibližovali tápavým krokem ke kaverně. Ve svém nářečí vynesli požadavek, abychom opustili kavernu. Muž za mužem jsme je s pocitem rezignace následovali a odhazovali jsme naše zbraně a zbytky munice do skalní rokle Sief. Pod tlakem pocitů pokoření jsme jednotlivě stoupali k vrcholu. – Jak často šel člověk touto cestou, jako bojovník, jako obránce své vlasti! Nyní však jen potupení – žádné poděkování za všechno to nasazení, žádný návrat z vítězné bitvy, místo toho ozbrojený doprovod, nepřátelské bajonety a cizojazyčné rozkazy!*“¹⁹⁵

Zajatí rakouští vojáci, celkem se jednalo o 149 mužů 6. roty 2. pluku tyrolských císařských myslivců, byli odvedeni na západní vrchol Col di Lana k veliteli italského útoku. „*Poté, co jsme byli posbírání, se nám naskytl pohled na okolí. Kam člověk dohlédl, viděl jen děsivou zkázu, naše mrtvé, mrtvé nepřátele a roztrhané části lidských těl, které jako oběti zůstaly na bojišti. Tam, kde vedly naše zákopy, kde naši myslivci a sapéři obětavě do posledního momentu drželi hlídku, zel najednou hluboký kráter, který v několika sekundách pohřbil 150 lidí.*“¹⁹⁶

Hodinu po půlnoci bylo po všem. Col di Lana, kontroverzní hora, o kterou se bojovalo dlouhých jedenáct měsíců, nyní patřila Italům.¹⁹⁷ A tak tomu zůstalo i po první světové válce.

¹⁹⁴ TSCHURTSCHENTHALER, A.: *Col di Lana 1916*. Innsbruck 1957, s. 55-56.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 56.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 57.

¹⁹⁷ O válečných událostech na frontovém úseku Col di Lana – Monte Sief se v tisku neobjevuje příliš mnoho informací. Jedním z deníků, který vycházel v oblasti jižního Tyrolska již od roku 1882, byl Der Tiroler. Tento deník vycházel ve válečném období každý den, kromě neděle a svátků. Od roku 1945 vychází pod názvem Dolomiten Zeitung. Dodnes se jedná o nejčtenější německy psaný deník v jižním Tyrolsku. Zprávy během první světové války byly tištěné se zpožděním, například 18. dubna 1916 – v den exploze Col di Lana, si obyvatelé jižního Tyrolska mohli teprve přečíst o těžké italské dělostřelecké palbě na rakouské pozice na vrcholu. O den později se pod titulkem Válka s Itálií objevuje jen krátká informace, že se na tomto bojišti nestalo nic nového, daleko více prostoru dostaly politické, diplomatické či regionální zprávy. První zmínky o tom, že se Col di Lana dostala do nepřátelského držení, se objevují až 22. dubna 1916, avšak poznámka o výbuchu hory úplně chybí. V jiném deníku Illustrierte Kronen Zeitung, který vychází ve Vídni od roku 1900, se objevila informace o výbuchu hory současně se zprávami o prudkém dělostřeleckém ostřelování

V brzkých ranních hodinách 18. dubna 1916 sestupovala skupina 149 zajatců do údolí. V prostoru mezi Andraz a Pieve lemoval „cestu hanby“ dav Italů, kteří na rakouské odvedence posměšně pokřikovali a hrozili jim odvetou za zabití tolika italských vojáků (viz obrázek 17). Samotné chování italského velitele 60. pěšího pluku, se kterým se zajatci setkali, aby se rozhodlo o jejich dalším osudu, popisuje nadporučík von Tschurtschenthaler jako respektující. Posádka zajatců dále postupovala směrem k malé obci Alleghe.¹⁹⁸ Ještě tutéž noc se dostali do obce Cencenighe¹⁹⁹, odkud se rakouským vojákům naskytl poslední pohled na osudové místo Col di Lana. Třetího dne se skupina zajatců přesunula do obce Agordo.²⁰⁰ Tam si Italové vyžádali jednoho z rakouských důstojníků, aby se jako překladatel podílel na sepisování zajateckých protokolů. Tímto důstojníkem byl zvolen Anton von Tschurtschenthaler, který využil této příležitosti, aby se rozloučil se svými vojáky, protože podle rozkazů měli všichni důstojníci 6. roty 2. pluku tyrolských císařských myslivců postupovat jiným směrem než zbytek vojska. Anton von Tschurtschenthaler se až dojemným způsobem rozloučil se svým dlouholetým společníkem Josefem Plattnerem (viz obrázek 16), který ho doprovázel již od bojů na ruské frontě, kde tenkrát svému nadřízenému také zachránil život. V nočních hodinách se jednotka zajatců s doprovodem italské pěchoty a skupinou 30 hulánů a 20 karabiníků dala znovu do pohybu. Zástup sestupoval směrem na jih do Cordevolle, vzdáleném 30 km od obce Agordo. S myšlenkami u těch, kteří navždy zůstali na vrcholu Col di Lana, se pár kilometrů před městem rozdělily cesty 149 zajatců.²⁰¹ Důstojníci zamířili napravo, ostatní vojáci nalevo.²⁰²

Další osudy jednotlivých zajatců jsou nejasné. Víme, že mezi zajatci z 6. roty 2. pluku tyrolských císařských myslivců byli praporčíci Anton Nitsche a Max Pfanner a kadeti Hermann Hille, Hermann von Mersi a Josef Stadler²⁰³. Nechyběl také Zugsführer Josef Plattner, oblíbenec

rakouských pozic na vrcholu již ve středu 19. dubna 1916. V jiných novinách se těmto událostem nevěnovala pozornost.

¹⁹⁸ Alleghe je obec v italské provincii Belluno, v současnosti čítá 1194 obyvatel. Leží v dolomitském údolí jižně od ledovcového masivu Marmolata. V blízkosti se nachází stejnojmenné jezero (italsky: Lago di Alleghe).

¹⁹⁹ Cencenighe, dnes nazýváno jako Cencenighe Agordino, je severoitalská obec s 1281 obyvateli ležící v provincii Belluno. Nachází se asi 38 km od obce Agordo.

²⁰⁰ Obec Agordo leží v severoitalské provincii Belluno, zhruba 21 km od údolí Cordevolle. V současnosti má 4089 obyvatel a patří k jednomu z ladinských jazykových ostrovů – ladinské nářečí patří do skupiny románského dialektu, kterým se mluví v alpských oblastech, v okruhu Dolomit v jižním Tyrolsku, v provincii Trentino či Belluno. Dnes podle odhadů tímto nářečím mluví zhruba 30 tisíc obyvatel.

²⁰¹ Počet zajatců se v některých publikacích liší, například Anton Graf Bossi Fedrigotti ve své knize Col di Lana píše o 146 zajatých vojácích. Udává, že z 6. roty Antona von Tschurtschenthalera to bylo 9 důstojníků a 46 vojáků, dále padli do zajetí vojáci z kulometného oddělení, část sapérů, dělostřelců a jejich pozorovatelů, minérů a mnoho nosičů. Fedrigotti vyjmenovává i některé důstojníky, vedle von Tschurtschenthalera se jednalo také o poručíka Kaposi, praporčíky Nitsche a Danzer a kadety von Mersi a Stadler. (viz BOSSI FEDRIGOTTI, Anton, Graf: *Col di Lana*. München 1979, s. 122-123.)

²⁰² TSCHURTSCHENTHALER, A.: *Col di Lana 1916*. Innsbruck 1957, s. 58-60.

²⁰³ Tamtéž, s. 62.

Antona von Tschurtschenthalera, který byl často označován jako jeho nejlepší voják. Ale ani jeho další osud není známý.

V červnu 1916 byl nadporučík Anton von Tschurtschenthaler za obranu Col di Lana dodatečně vyznamenán vojenskou stříbrnou medailí za zásluhy.²⁰⁴ Za tento čin je také v rakouských vojenských dějinách a rakouské literatuře často označován jako hrdina z Col di Lana.²⁰⁵ V jedné ze svých válečných zpráv Tschurtschenthalerův hrdinský čin oceňuje i jeho nadřízený kapitán Erich von Gasteiger. Tento velitel 2. pluku tyrolských myslivců v bojovém úseku Col di Lana – Monte Sief označoval nadporučíka 6. roty za velmi schopného velitele této kompanie, cenil si jeho taktických schopností, a i přes Tschurtschenthalerův poměrně nízký věk vyzdvihoval jeho odhodlání plnit i ty nejtěžší rozkazy během náročných měsíců strávených v prostoru Col di Lana. Podle Gasteigera se Anton von Tschurtschenthaler těšil také velké důvěry u svých vojáků, z nichž hned několika zachránil jejich život během italské dělostřelecké palby na vrchol Col di Lana.²⁰⁶

Podle historika Roberta Stifflera byl Anton von Tschurtschenthaler před svým návratem z Itálie předvolán před komisi, která měla vyšetřit, zda ztráta vrcholu Col di Lana a následné zajetí posádky 6. roty 2. pluku tyrolských myslivců nebyly způsobeny zbabělostí vojáků. Dne 24. října 1917 byl rakouský nadporučík vyslýchán. Následně bylo svoláno shromáždění důstojníků, které probíhalo 30. října 1917. Celkem zde zasedalo 11 oficírů a jeden hlavní předseda komise. Nakonec dospěli k závěru, že zajetí Tschurtschenthalerovy 6. roty bylo nezaviněné a také chování samotného nadporučíka během zajetí bylo bezúhonné. Anton von Tschurtschenthaler byl ospravedlněn a další jednání proti jeho osobě se už nekonalo.²⁰⁷ Tato událost však není nikde uvedena v Tschurtschenthalerových vojenských materiálech a neobjevuje se ani v žádných jiných publikacích. V kvalifikačních listech Antona von Tschurtschenthalera se můžeme setkat pouze s poznámkou, že byl vyměněn ze zajetí za jiného italského důstojníka a byl uznán jako bojeschopný.

Myslím si, že vyšetřování nadporučíka Antona von Tschurtschenthalera, velitele 6. roty 2. pluku tyrolských myslivců v době exploze Col di Lana, bylo vedeno snahou o najetí viníka za pád této hory. Po vyšetřování byl von Tschurtschenthaler pozitivně hodnocen u svých

²⁰⁴ Militär-Verdienstmedaille, pod zkratkou M. V. M., toto ocenění bylo založeno v roce 1890 císařem Františkem Josefem I. jako jedno z nejvyšších vyznamenání pro osoby, které se svým výkonem vyznamenaly ve válce.

²⁰⁵ Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv: *Belohnungsakten des Weltkrieges 1914-1918*, AT-OeStA/BA NBA, f. 3556

²⁰⁶ Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv: Gasteiger von Raabenstein und Kobach, Erich, AT-OeStA/KA NL 697.

²⁰⁷ STRIFFLER, R.: *Krieg in Ladinien, Col di Lana 1915- 1916*. Nürnberg 1996, s. 265.

nadřízených, kteří vyzdvihovali především jeho taktické a velitelské schopnosti a v rakouských vojenských dějinách je nazýván jako hrdina z Col di Lana. V červnu 1916 získal nadporučík von Tschurtschenthaler dodatečně za obranu Col di Lana vojenskou záslužnou medaili.²⁰⁸

Z italského zajetí byl Anton von Tschurtschenthaler propuštěn 20. srpna 1917. Byl vyměněn za zajatého italského důstojníka. O tři měsíce později byl na základě hlášení náhradního praporu 2. pluku tyrolských císařských myslivců uznán za bojeschopného. Z neúplných vojenských materiálů přesně nevyplývá, k jaké jednotce byl von Tschurtschenthaler po svém propuštění ze zajetí zařazen. Avšak byl znovu nasazen do bojů. Dne 1. února 1918 byl povýšen a získal hodnost kapitána. Ve stejném okamžiku byl také vyznamenán záslužným křížem císaře Karla²⁰⁹, který propůjčoval císař Karel za službu na frontě po dobu minimálně 12 týdnů a za účast v alespoň jedné válečné bitvě. V tomto čase se nacházel jako důstojník u polního četnictva 11. armádního velitelství. Od konce května 1918 se nacházela jako velitel jednoho z blíže nespecifikovaného rakouského praporu v oblasti Tesero, v malé obci Panchia²¹⁰. V červnu 1918 byl vyznamenán Železným křížem III. třídy. Anton von Tschurtschenthaler v tomto prostoru působil až do 1. září 1918, potom se v jeho vojenském listě objevuje poznámka o dovolené, která trvala tři týdny. Poznámky o jeho prožitcích v posledních válečných měsících zde chybí.²¹¹

3.2.3. Přesun bojů na Monte Sief

Po úspěšném výbuchu vrcholu Col di Lana a zajetí rakouské posádky v čele s Antonem von Tschurtschenthalerem, měl nastat další italský ofenzivní postup. Ještě ani italská pěchota nestačila odvést zajatce a už spustilo italské dělostřelectvo palbu na nyní již bývalé rakouské pozice. V centru italského zájmu teď stála především hřebenová cesta spojující vrchol Col di Lana s Monte Sief. Právě na druhou zmiňovanou horu plánovali Italové zaútočit. Monte Sief pro ně totiž představoval jedinou překážku v dalším postupu do údolí Pustertal.

Pod velením italského generála Mezzettiho nastal útok italské pěchoty směrem na hřebenovou cestu a spojovací zákopy k vrcholu Monte Sief. Za denního světla potom měl být dobyt Monte Sief. Z rakouské strany byly od Monte Sief poslány přes hřebenovou cestu nové posily – jednotky stavovských střelců a 4. rota 2. pluku tyrolských myslivců. Rakouské protiútoky

²⁰⁸ Vojenská záslužná medaile, německy Militärverdienstmedaille (MVM), známá jako Signum laudis, založena v roce 1860 císařem Františkem Josefem I. za zásluhy ve válce i míru.

²⁰⁹ Karl-Truppen-Kreuz (KTK), předpokladem pro získání tohoto vyznamenání byla minimálně 12 týdenní služba na frontě a účast v minimálně jedné z válečných bitev. Celkově císař Karel od doby založení této medaile v prosinci 1916 propůjčil 651 000 kusů tohoto vyznamenání.

²¹⁰ Italská vesnička nacházející se v Trentu v regionu Trentino- jižní Tyrolsko. V roce 2017 měla tato obec 837 obyvatel.

²¹¹ Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv: *Qualifikationsliste für Offiziere (1869 -1918)*, AT-OeStA/KA, OBA 245.732, Nr. 339

snažící se získat vrchol Col di Lana zpět, skončily bez úspěchu kvůli pokračující italské střelbě.²¹² Další rakouská ofenziva měla být provedena během nočních hodin 18. dubna 1916, ale ani tento útok vedený přes rakouské zákopy v tzv. Bergsappe nezaznamenal žádný výsledek. Jednotky 5. a 7. roty, jež se tohoto výpadu účastnily, byly vyčerpané z předchozích událostí a dělostřelectvu, které mělo sloužit jako podpora, chyběla munice a kvalitní kulomety. Navzdory hlášení o neúspěchu nočního útoku rozkázalo rakouské úsekové velitelství, v čele s kapitánem von Gasteigerem a vrchním brigádníkem Schleinitzem, provést krátce po půlnoci 19. dubna další útok. Nakonec však byly vzaty v úvahu pochybnosti vyšších velitelů jednotlivých jednotek a chystaná ofenziva byla odvolána.

Dne 20. dubna 1916 byla svolána velká porada velitelů do Corvary. Na tomto setkání se projednávala otázka dalšího útoku na vrchol Col di Lana, který teď patřil Italům. Kromě této možnosti zazněla také varianta, že by byl útok odložen a přítomné jednotky by se soustředily na obranu důležitých rakouských pozic na Monte Sief. Této diskuze se účastnili polní major von Goiginger, kapitán von Gasteiger, velitel dělostřelectva major Gebauer a vrchní brigádníci nadporučík Vobank a Schleinitz. Nakonec bylo rozhodnuto, s ohledem na předchozí marné ofenzivní pokusy, o tom, že dokud nebudou upevněny pozice na Monte Sief a okolí, nebude přistoupeno k dalšímu protiútku na vrchol Col di Lana. V případě, že by se zamýšlený útok na Col di Lana podařil, vrchol by pravděpodobně nebylo možné udržet kvůli nedostatku vybudovaných přístřešků a krytů. Samotné velitelství úseku hlásilo, že s ohledem na fyzický stav jednotlivých jednotek a na nepříznivé počasí by se s největší pravděpodobností útok opět nezdařil.²¹³

V tento moment došlo na rakouském úsekovém velitelství k důležité změně myšlení o stavu vojenských sil v bojovém úseku Col di Lana – Monte Sief. Vysocí důstojníci byli konečně schopni rozpoznat zoufalou situaci svých jednotek a rozhodli se nadále neplýtvat lidskými i materiálními zdroji. K tomuto poznání přispěly také klimatické podmínky, v okolí Monte Sief i ke konci dubna stále ležely dva metry sněhu.²¹⁴

Italové mezitím vybudovali své pozice a zákopy na vrcholu Col di Lana a považovali své nové postavení za nedobytné. Plány italského velitelství pro následující dny byly jasné, italské dělostřelectvo mělo střílet na rakouské pozice Monte Sief a italská pěchota se měla pokusit

²¹² SCHEMFIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 263-265.

²¹³ Tamtéž, s. 276-277.

²¹⁴ PENGÖV, L.: *Kämpfe um den Col di Lana 1915-1916*, In: *Militärwissenschaftliche Mitteilung*, r. 54, Vídeň 1923, s. 478.

dobýt rakouské postavení v Bergsappe a Rothschanze.²¹⁵ V žádném případě se z Monte Sief neměla stát druhá Col di Lana. Tedy další kontroverzní hora, o kterou by se vedly dlouhé měsíce marné útoky s obrovskými ztrátami.

Dne 21. dubna 1916 zaútočili Italové na Rothschanze, rakouské pozice byly ještě před konečným dobytím této základny podle nařízení velitelství vyklizeny. V rakouském štábu se argumentovalo tím, že by tuto pozici bylo jen velmi obtížné pod neustálým italským tlakem udržet. Rakouské jednotky byly přesunuty do nouzového postavení zvaného jako Köhle. Přepadová italská střelba zasáhla i pozice hlavního rakouského štábu v táboře Alpenrose a usmrtila přítomné velitele Waltenskirche a Gleisenberga. Velitelství nově přebral brigádník von Sparber, který svými rozkazy uklidnil celou situaci a stabilizoval rakouské pozice. Hlavní štáb velitelství byl následně přesunut do rokle v pozici Contrina, protože to předchází v táboře Alpenrose nebylo po poslední italské střelbě obyvatelné.²¹⁶

Na konci dubna a na počátku května 1916 se základna na hřebenu Monte Sief stala dějištěm krvavých střetů. Toto místo bylo totiž jediným, přes které se dalo proniknout až k vrcholu zmiňované hory. Některé rakouské jednotky tyrolských myslivců z 2. pluku byly vystřídány 165. zeměbranceckým praporem.²¹⁷ Tvrdé ofenzivní střety a italské pokusy o dobytí Monte Sief pokračovaly až do června 1916, ale skončily opět bez většího úspěchu. Jediným pozitivním výsledkem pro Italy bylo přiblížení se k rakouským vrcholovým pozicím, když pronikli do rakouské základny nazývané Knotz.²¹⁸

I v těchto střetech odehrávajících se od konce dubna 1916 je patrný vysoký nepoměr ztrát na obou stranách. Zatímco Rakušané ztratili šest vojáků a 39 dalších bylo zraněno, na italské straně se tyto počty blížily k 400 padlým.²¹⁹ Kvůli dlouhodobému nezdaru se Italové uchýlili, podobně jako v případě vrcholu Col di Lana, k minové válce. Do tohoto taktického vedení války se tentokrát zapojili i rakouští obránci. Na obou nepřátelských stranách byly hloubeny štoly pro uložení nálože k explozi. Na začátku března 1917 byla odpálena jedna z prvních italských min pod pozicemi Monte Sief, ale Rakušanům nezpůsobila žádné větší územní ztráty a ani větší oběti na životech.²²⁰ Spíš znamenala větší ztráty v italském táboře, neboť poškodila jediné italské postavení těsně pod vrcholem. V říjnu 1917 pak odpálili svou minu o hmotnosti 45 000 kg také

²¹⁵ SCHEMFIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 283.

²¹⁶ Tamtéž, s. 291.

²¹⁷ STRIFFLER, R.: *Krieg in Ladinien, Col di Lana 1915- 1916*. Nürnberg 1996, s. 258.

²¹⁸ Nazýváno podle rakouské kadeta Knotze, který zde dříve během italsko-rakouských střetů padl. Na italské straně bylo toto území pojmenováno jako Dente del Sief.

²¹⁹ PENGÖV, L.: *Kämpfe um den Col di Lana 1915-1916*, In: *Militärwissenschaftliche Mitteilung*, r. 54, Vídeň 1923, s. 478.

²²⁰ ČEPELKA, M.: *Fronta v Dolomitech 1915-1917*. Praha 2014, s. 220.

Rakušané. Tato exploze vedla ke stažení italské armády z předních pozic před vrcholem Monte Sief, ale z celkového hlediska se o žádný velký úspěch nejednalo.²²¹ Minová válka nabrala nečekaně rychlý konec, když na počátku listopadu 1917 v důsledku italské porážky v Caporettu²²² bylo rozhodnuto o vyklizení fronty v Dolomitech. Italské jednotky se přesunuly do oblasti Monte Grappa a k rozhodujícím bojům na řece Piavě.

S rozpadem Rakousko-Uherska a stanovením nových hranic po první světové válce připadla hora Col di Lana Itálii. Těmito slovy nastalou změnu okomentoval ve svých vzpomínkách polní maršál Ludwig Goiginger: *„Když jsem jako velitel jiné divize stál na Piavě a jel jsem v ukořistěném autě z jihu přes Belluno – Agardo, a uviděl jsem kontroverzní, krvavou horu Col di Lana v zapadajícím slunci, zmocnil se mě pocit o nevypočitatelnosti lidského osudu. K čemu bylo nakonec prolito tolik krve? Přece k tomu, aby byla ubráněna naše vlast! A dnes? Kdyby tu stál přeživší hrdina z Col di Lana, zasáhla by ho ta změna ještě hlouběji.“*²²³

Dnes stojí na vrcholu této kontroverzní hory, známé také jako hora tyrolských císařských myslivců, která je zalitá krví tisíců padlých vojáků, dřevěná kaplička s památníkem věnovaným obětem bojů a vzpomínkovou deskou, která upomíná na osudovou noc ze 17. na 18. dubna 1916. Změněný ráz krajiny je důkazem o 113 staré události. Na první pohled nemá Col di Lana stejný tvar a skalnatou strukturu jako okolní vrcholy. Na Monte Sief se pak nachází malá pamětní deska, která upomíná na skutečnost, že tato hora nebyla v průběhu první světové války nikdy dobyta a zůstala až do konce v rakouském držení. V místech krutých bojů z let 1915-1916 se i dnes dají rozpoznat linie probíhajících zákopů a na svazích obou kopců je možné nalézt válečné pozůstatky v podobě zrezivělých úlomků šrapnelů, drátových zátaras a množství dalšího materiálu, který slouží jako memento pro další generace (viz obrazová příloha). O zachování památky na válečné události na dolomitské frontě se stará Spolek přátel Dolomit.²²⁴

²²¹ FEDRIGOTTI, Bossi, Anton, Graf: *Col di Lana*. München 1979, s. 127.

²²² Bitva u Caporetta bývá také někdy nazývána jako 12. bitva na Soči, rakousko-uherské a německé jednotky v ní porazily italskou armádu a posunuly se až k řece Piavě. Bojů u Caporetta se účastnily i české pluky – 35. pěší pluk z Plzně a 21. pěší pluk z Čáslavi. Na Piavě následně bojovaly obě armády až do října 1918. V bitvě u Piavy bylo italské vojsko v boji proti hroutící se rakousko-uherské armádě podporováno československými legionáři. (FUČÍK, Josef: *Sočská fronta 1915-1917*. Praha 2008, s. 60-63)

²²³ SCHEMIL, V.: *Col di Lana*. Bregenz 1935, s. 318.

²²⁴ Německý název Dolomitenfreunde, italsky pak Amici delle Dolomiti. Tento spolek byl založen v roce 1973 Waltherem Schaumannem, který s pomocí dobrovolníků začal objevovat válečné stopy první světové války, která probíhala v Dolomitech v letech 1915-1917. Často se na obnovování těchto válečných cest podílí potomci vojáků, kteří v těchto místech před více jak 100 lety bojovali. Pod heslem Spolku: *„Cesty, které dříve oddělovaly jednotlivé fronty, by nás dnes měly spojit“* se zde společně setkávají jak Italové, tak Rakušané. (viz Spolek přátel Dolomit [online], dostupné z <https://www.dolomitenfreunde.at/>, [cit. 2019-04-09])

4. ŽIVOT PO VÁLCE

Po první světové válce se Anton von Tschurtschenthaler přestěhoval na nějaký čas do USA a žil u svého bratra Wilhelma v New Yorku. Po jeho smrti se usadil v Dominikánské republice jako farmář. Ze zdravotních důvodů se však brzy vrátil zpátky do Evropy. Nejdříve žil v Innsbrucku a živil se jako bankéř, ale po připojení Rakouska k Německu v roce 1938 se přestěhoval do Mnichova, kde přijal německé státní občanství. Během druhé světové války působil jako podplukovník nacistického štábu v Mnichově. V březnu 1942 se jemu a jeho partnerce Nini Strobele von Wangendorf (*19. července 1906 - †11. listopadu 1998) narodila dcera Eleonora (*10. března 1942 - † 8. února 2006).²²⁵ V roce 1944 se Anton oženil se svou dlouholetou přítelkyní Nini von Strobele. Ve stejném roce byl Anton von Tschurtschenthaler převelen jako městský velitel do Bologni (viz obrázek 21). Krátce na to měl velet jednotkám na Planině Sedmi obcí, ale dostal se do partyzánského zajetí. Během rychlého soudu byl odsouzen k trestu smrti zastřelením, rozsudek z neznámých důvodů nakonec vykonán nebyl a Anton byl předán do regulárního amerického zajetí, odkud byl po pár měsících propuštěn. Po válce se i se svou rodinou vrátil do jižního Tyrolska, kde žil v rodné obci Klobenstein am Ritten až do své smrti.²²⁶ Zemřel 1. ledna 1967. Jeho ostatky jsou uloženy v rodinné hrobce na hřbitově v Klobenstein am Ritten²²⁷ (viz obrázky 22, 23, 24).

O minulosti Antona von Tschurtschenthalera, která je spojená s působením u nacistické správy v Mnichově a v Bologni, se moc nepíše a ani von Tschurtschenthaler o ní příliš nemluvil.²²⁸ Jako by snad tehdejší autoři a historici nechtěli pošpinit pověst tohoto „hrdiny z Col di Lana“. Postava nadporučíka Antona von Tschurtschenthalera z 6. roty 2. pluku tyrolských císařských myslivců proto zůstane zapsána do dějin pro záchranu vojáků při explozi Col di Lana, která se odehrála v noci ze 17. na 18. dubna 1916. (viz obrázek 20)

Jak dokládá fotografie v deníku Antona von Tschurtschenthalera, na vrchol Col di Lana se během svého života minimálně jednou vrátil. Jako turista tuto horu navštívil 20 let po událostech, kterých se jako velitel 6. roty císařských myslivců zúčastnil. Společně s ním

²²⁵ Osobní archiv rodiny von Tschurtschenthaler von Helmheim.

²²⁶ Osobní rozhovor s paní Michaelou Prantl, vnučkou Antona von Tschurtschenthalera, ze dne 17. 3. 2019.

²²⁷ Rodinná hrobka rodiny von Tschurtschenthaler von Helmheim na hřbitově v obci Klobenstein am Ritten.

²²⁸ Osobní rozhovor s paní Michaelou Prantl, vnučkou Antona von Tschurtschenthalera, ze dne 17. 3. 2019.

vystoupil na vrchol i jeho synovec Johannes Georg von Strobele, kterému Anton vyprávěl o svých zážitcích.²²⁹

Jediná dcera Antona a Nini von Tschurtschenthaler Eleonora se v roce 1964 provdala za maďarského šlechtice Schmertzing György István Rudolf Hannibál Gobert, s nímž měla 3 děti – nejstarší syn Schmertzing István Rudolf Antal Hannibál Gobert (*13. května 1965) žije v Innsbrucku, starší dcera Schmertzing Alexandra Mária Annuziata Dorottya Gobertine (*2. dubna 1967) se provdala za Larse Maydella do Salzburgu a nejmladší dcera Schmertzing Michaela Mária Annucziata Dorottya Gobertine (*9. července 1969) se provdala za Andream Prantla a žijí spolu v obci Klobenstein am Ritten. Manželství Eleonory a maďarského šlechtice se v roce 1971 rozpadlo a Eleonora se podruhé provdala za šlechtice Wenzel-Sternbach Vince (*2. října 1947 - †18. července 1983).²³⁰

²²⁹ Osobní rozhovor s paní Michaelou Prantl, vnučkou Antona von Tschurtschenthalera, ze dne 17. 3. 2019.

²³⁰ Maďarská společnost pro výzkum rodinné historie. Dostupné online: <http://www.macse.hu/gudenus/mfat/fam.aspx?id=19495> [cit. 2019-04-21].

ZÁVĚR

Postava Antona von Tschurtschenthalera, velitele 6. roty 2. pluku tyrolských císařských myslivců, je v českém prostoru takřka neznámá. Tento rakousko-uherský nadporučík se proslavil zejména v obraně vrcholu Col di Lana během roku 1916, dostalo se mu dokonce označení hrdina z Col di Lana. Kontroverzní vrchol byl ve vojenských materiálech označován za strategicky významný bod celé jiho-tyrolské fronty. Byla mu přisuzována důležitá taktická role při obraně rakousko-italských hranic.

Anton von Tschurtschenthaler pocházel z významné obchodnické, ale i vojenské rodiny, která se usadila v jiho-tyrolské oblasti italských Dolomit, v obci Klobenstein. Od mládí byl jeho život spojen s vojenskou kariérou, studoval vojenskou reálku Mariboru a kadetní školu v Innsbrucku. Po studiu byl zařazen do elitní rakouské jednotky tyrolských císařských myslivců, v jehož 2. pluku působil po celou první světovou válku. Po vypuknutí tzv. Velké války byl odveden na východní frontu, kde se účastnil bitev u Wassilówa a Hujcze. V říjnu 1915 byl přesunut se svou jednotkou do bojů na italské frontě, v tomto čase působil v rodné oblasti Sextenských Dolomit. Na počátku února 1916 byla jeho jednotka převelena k obraně vrcholu Col di Lana. Na této hoře prožil nadporučík Anton von Tschurtschenthaler nejvýznamnější chvíle své válečné kariéry, z které se zachoval i jeho válečný deník. V čele 6. roty 2. pluku tyrolských císařských myslivců byl přítomen na vrcholu v době, kdy Italové horu podminovali a v noci ze 17. na 18. dubna 1916 uloženou minu odpálili. Anton von Tschurtschenthaler byl společně se 148 svými vojáky odveden do italského zajetí, z něj byl na konci roku 1917 propuštěn. Po první světové válce, z které se vrátil v roce 1918, žil nějakou dobu u svého bratra v USA. Před druhou světovou válkou se přestěhoval do Mnichova a během války pak působil u nacistické vojenské správy v Mnichově a v Bologni. Za nejasných okolností byl odsouzen k trestu smrti, který nakonec vykonán nebyl. Po krátkém americkém zajetí se vrátil do rodné obce Klobenstein, kde působil jako ředitel ve vinařské společnosti. Zemřel v roce 1967.

Na základě analýzy archivních pramenů a dostupné literatury bylo jedním z cílů práce potvrdit či vyvrátit hypotézu o zbabělém odevzdání se posádky 6. roty 2. pluku tyrolských císařských myslivců po italském podminování vrcholu Col di Lana a jeho následném výbuchu. V mnohé rakouské historiografii zabývající se válečným obdobím na italské frontě v Dolomitech je postava Antona von Tschurtschenthalera v čele 6. roty při výše zmíněné dubnové události na Col di Lana vyzdvihována a za záchranu několika životů svých podřízených vojáků k jeho jménu často bývá připojován přídomek hrdina z Col di Lana. V jiné literatuře bývá jméno rakousko-uherského nadporučíka spojováno se zbabělým vydáním celé posádky do italského zajetí. Diplomová práce však obvinění ze zrady a dobrovolného odchodu do nepřátelského zajetí vyvrátila. Posádka

6. roty byla po výbuchu uvězněna v jedné z kaveren na Col di Lana a pokud by se nevzdala do rukou italských dobyvatelů, pravděpodobně by se kvůli nedostatku kyslíku všichni vojáci brzy udusili. Do italského zajetí bylo odvedeno 149 vojáků a jejich životy byly ušetřeny. Většina důstojníků byla ze zajetí vyměněna ještě v průběhu první světové války a zapojila se do dalších válečných bojů. Ostatní vojáci se svého osvobození dočkali po konci války. Není známo, že by někdo z těchto mužů přešel na stranu italských legií, protože se jednalo o vojáky s rakouskou národností. Kdyby měl být Anton von Tschurtschenthaler považován za vydání posádky do rukou italského vojska za zbabělce, jak se někteří domnívají, nejspíš by se každoročně nescházeli zástupci Spolku tyrolských císařských myslivců (Tiroler Kaiserjäger Verein) u jeho rodinné hrobky v obci Klobenstein a neuctívali by jeho památku.

Z nedostatku potřebných pramenů a dat nebylo možné zjistit, zda se v Tschurtschenthalerově 6. rotě 2. pluku císařských myslivců nacházeli i nějací Češi. Je známo, že čeští vojáci v prostoru Col di Lana-Monte Sief jako členové tyrolských myslivců či střelců během první světové války bojovali, ale o jejich případné účasti na dubnovém výbuchu vrcholu Col di Lana není nic známé. Tschurtschenthalerova jednotka tak byla hlavně složená z Rakušanů, v jen nepatrném množství zde působili i zástupci italské národnosti, jedním z nich byl například Enrico Veronesi, který se v rakousko-uherské uniformě tyrolských myslivců stal obětí exploze.

Podrobný popis událostí v okolí hory Col di Lana v letech 1915-1916 také dokládá krutost střetů na frontě v Dolomitech, které se neliší například od nejkrutějších bojů na západní frontě. I přes dobytí vrcholu Col di Lana se italské armádě na této frontě další postup nepodařil a v listopadu 1917 byly boje přesunuty do jiných oblastí.

Vzhledem k časovému zaměření diplomové práce na období první světové války se zde neobjevil detailnější popis života Antona von Tschurtschenthalera von Helmheim po tomto období a především pak není důsledně řešena jeho role v druhé světové válce. Tato oblast nabízí ještě mnoho nevyřešených otázek ohledně jeho nacistické minulosti v rámci působení na vojenské správě v Mnichově, následné převelení von Tschurtschenthalera do Bologni a vyřknutí trestu smrti, který za nevyjasněných okolností nakonec vykonán nebyl. Tyto otázky představují tak potenciální rozšíření dosavadního výzkumu s možným využitím pramenů z bavorského státního archivu se sídlem v Mnichově.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny:

Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv:

- Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv: *Belohnungsakten des Weltkrieges 1914-1918*, AT-OeStA/BA NBA, f. 3556
- Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv: *Qualifikationsliste für Offiziere (1869 – 1918)*, AT-OeStA/KA, OBA 245.732, Nr. 339
- Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv: Gasteiger von Raabenstein und Kobach, Erich, AT-OeStA/KA NL 697

Vydaný pramen:

- TSCHURTSCHENTHALER, Anton, von: *Col di Lana 1916. Erinnerungen des letzten Verteidigers*. Innsbruck 1957.

Dobový tisk:

- Der Tiroler, Verlag: Tyrolia, Nr. 91, Jhg. 35, den 20. April 1916, s. 2.
- Der Tiroler, Verlag: Tyrolia, Nr. 91, Jhg. 35, den 18. April 1916, s. 2.
- Illustrierte Kronen Zeitung, Verlag: Albrecht – Dürer, Nr. 5856, Jhg. 17, den 19. April 1916, s. 3.
- Innsbrucker Nachrichten, Verlag: NS Gauverlag und Druckerei, Tirol-Vorarlberg GmbH, Nr. 25, Jhg. 91, den 31. Jänner 1944, s. 5.

Osobní prameny:

- Osobní rozhovor s paní Michaelou Prantl, vnučkou Antona von Tschurtschenthalera, ze dne 17. 3. 2019
- Osobní rozhovor s paní Michaelou Prantl, vnučkou Antona von Tschurtschenthalera, ze dne 24. 4. 2019
- Osobní archiv rodiny von Tschurtschenthaler von Helmheim.

Literatura:

- BADINI, Damiano: *La Conquista del Col di Lana*. Řím 1924.
- ČEPELKA, Milan: *Fronta v Dolomitech 1915-1917*. 7.vyd. Praha 2014.
- FEDRIGOTTI, Bossi, Anton, Graf: *Col di Lana.: Kalvarienberg dreier Heere, nacherzählt nach kriegsgeschichtlichen Unterlagen und persönlichen Aufzeichnungen*. München 1979.
- FUČÍK, Josef: *Sočská fronta 1915-1917*. Praha 2008.
- FUNDER, Friedrich: *Vom Gestern ins Heute. Aus dem Kaiserreich in die Republik*. Wien 1971.
- GILBERT, Martin: *První světová válka*. Praha 2005.
- HLAVAČKA, Milan, PEČENKA, Marek.: *Trojspolek. Německá, rakousko-uherská a italská politika před první světovou válkou*. Praha 1999.
- HUTER, Franz: *Die Kaiserjägerbuch 1 – Die Kaiserjäger und ihre Waffentaten*. Innsbruck 1980.
- JORDAN, Alexander: *Krieg um die Alpen: Der erste Weltkrieg im Alpenraum und der bayerische Grenzschutz in Tirol*. Berlín 2008.
- KLÍPA, Bohumil: *Od neutrality k válce (Itálie 1914–1915)*, In: *Historie a vojenství*, r. 41, č. 3, Praha 1992.
- KÜBLER, Peter, REIDER, Hugo: *Krieg um Sexten*. Bozen 1986.
- LANGES, Gunther: *Die Front in Fels und Eis. Der Weltkrieg im Hochgebirge*. Bozen 1933.
- LICHEM, Heinz, von: *Krieg in den Alpen, Dolomitenfront 1915-1918*. 2. Bd., Augsburg 1993.
- MURRER, Ernest: *Hujcze: September 1914, zur Geschichte des 2. Regiments der Tiroler Kaiserjäger (1914-1918)*. Cremona 1996.
- MATĚJČEK, Petr: *1915: vstup Itálie do války, začátky bojů s Rakušany*. In: <http://www.vhu.cz/1915-vstup-italie-do-valky-zacatky-boju-s-rakusany> [cit. 17. 2. 2019].
- NEDOROST, Libor: *Češi v 1. světové válce. 1. díl. Mým národům*. Praha 2014.
- NEDOROST, Libor: *Češi v 1. světové válce. 2. díl. Na frontách Velká války*. Praha 2014.
- PASQUALI, Corrado: *Col di Lana – Col di Sangue*. Bolzano 2002.
- PICHLER, Cletus: *Der Krieg in Tirol 1915-1916*. Innsbruck 1924.

- PENGÖV, Ludwig: *Kämpfe um den Col di Lana 1915-1916*, In: Militärwissenschaftliche Mitteilung, r. 54, Vídeň 1923, s. 450-478.
- SCHEMFIL, Viktor: *Col di Lana. genaue Geschichte der Kämpfe (1915–1917) um den heißest umstritten Berg der Dolomiten, verfasst auf Grund österreichischer Truppenakten und authentischer reichsdeutscher Berichte sowie italienischer kriegsgeschichtliche Werke*. Bregenz 1935.
- SCHEMFIL, Viktor: *Das k.u.k. 3. Regiment der Tiroler Kaiserjäger im Weltkrieg 1914-1918*. Bregenz 1926. Dostupné online z: <https://digi.landesbibliothek.at/viewer/image/AC01338468/5/#topDocAnchor>
- STOLBERG-WERNIGERODE, Otto: *Brosch, Alexander, Edler von Aarenau*. In: *Neue Deutsche Biographie*, Bd. 2, Berlín 1955. [cit. 2019-04-17]. Dostupné online z: <http://daten.digitalesammlungen.de/0001/bsb00016318/images/index.html?seite=66>
- STRIFFLER, Robert: *Krieg in Ladinien, Col di Lana 1915- 1916*. Nürnberg 1996.
- WIßHAUPT, Ernst: *Die Tiroler Kaiserjäger im Weltkriege 1914-1918, 1. Bd. Vom Kriegsausbruch bis zum Frühjahr 1915*. Wien 1936.
- WIßHAUPT, Ernst: *Die Tiroler Kaiserjäger im Weltkriege 1914–1918, 2. Bd. Vom Frühjahr 1915 bis zum Kriegsende 1918*. Wien 1936.

Další zdroje:

- Austro-Hungarian Army - Konstantin Valentini. *Austro-Hungarian Land Forces 1848-1918* [cit. 2019-03-19]. Dostupné online z: <http://www.austro-hungarian-army.co.uk/biog/valentini.html>
- *Austro-Hungarian Land Forces – Ludwig Goiginger. Austro-Hungarian Land Forces 1848-1918* [cit. 2019-03-19]. Dostupné online z: <http://austro-hungarian-army.co.uk/biog/goiginger.htm>
- Boje na Drei Zinnen Plateau (1915–1917). valka.cz [online]. Praha: Karel Oktábec, 2010 [cit. 2019-04-16]. Dostupné online z: <https://www.valka.cz/13933-Boje-na-Drei-Zinnen-Plateau-1915-1917>.
- Hrobka rodiny von Tschurtschenthaler von Helmheim v obci Klobenstein am Ritten.
- Maďarská společnost pro výzkum rodinné historie. Dostupné online z: <http://www.macse.hu/gudenus/mfat/fam.aspx?id=19495> [cit. 2019-04-21].
- *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815-1950*. Wien 2003-2011.
- *Österreichisches Biographisches Lexikon und biographische Dokumentation. ÖBL 1815-1950*. Bd. 14 (Lfg. 66, 2015), s. 497-498. dostupné online z:

http://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_T/Tschurtschenthaler-Helmheim_Heinrich_1858_1918.xml [cit. 2019-04-21].

- *Österreichisches Biographisches Lexikon und biographische Dokumentation. ÖBL 1815-1950. Bd. 8 (Lfg. 39, 1982), s. 348.* dostupné online z: https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_P/Putzer-Reibegg_Johann_1801_1892.xml;internal&action=hilite.action&Parameter=Johann%20Putzer%20von%20Reibegg [cit. 2019-04-21].
- SISROVÁ, Tereza: *První světová válka – boje v jižním Tyrolsku se zaměřením na osudy některých českých vojáků ze Semilsky*. Bakalářská diplomová práce. Olomouc 2017.
- Spolek přátel Dolomit [online]. Kötschach - Mauthen [cit. 2019-04-09], dostupné z: <https://www.dolomitenfreunde.at>

RESUMÉ

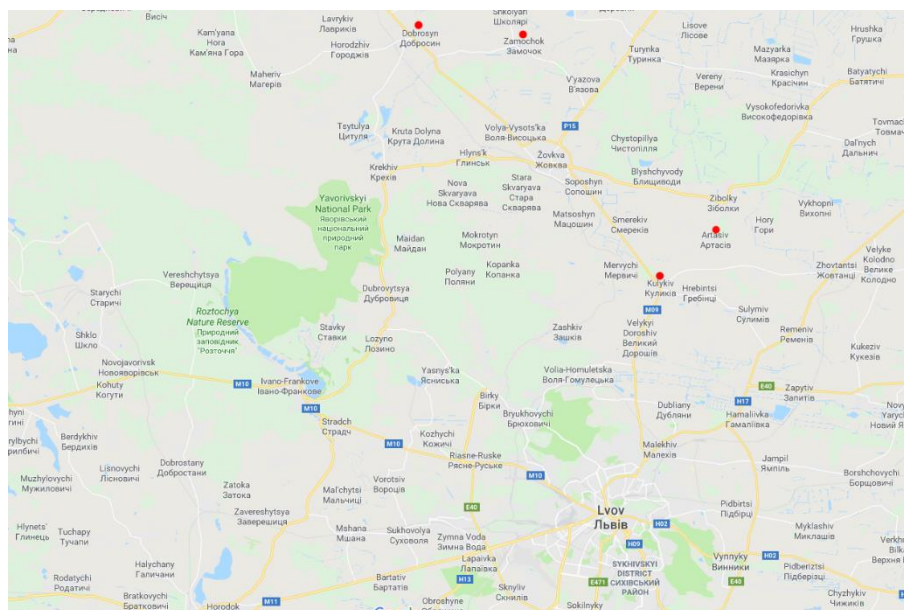
The main goal of this diploma thesis was to describe the life story of Anton von Tschurtschenthaler, commandant of the 6th battalion of the 2nd Royal Tyrolean Jäger-Regiment, in the First World War. His life was put into context of the history of the First World War, primarily into context of the Eastern front in district of Galicia, and into context of the fights on Italian front in Dolomites. At first, in 1914, Anton von Tschurtschenthaler as Austro-Hungarian lieutenant participated in battle of Wassilów and in battle of Hujcze against Russian. When the war with Italian was broke out in 1915, the Royal Tyrolean Jäger-Regiment was transported to the front in Dolomites. Here in Dolomites started his main career in this war. As Austro-Hungarian first lieutenant he participated in defence of Col di Lana against Italian enemy from February 1916 to April 1916. As the commandant of the 6th battalion he was on duty during the mining the peak and then its explosion on the night of 17/18 April 1916. After the detonation of Col di Lana was taken as prisoner. At the end of 1917 he was exchanged for an Italian officer and then he fought in the war again. The Austrian historiography tags him as hero from Col di Lana, because he saved many lives of his soldiers. But there are also opinions, that Anton von Tschurtschenthaler gave up without a fight and he is tagged as a coward. After the First World War Anton von Tschurtschenthaler lived in the USA, then he moved back into South Tirol. Before the World War II started, he had moved to Munich and he had accepted German citizenship. As a German lieutenant he had operated at German military administration in Munich and in 1944 in Bologna, where he was sentenced to death. Fortunately, it was not done, and after his short term in American imprisonment, he returned to his homeland in South Tirol.

PŘÍLOHY

Přehled geografických názvů na italské frontě:

německy:	italsky:	česky:
„Knotz“	Dente del Sief	–
Agairücken	Costone di Agai	hřbet Agai
Bergsappe	Camminamento B	–
Blutberg (Col di Lana) / der Berg des Eisens	Col di Sangue (Col di Lana) / Col di Ferro	Krvavá hora (Col di Lana) / Železná hora
Boespitze	Piz Boé	–
Buchenstein	Livinallongo del Col di Lana	–
Burg Andraz /Schloss Buchenstein	Castello Buchenstein	–
Dolomitenfreunde	Amici delle Dolomiti	Spolek přátel Dolomit
Drei Zinnen	Tre Cime di Lavaredo	–
Felsenwache	Capello di Napoleon (Napoleon)	„Skalní stráž /Skalní hlídka“ (doslovný překlad)
Gadertal	Val Badia	–
Gratstützpunkt	Cocuzolo	základna na horském hřebeni
Gratweg	Camminamento C	hřebenová cesta
Grüne Stellung	Ridotta Calabria	–
Höhe 2221	Ridotta Lamarmora	rakouská základna v nadmořské výšce 2221 m
Infanteriestellung	Panettone	„Pěší postavení“ (doslovný překlad)
Innichen	San Candido	–
Isonzo	Isonzo	Soča
italienische Hangstellung	Montucolo italiano	italské pozice na svahu
Klobenstein am Ritten	Collalbo	–
Kolfuschg	Calfosch	–
Kreuzbergpass (Kreuzberg)	Passo di Monte Croce di Comélico (Passo Monte Croce)	–
Monte Piano	Monte Piana	–
Ostgipfel	Cima N. E. (Nord – Est)	východní vrchol
Paternkofel	Monte Paterno	–
Paternsattel	Forcella Lavaredo	–
Pustertal	Val Pusteria	–
Rothschanze	Montucolo austriaco	–
Saleseirücken	Costone di Salesei	hřbet Salesei
Sella /Sellagruppe	il Sella	–
Sextener Dolomiten	Dolomiti di Sesto	Sextenské Dolomity (Východní Dolomity)
Siefsattel (Knotz) /Siefzahn	Dente Del Sief	horské sedlo Monte Sief
Stützpunkt 2250	Fortino	rakouská základna v nadmořské výšce 2250 m
Toblach	Dobbiaco	–
Weg von der Rothschanze zum Sief	Camminamento A	Cesta od Rothschanze k Monte Sief
Westgipfel	Cima S. O. (Sud-Ovest)	západní vrchol

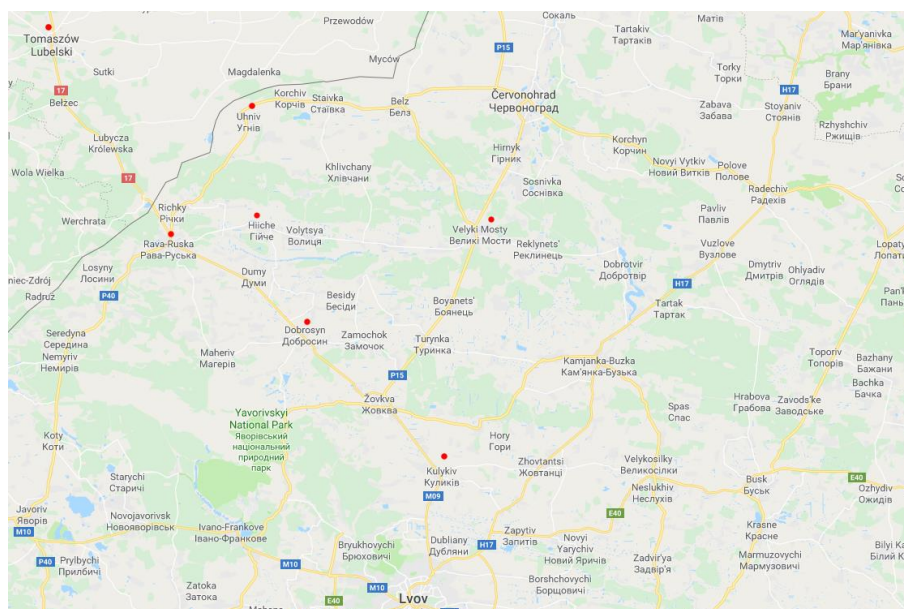
Образové přílohy

Obrázek 1 - Bojiště východní fronty 1

Rakouský tábor Kulikow, vyznačeny místa bojů jednotlivých regimentů Dobrosyn, Artasów, Zamoszów

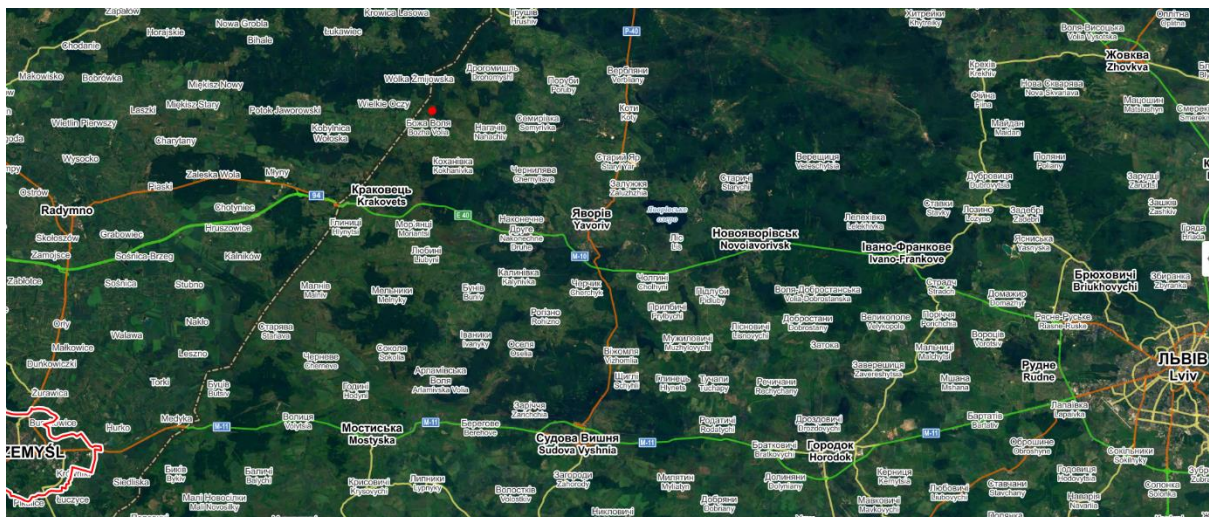
Zdroj: <https://www.google.cz/maps/@50.0326257,24.0324275,10z> [cit. 2019-04-28]

Obrázek 2 - Bojiště východní fronty 2

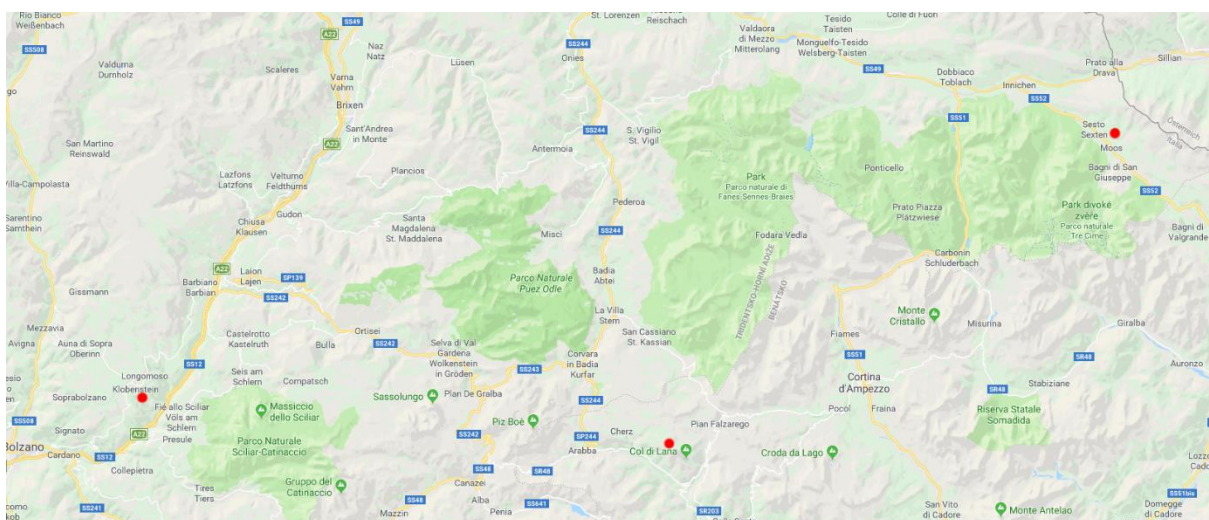
Místa bojů jednotlivých pluků tyrolských císařských myslivců – Hujcze, Dobrosyn, Rawa-Ruska, Uhnów, Tomaszów, rakouské táboře Velyki Mosty a Kulików

Zdroj: <https://www.google.cz/maps/@50.0951815,23.5957841,9z> [cit. 2019-04-28]

Obrázek 3 – Hucze

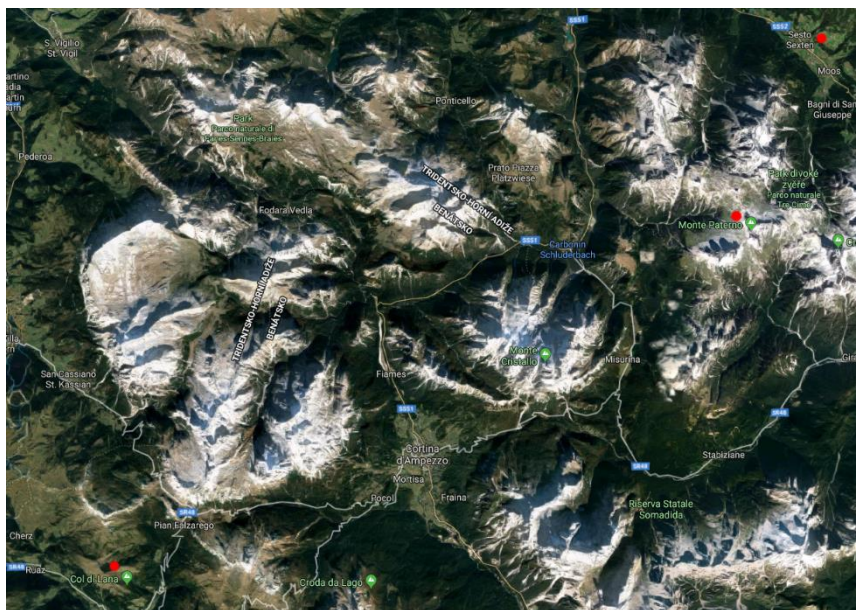
Zdroj: <https://www.google.cz/maps/@50.0553039,23.474078,64758m/data=!3m1!1e3> [cit. 2019-04-28]

Obrázek 4 - Klobenstein - Sexten - Col di Lana

Klobenstein am Ritten (nalevo), rodná vesnice Antona von Tschurtschenthalera, Col di Lana (uprostřed), Sexten (vpravo) - tři místa v dnešní Itálii spojená s osobou Antona von Tschurtschenthalera

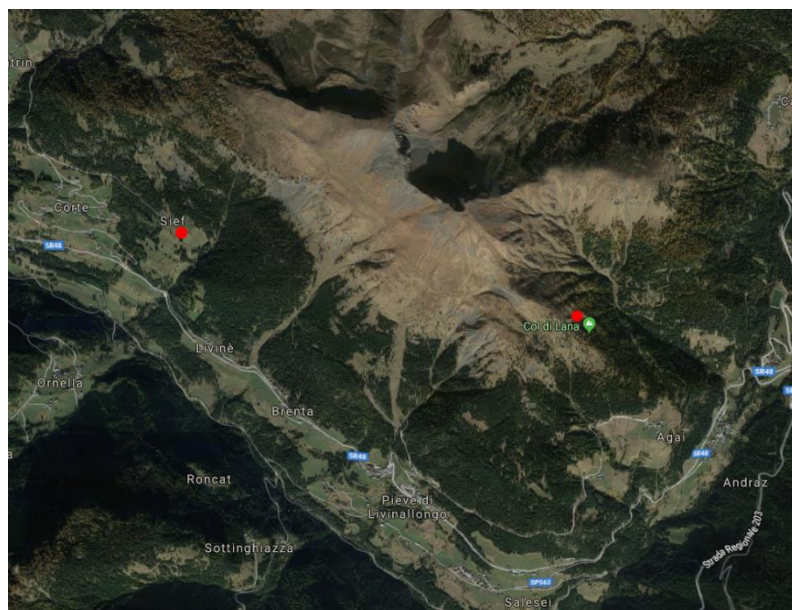
Zdroj: <https://www.google.cz/maps/@46.597748,11.9058269,11z> [cit. 2019-04-28]

Obrázek 5 - Sexten - Monte Paterno - Col di Lana

Col di Lana (nalevo) – Monte Paterno a Sexten v části Sextenských Dolomit, kde Anton von Tschurtschenthaler bojoval od října 1915 do konce ledna 1916

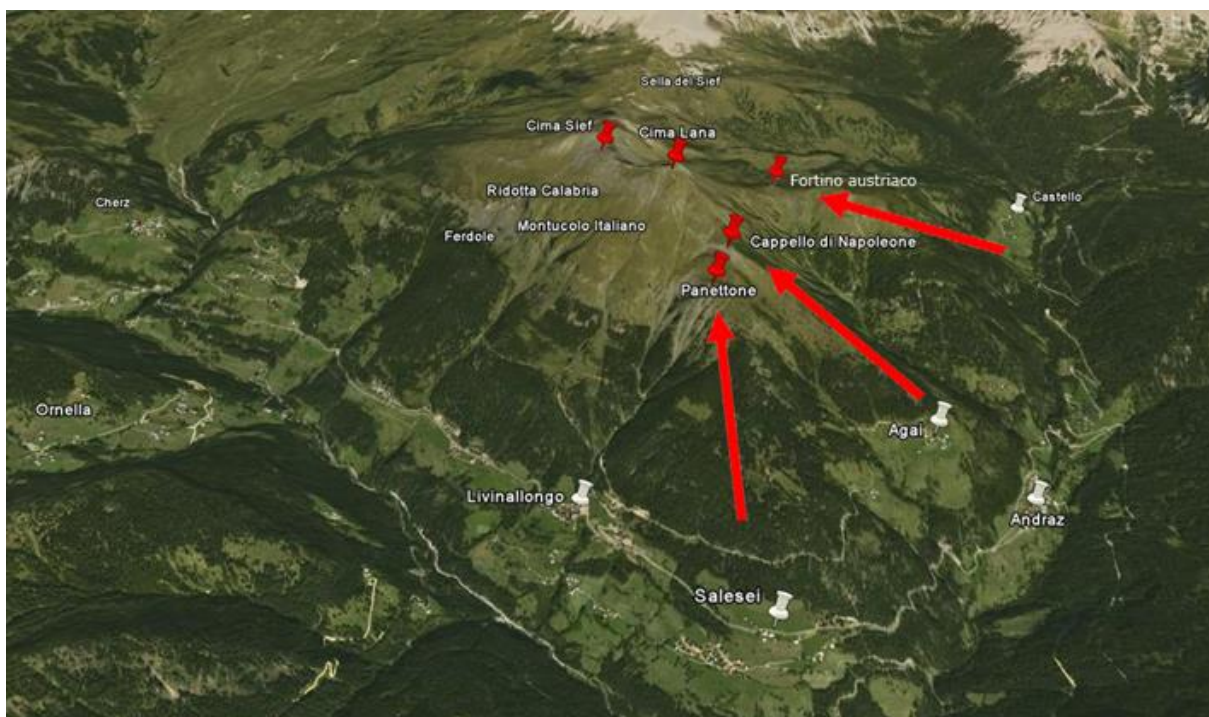
Zdroj: <https://www.google.cz/maps/@46.6409071,12.2171822,16877m/data=!3m1!1e3>
[cit. 2019-04-28]

Obrázek 6 - Col di Lana - Monte Sief

Col di Lana – Monte Sief: ve vojenských materiálech označováno jako část subrajonu V., jedním z velitelů tohoto úseku v roce 1916 byl kapitán von Gasteiger, bojové střety s italskou armádou probíhaly na vrcholu Col di Lana do dubna 1916, kdy byla hora podminována a po následném výbuchu připadla do italských rukou. Na Monte Sief se bojovalo do začátku listopadu 1917 – tato hora nikdy nebyla Italy dobyta.

Zdroj: <https://mapy.cz/zakladni?x=11.9478942&y=46.4900253&z=15&l=0&base=ophoto>
[cit. 2019-04-28]

Obrázek 8 - Rakouské pozice 1915, Col di Lana

Rakouské pozice na Col di Lana v roce 1915, šipky ukazují, odkud vedli Italové své útoky – ze svahu od Agai, Salesei a Castello

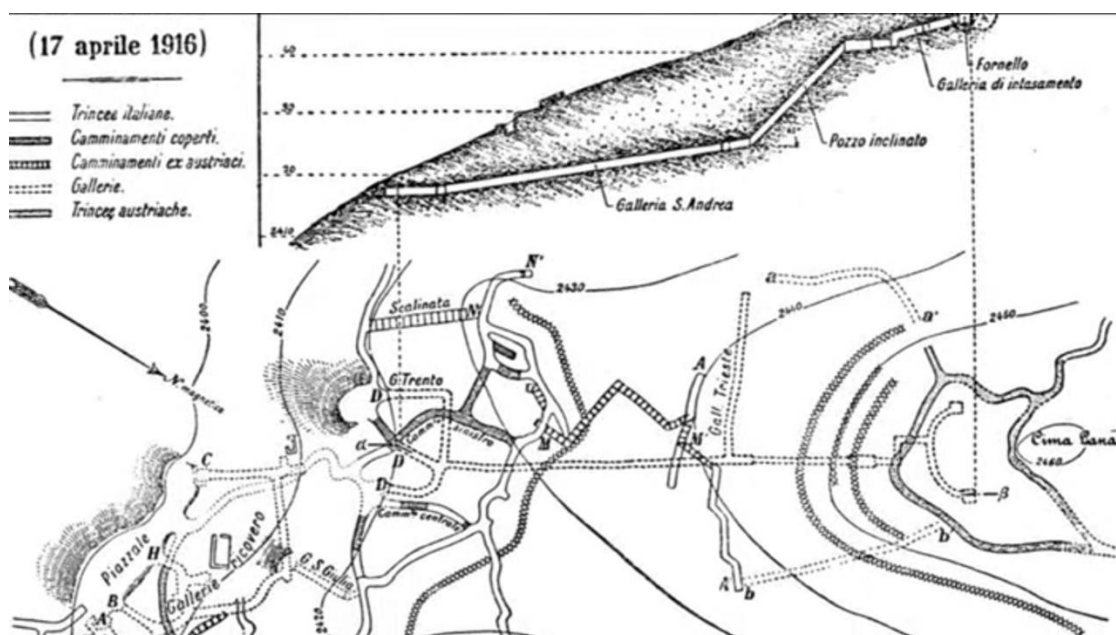
Zdroj: <http://www.eugubininelmondo.com/Livinallongo.html> [cit. 2019-04-28]

Obrázek 9 - Pozice vojsk 1916

Pozice rakouských a italských vojsk na vrcholu Col di Lana během roku 1916

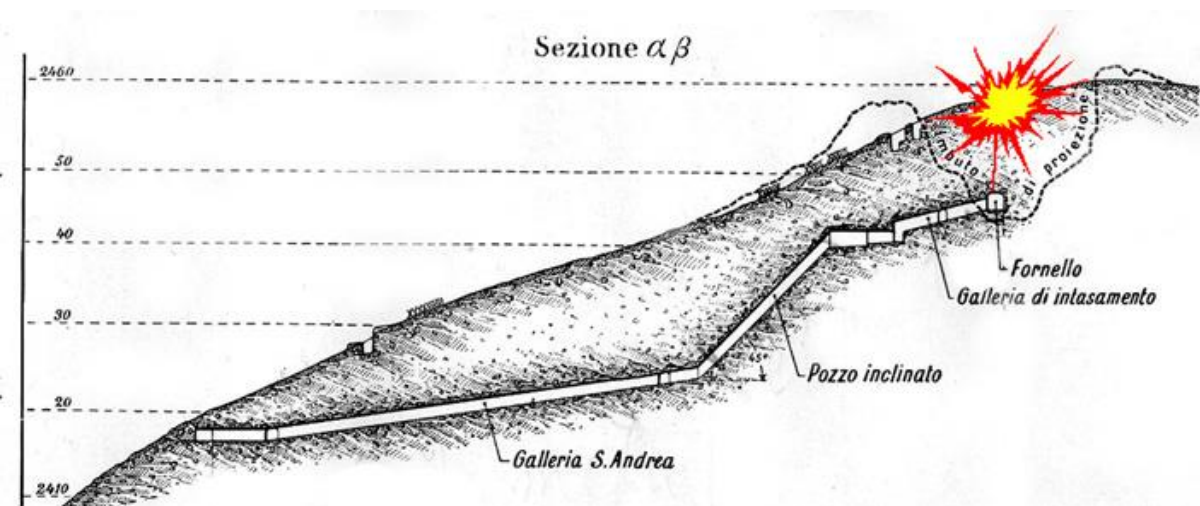
Zdroj: Podzemní boje první světové války – dobytí hory Col di Lana [dokument]. Režie Andrea Vogt. Německo 2003.

Obrázek 10 - Schéma italské štoly Col di Lana

Schéma italské štoly pod vrcholem Col di Lana, jak ho navrhl italský inženýr a poručík Gelasio Caetani. Pod jeho vedením začaly první práce na ražení štoly již v prosinci 1915. Štola byla hloubena s velkou obezřetností, aby rakouští obránci na vrcholu nic nepoznali. Nahromaděná suť byla pečlivě shromažďována do připravených pytlů a odnášena ven ze štoly. Práce byla prováděna nejčastěji krumpáči a lopatami, větší odpal skály pomocí uložené nálože byl přehlušován dělostřeleckou střelbou. Denní postup činil jeden metr. Celá akce byla přísně utajována. Konečná podoba štoly byla hotová 12. dubna a celá štola byla rozdělena do dvou komor, hlavní štola měla délku 52 m, celková délka štoly se všemi vedlejšími odbočkami činila 105 metrů. Na vnějším konci byly vyvrtány dvě větve ve tvaru písmene U. Během noci z 15. na 16. dubna 1916 sem byla uložena trhavina o hmotnosti 5000 kg. Odpálení štoly se uskutečnilo 17. dubna přibližně ve 23:30 hodin. (zdroj: ČEPELKA, M.: *Fronta v Dolomitech 1915-1917*. Praha 2014, s. 208-211.)

Zdroj: <http://www.eugubininelmondo.com/Livinallongo.html> [cit. 2019-04-28]

Obrázek 11 - Schéma výbuchu Col di Lana

Schéma výbuchu italské štoly těsně pod vrcholem Col di Lana v noci ze 17. na 18. dubna 1916

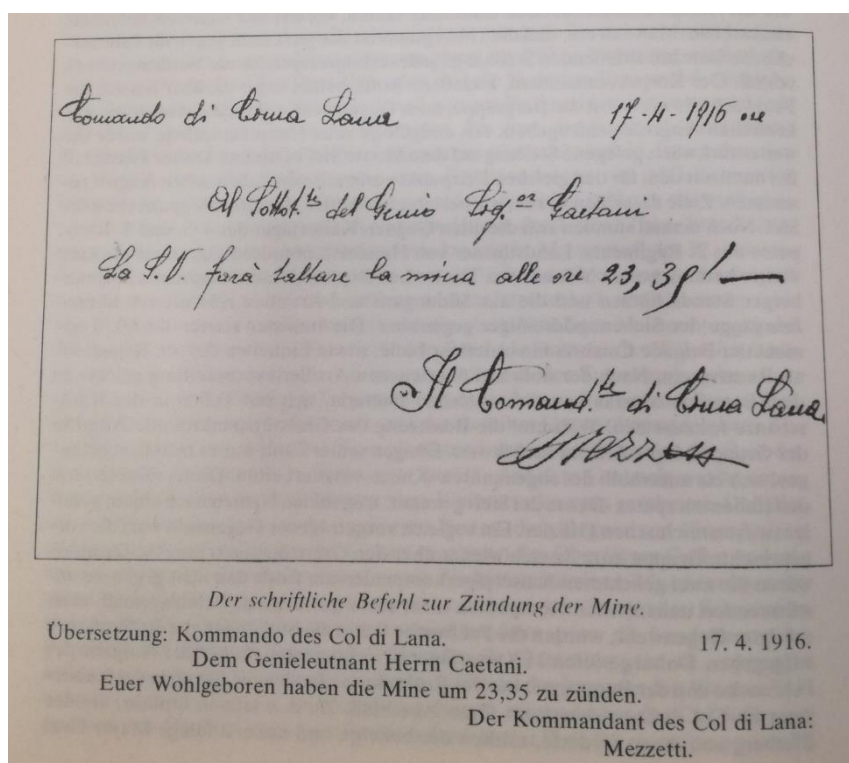
Zdroj: <http://www.eugubininelmondo.com/Livinallongo.html> [cit. 2019-04-28]

Obrázek 12 - Gelasio Caetani

Italský inženýr a poručík Gelasio Caetani (1877-1934) narozen v Římě, vystudoval inženýrskou školu na kolumbijské univerzitě v USA. Před vypuknutím první světové války se vrátil do rodné Itálie a připojil se jako vojenský inženýr k italské armádě. Byl to on, kdo vymyslel podminování Col di Lana a jehož rukou byla odpálena nálož v noci ze 17. dubna na 18. dubna 1916. Po první světové válce vyjádřil svoji podporu Mussoliniho režimu a stal se italským ambasadorem v USA.

Zdroj: Podzemní boje první světové války – dobytí hory Col di Lana [dokument]. Režie Andrea Vogt. Německo 2003.

Obrázek 13 - rozkaz k odpálení miny

Rozkaz italského velitele úseku Col di Lana Mezzettiho o odpálení italské miny, které měl provést poručík Caetani.

Překlad: „Velitelství Col di Lana, ženijnímu poručíkovi panu Caetanimi. Vaše milost, odpal minu ve 23:35 hodin. Velitel Col di Lana, Mezzetti“

Zdroj: FEDRIGOTTI, Bossi, Anton, Graf: *Col di Lana*. München 1979, s. 126.

Obrázek 14 - výcvik 2. pluku tyrolských císařských myslivců 1912

Výcvik 2. pluku tyrolských císařských myslivců v květnu 1912

Zdroj: FEDRIGOTTI, Bossi, Anton, Graf: *Col di Lana*. München 1979, s. 112.

Obrázek 15 - Anton von Tschurtschenthaler

Nadporučík Anton von Tschurtschenthaler se svým koněm v táboře Alpenrose

Zdroj: FEDRIGOTTI, Bossi, Anton, Graf: *Col di Lana*. München 1979, s. 15.

Obrázek 16 - 6. rota 2. pluku tyrolských císařských myslivců

Nadporučík Anton von Tschurtschenthaler (uprostřed) se svou 6. rotou 2. pluku v prostoru Col di Lana krátce před výbuchem

Zdroj: FEDRIGOTTI, Bossi, Anton, Graf: *Col di Lana*. München 1979, s. 49.

Obrázek 17 - odchod do zajetí

Nadporučík Anton von Tschurtschenthaler odváděn s přeživšími vojáky z 6. roty po výbuchu Col di Lana do italského zajetí

Zdroj: Podzemní boje první světové války – dobytí hory Col di Lana [dokument]. Režie Andrea Vogt. Německo 2003.

Obrázek 18 - Anton von Tschurtschenthaler

Anton von Tschurtschenthaler v uniformě tyrolských císařských myslivců s válečnými vyznamenáními
1919

Zdroj: FEDRIGOTTI, Bossi, Anton, Graf: *Col di Lana*. München 1979, s. 96.

6/2. R. d. TKJ.

Standort: C. d. L.
Datum: 17. 4. 16
Zeit: 7.20 nm.

An das
Bataillonskommando

Von 5—9 vm. Beschießung aus mittleren Kalibern, ab 9 Uhr 21er auf 21er.
Stellung total zerschossen.
Reservestellung total zerschossen, — die Sappe, die Alarmstiege, der Weg zum Tunnel ein Trümmerhaufen.
Offiz. u. Mannschaftsunterstand durch Volltreffer zerstört, unbrauchbar!
Aufenthalt in der Kaverne wird wegen schlechter Luft langsam unmöglich.
Tote und Schwerverwundete.
Telephon seit morgens unterbrochen.
Die Lage furchtbar, weiß keinen Rat mehr.
Im Falle eines feindl. Angriffes werden wir Möglichstes leisten, aber wie gesagt, alle Zugänge nahezu unpassierbar.

Bitte sogleich das Möglichste an Arbeitskraft heraufschicken.
Sanität wegen Abtransport von Sief und Kölle.
Die Meldung nicht im Zustand großer Aufregung geschrieben, alles entspricht traurigst den Tatsachen.
Im Falle Unterstand nicht sogleich hergerichtet werden kann, wird morgen bereits Ablösung dringend nötig.
Bitte sofort Hilfe!

Tschurtschenthaler
Oberltnt.

Obrázek 19 - hlášení 17. 4. 1916

Překlad:

6/2 R. d. TKJ

Místo: Col di Lana

Datum: 17. 4. 1916

Čas: 7:20 odpoledne

Velitelství praporu

Od 5 – 9 hodin dopoledne ostřelování ze středního kalibru, od 9 hodin 21 na 21.

Pozice zcela zničená.

Rezervní pozice zcela zničené – zákopy, schodiště, cesta k tunelu hromada trosek.

Zákop pro jednotku i důstojníky po přímém zásahu zničený, nepoužitelný.

Pobyt v kavernách bude kvůli špatnému vzduchu brzo nemožný.

Mrtví a těžce zranění.

Telefon od rána přerušen.

Stav hrozný, žádná další rada.

V případě útoku nepřítele, budeme dělat všechno možné, ale jak už bylo řečeno, všechny blízké průchody jsou nepřístupné.

Prosím ihned o posláni možné pracovní síly.

Sanitářský oddíl kvůli transportu zraněných ze Siefu.

Hlášení není psané ve stavu velkého naštvání, vše odpovídá smutné skutečnosti.

V případě úkryty nebudou moci být okamžitě dány do pořádku, bude zítra nutné vystřídání.

Prosím o okamžitou pomoc!

Tschurtschenthaler
Nadporučík

Zdroj: TSCHURTSCHENTHALER, Anton, von: Col di Lana 1916. Erinnerungen des letzten Verteidigers. Innsbruck 1957, s. 52-53.

Obrázek 20 - návrat po 20 letech

Anton von Tschurtschenthaler se na vrchol Col di Lana vrátil po 20 letech od výbuchu

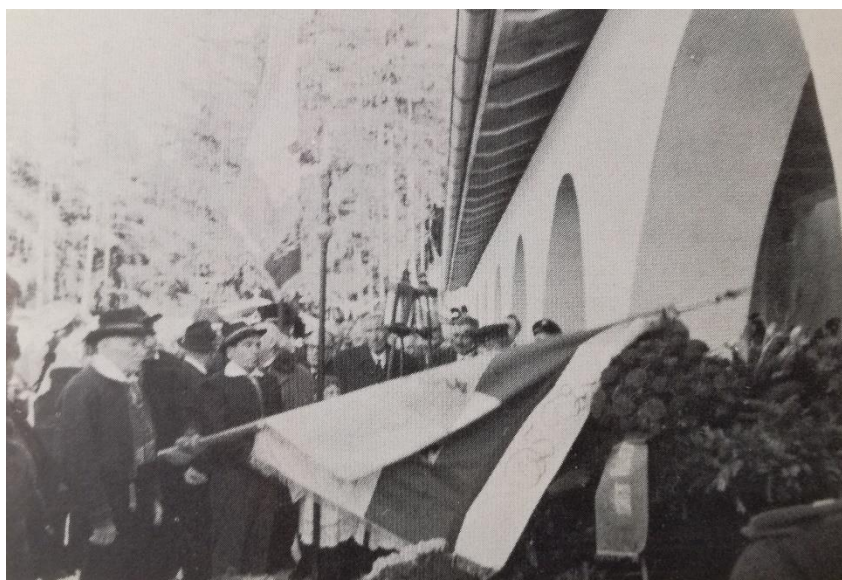
Zdroj: TSCHURTSCHENTHALER, Anton, von: *Col di Lana 1916. Erinnerungen des letzten Verteidigers.* Innsbruck 1957, s. 59.

Obrázek 21 - Anton von Tschurtschenthaler 1944

Anton von Tschurtschenthaler v uniformě Třetí říše v Bologni 1944 jako městský velitel

Zdroj: FEDRIGOTTI, Bossi, Anton, Graf: *Col di Lana*. München 1979, s. 128.

Obrázek 22 – pohřeb 1967

Pohřeb Antona von Tschurtschenthalera v rodné obci Klobenstein am Ritten

Zdroj: FEDRIGOTTI, Bossi, Anton, Graf: *Col di Lana*. München 1979, s. 128.

Obrázek 23 - hrobka rodiny von Tschurtschenthaler 2018

Hrobka rodiny von Tschurtschenthaler v obci Klobenstein am Ritten – vlevo otec Hermann von Tschurtschenthaler, matka Johann a sestra Margareta, uprostřed Anton von Tschurtschenthaler a jeho žena Nini, vpravo dcera Antona a Nini Norli a její druhý manžel Vinzenz

Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 24 - hrobka rodiny von Tschurtschenthaler 2018

Hrobka rodiny von Tschurtschenthaler v obci Klobenstein am Ritten – Hedwig + Anton a jejich synové s manželkami, Anton byl bratr Hermann von Tschurtschenthalera, Antonův strýc. Jeho bratranec Paul von Tschurtschenthaler zahynul 7. září 1914 jako člen 3. pluku tyrolských císařských myslivců v Haliči.

Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 25 - Col di Lana 2018

Pohled na obec Livinallongo del Col di Lana, jednoho z možných přístupových míst na vrchol Col di Lana

Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 26- Col di Lana 2018

Col di Lana dnes – pozůstatky války

Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 27 - Col di Lana 2018

Col di Lana dnes – pozůstatky války

Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 28 - Col di Lana 2018

Col di Lana dnes – pozůstatky války

Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 29 - Col di Lana 2018

Col di Lana dnes – pozůstatky války

Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 30- Col di Lana 2018

Col di Lana dnes – pozůstatky války

Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 31 - Col di Lana 2018

Pohled z vrcholu Col di Lana na obec Livinallongo del Col di Lana

Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 32 - Col di Lana 2018

Col di Lana dnes – linie bývalých rakouských zákopů těsně pod vrcholem

Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 33 - Col di Lana 2018

Col di Lana dnes – kaplička na vrcholu

Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 34 - Col di Lana 2018

Col di Lana dnes – pamětní deska upomínající na výbuch hory v noci ze 17. dubna na 18. dubna 1916, zřízeno sborem alpinů v roce 1984, v pozadí kaplička

Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 35 - Col di Lana 2018

Col di Lana dnes – památník na vrcholu, vystavěný rotou zemských střelců z Ennebergu v roce 1995

Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 36 - Col di Lana 2018

Col di Lana dnes – na vrcholu vlaje italská vlajka, před první světovou válkou se tato hora nacházela na území Rakousko-Uherska, v průběhu války byla dobyta Itálií po výbuchu v roce 1916, po válce byla hranice obou států posunuta na sever a Col di Lana se od té doby nachází v Itálii

Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 37 - Col di Lana 2018

Col di Lana dnes – odstřelená část vrcholu, v pozadí kaplička

Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 38 - Col di Lana 2018

Col di Lana dnes – pamětní kříž

Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 39 - Col di Lana 2018

Col di Lana dnes – pohled z vrcholu na sousední vrcholy Dolomit, na kterých se také během první světové války válčilo

Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 40 - Col di Lana 2018

Col di Lana dnes – pohled na odstřelenou část, vzadu Monte Sief

Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 41 - Col di Lana 2018

Col di Lana dnes – kaverna, ve které se ukryla 6. rota Antona von Tschurtschenthalera při výbuchu, odtud bylo 150 mužů z 2. pluku tyrolských císařských myslivců odvedeno do italského zajetí

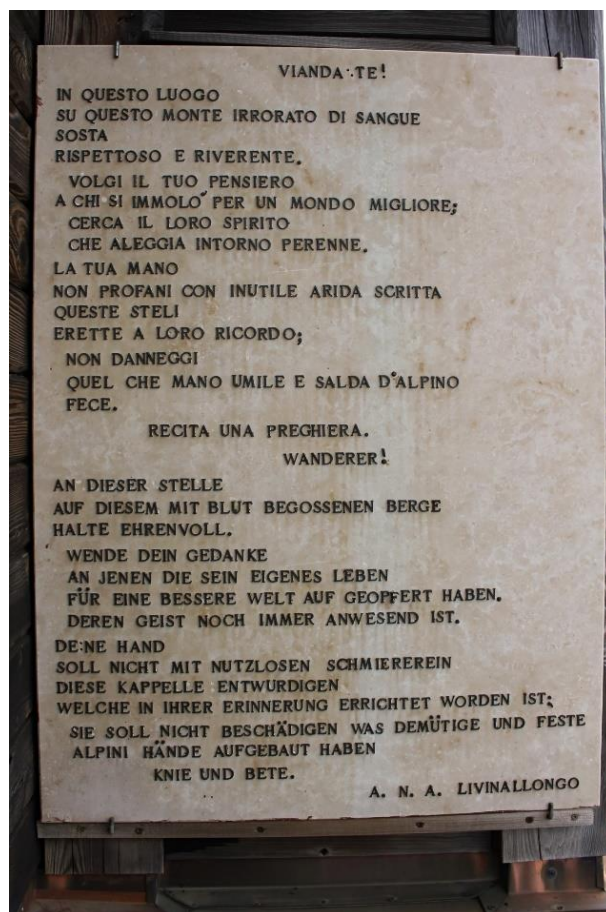
Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 42 - Col di Lana 2018

Col di Lana dnes – dřevěný kříž jako vzpomínka na válečné boje 1915-1917

Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 43 - Col di Lana 2018

Col di Lana dnes – vzpomínka na válečné boje 1915-1917

Překlad

„Na tomto místě, na této hoře, smáčené krví, chovej se čestně. Obrát se v myšlenkách na ty, kteří zde obětovali svůj vlastní život za vidinu lepší budoucnosti, jejichž duch je zde napořád přítomný. Tvoje ruka, by neměla zbytečně ničit toto památné místo, které bylo vystavěno ve vzpomínkách na ty, kteří zde padli. Neměli by ničit to, co bylo vybudováno pokornými rukama alpínů. Poklekní a modli se.“

A. N. A. Livinallongo

Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 44 - Col di Lana 2018

Col di Lana dnes – pozůstatky války

Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 45 - Col di Lana 2018

Col di Lana dnes – pozůstatky války

Foto: Tereza Sisrová

Obrázek 46 - Col di Lana 2018

Col di Lana dnes – pozůstatky rakouských a italských zákopů těsně pod vrcholem

Foto: Tereza Sisrová

Seznam obrazových příloh:

Obrázek 1 - Bojiště východní fronty 1	66
Obrázek 2 - Bojiště východní fronty 2	66
Obrázek 3 – Hujcze	67
Obrázek 4 - Klobenstein - Sexten - Col di Lana	67
Obrázek 5 - Sexten - Monte Paterno - Col di Lana	68
Obrázek 6 - Col di Lana - Monte Sief	68
Obrázek 7 - Rakouské pozice 1915, Col di Lana	70
Obrázek 8 - Pozice vojsk 1916	70
Obrázek 9 - Schéma italské štoly Col di Lana	71
Obrázek 10 - Schéma výbuchu Col di Lana	71
Obrázek 11 - Gelasio Caetani	72
Obrázek 12 - rozkaz k odpálení miny	72
Obrázek 13 - výcvik 2. pluku tyrolských císařských myslivců 1912	73
Obrázek 14 - Anton von Tschurtschenthaler	73
Obrázek 15 - 6. rota 2. pluku tyrolských císařských myslivců	74
Obrázek 16 - odchod do zajetí	74
Obrázek 17 - Anton von Tschurtschenthaler	75
Obrázek 18 - hlášení 17. 4. 1916	76
Obrázek 19 - návrat po 20 letech	77
Obrázek 20 - Anton von Tschurtschenthaler 1944	78
Obrázek 21 – pohřeb 1967	78
Obrázek 22 - hrobka rodiny von Tschurtschenthaler 2018	79
Obrázek 23 - hrobka rodiny von Tschurtschenthaler 2018	79
Obrázek 24 - Col di Lana 2018	80
Obrázek 25- Col di Lana 2018	80
Obrázek 26 - Col di Lana 2018	81
Obrázek 27 - Col di Lana 2018	81
Obrázek 28 - Col di Lana 2018	82
Obrázek 29- Col di Lana 2018	82
Obrázek 30 - Col di Lana 2018	83
Obrázek 31 - Col di Lana 2018	83
Obrázek 32 - Col di Lana 2018	84
Obrázek 33 - Col di Lana 2018	84
Obrázek 34 - Col di Lana 2018	85
Obrázek 35 - Col di Lana 2018	85
Obrázek 36 - Col di Lana 2018	86
Obrázek 37 - Col di Lana 2018	86
Obrázek 38 - Col di Lana 2018	87
Obrázek 39 - Col di Lana 2018	87
Obrázek 40 - Col di Lana 2018	88
Obrázek 41 - Col di Lana 2018	88
Obrázek 42 - Col di Lana 2018	89
Obrázek 43 - Col di Lana 2018	90
Obrázek 44 - Col di Lana 2018	90
Obrázek 45 - Col di Lana 2018	91